

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2012

Luboš KOŘÍNEK

UNIVERSITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Postoje odsouzených žen k plnění povinností

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracoval:
Bc. Luboš Kořínek

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Postoje odsouzených žen k plnění povinností“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Ve Vlkanči dne 19. 03. 2012

.....
Bc. Luboš Kořínek

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph. D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl velmi poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Bc. Luboš Kořínek

OBSAH

Úvod	3
I. Teoretická část	
1. Historický pohled	5
1.1. Historie výkonu trestu žen	5
1.2. Filozofie trestu v jednotlivých etapách vývoje lidské společnosti	7
1.3. Trest odnětí svobody a současný pohled na problematiku	9
1.4. Shrnutí	12
2. Vymezení problematiky povinností odsouzených žen	13
2.1. Povinnosti, jejich plnění a výchova k jejich dodržování	13
2.2. Trest a jeho alternativy za spáchaný trestný čin, lidská práva	16
2.3. Výkon trestu odsouzených žen	18
2.4. Programy zacházení	22
2.5. Zaměstnávání	23
2.6. Vzdělávání	23
2.7. Zaměstnání jako možnost výdělku pro splácení dluhů	24
2.8. Shrnutí	26
3. Vliv postojů v sociální interakci odsouzených žen	27
3.1. Postoje a jejich determinanty	27
3.2. Vliv sociálního prostředí	30
3.3. Důsledky postojů	31
3.4. Vliv skupiny odsouzených na jedince při plnění příkazů a povinností	33
3.5. Shrnutí	35
4. Shrnutí teoretické části	36

II. Praktická část	
5. Empirický výzkum	37
5.1. Cíl výzkumu	38
5.2. Charakteristika cílových skupin	38
5.3. Kvantitativní a kvalitativní výzkum, použité metody	39
5.4. Stanovení hypotéz	40
6. Výsledky empirické části	41
6.1. Analýza nabídky aktivit ve Věznici Světlá nad Sázavou	41
6.2. Výsledky dotazníkového šetření	48
6.3. Prezentace případových studií a jejich závěrů	71
6.4. Ověření stanovených hypotéz	78
7. Shrnutí empirické části	81
Závěr	82
Resumé	85
Anotace	86
Klíčová slova	86
Seznam použité literatury	87
Seznam tabulek a grafů	90
Seznam příloh	91
Přílohy	92

Úvod

Vězení vždy bylo, je a bude obráceným zrcadlem každé společnosti. Demokratické zásady respektující lidskou bytost, preferující uznání člověka k člověku, spravedlivě vymezující normy práva a povinnosti lidí, nelze opomíjet ani v podmínkách vězeňství, které jako instituce existuje již přibližně 500 let. Na celém světě téměř neexistuje země, která by vězeňství nevyužívala. Jejich rozdíly jsou v materiálních, kulturních a legislativních podmínkách, ve kterých je trest vykonáván.

Nepodmíněný výkon trestu odnětí svobody je pouze jedním ze základních trestů, který je ukládán za spáchaný trestný čin podle zvláštní části trestního zákoníku. Uložení takového omezení však představuje největší zásah do práv a svobod jedince, jaký demokratické zřízení umožňuje.

Jestliže je život ve výkonu trestu stresující pro většinu mužů, pak ženy tuto skutečnost vnímají o to intenzivněji a přístup k jejich převýchově je daleko složitější. V případě, že se jedná o matky dětí, je to ještě složitější. Uvzněním takové ženy – matky trpí i její děti, které jsou po dobu jejího uvěznění mnohdy umístěny do náhradní péče jiných osob nebo i do péče ústavní. Teprve na přelomu nového tisíciletí se začíná pracovat s myšlenkou vést odsouzené ženy zpět k péči o děti a jejich nápravu soustředit především kolem nich.

Počet žen, které páchají trestnou činnost a podílejí se tak na celkové kriminalitě na území České republiky, je ve srovnání s muži relativně nízký. V posledním desetiletí až dvacetiletí lze však pozorovat, že podíl ženské kriminality vykazuje mírně stoupající tendenci. Je tedy nezbytné věnovat tomuto stavu důkladnou pozornost a nelze se spokojit s tím, že jde o nízká statistická čísla. Tak, jak stoupá kriminalita žen, tak stoupá i počet odsouzených žen, které si na život ve výkonu trestu vytvořily, své vlastní specifické postoje k plnění povinností.

Cílem práce je utřídit poznatky o výkonu trestu odnětí svobody odsouzených žen a především ověřit, jaké jsou jejich postoje k plnění povinností souvisejících s chodem věznice. Dále bude zkoumáno, zda lze tyto postoje v průběhu výkonu trestu formovat, například absolvováním aktivit stanovených v programu zacházení.

Dané téma jsem si zvolil proto, že mne tato problematika zajímá, jedná se o aktuální téma. Postojům k plnění povinností, příčinám ženské kriminality a sledování jejich vývojových tendencí, je dle mého názoru u nás věnována zatím pouze okrajová pozornost, což by se mělo do budoucna změnit. Důležitost této problematiky spatřuji zejména z praktického hlediska, kdy je z práce s odsouzenými ženami zřejmé, že jejich chování v rámci výkonu trestu odnětí svobody a jejich postoje k povinnostem jsou velmi účelové a úměrné výhodám, které z jejich splnění plynou. Práce by mohla přispět k nastínění možností, jak s odsouzenými ženami ve výkonu trestu efektivně

pracovat tak, aby byly připraveny na začlenění zpět do života a na plnění běžných povinností.

V první kapitole této práce se budu v historickém kontextu zabývat vývojem výkonu trestu odsouzených žen. Pokusím se definovat současný pohled na problematiku vězněných žen obecně. Druhá kapitola je zaměřena na vymezení povinností odsouzených žen, včetně nabídky programů zacházení, vyplývajících ze zákonné vyhlášky 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Ve třetí kapitole se zabývám vlivem postojů v sociální interakci odsouzených žen v rámci vězeňského prostředí a vlivem skupin odsouzených žen na jedince při plnění příkazů a povinností. Ve čtvrté kapitole je provedeno shrnutí teoretické části.

Součástí této diplomové práce je empirický výzkum, kde je za využití kvantitativních metod zkoumáno, o které aktivity mají odsouzené ženy největší zájem a jaký přínos od programu zacházení očekávají. Pomocí kvalitativního výzkumu budou prezentovány případové studie s pohledy konkrétních odsouzených na zkoumanou problematiku a stanoveny závěry a doporučení pro praxi včetně návrhů, jak s odsouzenými efektivněji pracovat. Empirické šetření bude prováděno především za pomoci metody obsahové analýzy dokumentů, pohovoru a dotazníkové metody, která poslouží ke kvantifikaci dat a základnímu rozřídění poznatků. Po vyhodnocení tohoto průzkumu budou jeho výsledky shrnuty v závěrech šesté kapitoly.

Během přípravy a zpracování této práce bylo využito odborné literatury, zákonů a dalších právních norem, které se týkají výkonu trestu odnětí svobody a vězeňství obecně, byly vyhodnoceny jednotlivé dokumenty a statistiky vedené u Vězeňské služby ČR a u příslušných ministerstev a bylo čerpáno ze souvisejících zdrojů na internetu.

Vzhledem k rozsahu práce jsem se především zabýval výkonem trestu odnětí svobody u odsouzených žen ve Věznici Světlá nad Sázavou, která je svým charakterem jediná ryze ženská věznice v České republice. V současné době je zde umístěno téměř 800 odsouzených žen zařazených do kategorie: dohled, dozor, ostraha a zvýšená ostraha. Výsledky mohou být využity i při práci s odsouzenými ženami i u jiných věznic Vězeňské služby ČR, v rámci jejich programů zacházení a mohly by zaměstnancům i široké veřejnosti poskytnout hlubší porozumění dané problematice.

1. Historický pohled

1.1. Historie výkonu trestu žen

„Ve způsobu trestání provinilců se odráží nejen vyspělost kterékoliv společnosti, ale i kulturní úroveň těch, kterým bylo bezprostředně svěřeno zacházení s vězni během výkonu jejich trestu.“¹

„Výkon trestu odnětí svobody je jedním z důležitých úseků boje společnosti proti trestné činnosti. Během celých staletí, již od počátku existence trestního práva a státního donucení vůbec, vedli filozofové a právníci spor o tom, zda účelem trestu má být zastrašení samotného pachatele trestného činu a jeho následné odrazení od dalšího provádění trestné činnosti (osobní zastrašení), nebo zda má varovat i ostatní členy společnosti před pácháním trestné činnosti, tj. účel generální prevence (všeobecné zastrašení).“²

„Z historie je známo, že vězení starověku byla jen místa nucené izolace jedince, vězení jen „střežilo“ vězně. Představa o spravedlnosti byla tenkrát dosti jednoduchá a trest v těch dobách byl spojován především s myšlenkou pomsty a represe. Nejznámější zákoníky otrokářské společnosti, jež mohou být podkladem pro zkoumání vývoje vězeňství, jsou indický zákoník Manu, babylónský Chammurabiho kodex, řecké zákony Solónovy, Drakónovy a římský zákon XII. desek (Pál, 1985). Z nich se dovídáme, že ve starověkých otrokářských státech se nejčastěji aplikovaly tyto druhy trestů: trest smrti, peněžitá pokuta, zmrzačení těla a vyhnanství. Odnětí svobody jako racionálně uložený trest starověk neznal. Lidé byli vězněni v různých podzemních sklepech, jeskyních, hladomornách i ve věžích a čekali tam na výkon trestu smrti či na další tresty. Teprve později byly za tímto účelem zřizovány veřejné budovy, ve kterých byli zločinci střeženi do dalšího vykonání trestu. Vznik a vývoj vězeňství důvěryhodněji dokumentují přímé prameny z dob římských císařů, přičemž se zdá, že období antiky v tomto směru bylo vůbec nejvyspělejší.“³

„Před příchodem křesťanství byli provinilci trestáni podle zvykového práva. Mohli být potrestáni na životě, na těle, případně na majetku, nebo omezením svých práv, ale též vyobcováním ze společnosti, nebo dáním do otroctví a tak zbavení všech práv. Zvláště těžcí provinilci končovali svůj život i na obětištích. Otroctví z trestu bylo u nás uplatňováno v nejpřísnější formě až do sklonku XII. století. Ztráta svobody

---

¹ Jůzl, M., Olejníček, A. Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu, IMS 2004, s. 45

² Jůzl, M., Olejníček, A. Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu, IMS 2004, s. 36

³ Jůzl, M., Olejníček A. Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu, IMS 2004, s. 36, 37

provinilců byla obvykle omezena do doby vyšetření obžaloby a vynesení rozsudku. Vězení samo o sobě nebylo zprvu chápáno jako vlastní trest. Především mělo zajistit izolaci vyšetřovaných a odsouzených. Sloužilo i k zajištění obviněného před útekem a před možným trestem. Výjimečně užívané věznění trávající delší dobu bylo spíše motivováno mocenskými a praktickými důvody, spočívajícími v izolaci vězněného, ale mnohdy sloužilo též jako způsob vymáhání výkupného nebo dlužných částek. Vývoj vězeňství a výkonu soudních trestů na našem území byl v následujících etapách ovlivňován západoevropskou právní teorií a praxí. Zacházení s pachateli trestných činů se týká nejen podmínek věznění těchto osob, ale též jejich tělesného trestání a usmrcování na základě rozsudku. Po zrušení trestu smrti v roce 1990 (platil u nás s drobnými mezerami celých 1000 let) zůstává v České republice trest odnětí svobody jako nejpřísnější druh soudních trestů, který musí zůstat trestem, avšak musí být vykonáván v podmínkách důstojných člověka.⁴

„Předpokladem efektivnosti výkonu trestu odnětí svobody je uplatnění základních principů penitenciární politiky – principu individualizace a diferenciaci.“

Požadavek samostatného výkonu trestu žen byl formulován už v materiálu vydaném Hospodářskou sociální radou OSN v roce 1958, „*Standardní minimální pravidla zacházení s vězni a příslušná doporučení*“, v čl. 8a) se praví: „Ženy a muži jsou umístěni pokud možno v samostatných ústavech; v ústavech kde jsou ženy i muži, mají být všechny objekty určené pro ženy naprosto odděleny.“⁵

Z historie vězeňství je známo, že v některých státech bylo s odsouzenými ženami zacházeno stejně krutě jako s muži. V minulosti byly ve vězeňském systému ženy vězněny společně s muži (byli zde muži i ženy různého věku). Tento systém vedl k promiskuitě, demoralizaci a stal se tzv. „školou zločinu“. V důsledku rozvoje penitenciární myšlenky (tj. myšlenky nápravy pachatelů trestných činů) došlo k první klasifikaci (rozlišování) odsouzených podle věku a pohlaví. Děti a mladiství byli oddělováni od starších osob, ženy od mužů. Takovouto klasifikaci měl již např. ústav vybudovaný Ph. Vilainem v Gentu v roce 1773, jenž byl vzorem pro budování vězeňských ústavů tehdejší doby.⁶

V českých zemích existoval v předminulém století pro odsouzené ženy zemský trestní ústav v Řepích, založený r. 1865. Byl umístěn smluvně v budově a správě Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského. V rámci tohoto ústavu byly ženy odděleny podle předchozího života a podle mravních vlastností. Prvovězněné byly přísně odděleny od recidivistek a pachatelek ze zvyku, dále byly odděleny mladistvé

---

⁴ Jůzl, M., Olejníček, A. Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu, IMS 2004, s. 45 - 47

⁵ Čepelák, J. Bulletin Výzkumného ústavu penologického SNV ČSR č. 4/1978. s 47

⁶ Čepelák, J. Bulletin Výzkumného ústavu penologického SNV ČSR č. 4/1978. s 48

a mravně méně narušené od starších a dopravovaných. Prakticky stejná organizace ústavu ženského byla i za první republiky.⁷

Z historického pohledu lze za další samostatný ústav (objekt) pro odsouzené ženy v České republice považovat Věznici v Pardubicích, jejíž stavba byla dokončena 1. listopadu 1891. Ženy byly v počátcích fungování tehdejší donucovací pracovny (současné věznice) i během dalšího provozu objektu přechodně umístěny společně s muži. S odstupem času se stala věznice nejprve čistě ženskou a následně po vzniku věznice ve Světlé nad Sázavou došlo k další změně. Odsouzené ženy byly z Pardubic postupně od roku 2000 do roku 2004 vymístěny do Věznice Světlá nad Sázavou. V roce 2004 opustila věznici Pardubice poslední odsouzená žena a stala se tak ryze mužskou věznicí.⁸

Věznice Světlá nad Sázavou je zatím nejmodernější vězeňské zařízení v České republice s nejvýznamnějším počtem umístěných odsouzených žen. Jde o zařízení, které se rodilo počátkem roku 2000. V říjnu 2002 bylo v této věznici zřízeno unikátní jediné specializované oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek s nezletilými dětmi.

V současné době jsou v České republice odsouzené ženy umístěny dále ve Věznici Opava, Vazební věznici Praha – Ruzyně a v již zmíněných Řepích v areálu Domova Sv. Karla Boromejského. Počet umístěných odsouzených žen v těchto zařízeních je však v porovnání s Věznicí Světlá nad Sázavou poměrně nízký.

1.2. Filozofie trestu v jednotlivých etapách vývoje lidské společnosti

Z historického pohledu bylo vždy dle uznávaného práva přistupováno k různému množství různých druhů trestů. Jejich povaha byla ovlivněná vývojem realizovaného platného práva a dá se říci, že s vývojem lidské společnosti došlo k postupné humanizaci pohledu na trest a trestání. Postupně bylo upuštěno od velmi krutých a nelidských trestů k pouhým omezením některých práv. Výjimku tvoří v některých zemích dnes stále ještě prováděné fyzické tresty včetně trestu smrti.

Pro feudalismus byly charakteristické obdobné tresty jako ve starověku, lidstvo si hlavu pokrokem v tomto směru příliš nelámalo, snad jenom „vylepšilo“ svou krutost. V ranném feudalismu nadále platily za hlavní druhy trestů opět trest smrti, zmrzačení těla, trest peněžitý a další újmy. Totéž platilo o období rozvinutého feudalismu, přesto se však již objevuje v některých zákonech používání trestu odnětí svobody. Například Saské zrcadlo 1230 uvádí uvěznění jako samostatný druh trestu. V pozdním středověku pak lidstvo „pokročilo“ téměř k vrcholu mučení, týrání a věznění provinilců. Můžeme

---

⁷ Čepelák, J. Bulletin Výzkumného ústavu penologického SNV ČSR č. 4/1978. s 50

⁸ <http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/informacni-servis-1612/literatura-745/historie-pardubicke-veznice-5586>

dokonce rozlišit různé druhy vězení, které ovšem nemají nic společného se stávající diferenciací.⁹

První moderní vězeňské instituce vznikají jako výsledek spíše osamocených iniciativ dobročinných společností nebo jednotlivců. O rozvoj prvních prototypů pokrokových věznic v období zániku feudalismu rozhodly okolnosti které vynucovaly postupné hledání humánnějších druhů trestů. Náprava odsouzených v době výkonu trestu se stále více stávala též nástrojem předcházení zločinnosti. V 17. století přináší zásadní teoretické změny pohledů na soudobé evropské vězeňství svými názory Ital Cesare Beccaria (1737 – 1794), který vydal v roce 1764 v Monaku proslulou knihu „O zločinech a trestech“, která měla vliv i u nás, neboť Marie Terezie pak záhy zrušila torturu.¹⁰

Na zákaz mučení a omezení trestu smrti za vlády Marie Terezie navázal její syn Josef II., který pokračoval v dalších významných reformách. Za nejdůležitější z nich lze považovat zrušení cenzury, dále toleranční patent a zrušení nevolnictví (všechny 3 vydány roku 1781). Mimo jiné, provedl reformu trestního práva, kdy v podstatě zrušil trest smrti. V dalším historickém období nastávaly změny právních norem souvisejících s výkonem trestu a trestáním, např. v Rakousku zákonem ze dne 27. květ. 1852 č. 117 Sb. Období se vyznačovalo snahou zavést vzdělávání odsouzených a jejich péči po propuštění z výkonu trestu. Po vzniku Československa (1918 -1938) zde platil Rakouský zákoník. Existovali první političtí vězni a prioritou tohoto období byly doživotní tresty, nebo tresty do 30 let.

Období let 1939 – 1945 je období II. Světové války – fašismu a v následném období od roku 1946 – 1964 je ve znamení střídání vedení vězeňství pod ministerstvo spravedlnosti a ministerstvo vnitra. objevuje se prvně pojem třídní nepřítel a byly zřizovány tábory nucených prací. Zacházení s vězni spočívalo pouze se zařazením do práce. V období let 1965 – 1980 nastal rozvoj vězeňského personálu a rozvíjení odbornosti. Byl přijat zákon č. 59/1965 o výkonu trestu odnětí svobody, který byl zrušen až zákonem č. 169/1999 Sb., který je doposud v platnosti. Období se vyznačovalo nárůstem počtu pedagogů, psychologů a speciálních pracovníků. V roce 1967 byl zřízen Výzkumný ústav penologický se sídlem v Praze, v jehož čele stál pplk. Doc. PhDr. Jiří Čepelák, CSc. Byly zavedeny I., II. a III. nápravně výchovné skupiny ve věznicích. V období let 1980 – 1989 nastává úpadek odbornosti českého vězeňství, je zde znatelný politický vliv zasahující do resortu. V roce 1980 došlo ke zrušení penologického ústavu.¹¹

---

⁹ Jůzl, M., Olejníček, A. Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu, IMS 2004, s. 36, 37

¹⁰ Jůzl, M., Olejníček, A. Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu, IMS 2004, s. 39, 40

¹¹ Učební texty, Institut vzdělávání VS ČR, Brno 1994

Od období let 1989 do současnosti, nastává etapa reformních změn. Dochází k ústupu vojenského zřízení a návratu specialistů včetně specializované péče směrem k vězněným osobám. Nastávají nové formy zacházení s vězněnými osobami včetně odsouzených žen.¹²

1.3. Trest odnětí svobody a současný pohled na problematiku

Na základě vnitropolitických změn v Československu po 17. listopadu 1989 došlo k obnově demokratického zřízení státu. V roce 1990 byla vypracována koncepce reformy českého vězeňství, která i dnes představuje teoretické východisko i praktický program pro postupné vytváření moderního vězeňského systému. To byl rozhodující krok při transformaci vězeňství v duchu standardních minimálních pravidel OSN pro zacházení s vězni a díky němu dnes můžeme konstatovat, že náš vězeňský systém se již rozvíjí a výkon vazby a trestu odnětí svobody je plně v souladu se všemi mezinárodními konvencemi a závazky, které náš stát přijal, především s Evropskými vězeňskými pravidly přijatými Radou Evropy.

Účinností zákona č. 555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční strážní ČR zanikl Sbor nápravné výchovy a byla vytvořena Vězeňská služba ČR. Dále vychází zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby, který je prvním zákonem tohoto druhu. Doposud platný zákon č. 59/1965 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody byl podstatným způsobem novelizován zákonem č. 294/1993 Sb. Podle této novely se rušilo zařazování odsouzených do tří nápravných skupin a místo toho se zavádí výkon trestu odnětí svobody ve čtyřech typech věznic s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. Tento zákon byl nahrazen novým, č. 169/1999 Sb., který nadále české vězeňství sblíží s evropskými vězeňskými pravidly.¹³

Vězeňství v České republice nastoupilo v roce 1989 cestu radikální transformace. Za základ této cesty byla považována depolitizace českého vězeňství, jeho humanizace, decentralizace jeho řízení a demilitarizace. Dnes je nutné konstatovat, že původní, více než 10 let stará koncepce, již nemohla plně reflektovat aktuální vývojové trendy. Zároveň bylo nutné reagovat na vstup České republiky do EU a z těchto důvodů byla zpracována a zformulována koncepce nová – Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015.

Současná filozofie výkonu trestu odnětí svobody (*jak uvádí Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*) prochází časem změn i v rámci evropského vězeňství.

---

¹² Jůzl, M., Olejníček, A. Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu, IMS 2004

¹³ Jůzl, M., Olejníček, A. Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu, IMS 2004, s. 66, 67

Mění se přístupy penologické, jsou přehodnocovány otázky bezpečnosti. Na tyto a další změny reaguje i vězeňství české.

Účinnost trestu lze vymezit poměrem minimální intenzity sankce k maximálnímu naplnění její funkce. Trest zůstává trestem jen tehdy, obsahuje-li sankci, avšak jde také o požadavek zamezit prizonizaci¹⁴ a naplnit funkci trestu.

Trestu náleží funkce vyrovnávací, která spočívá v tom, že újma způsobená pachateli může na straně jedné emočně uspokojit poškozeného, na straně druhé může vést k náhradě škody.

Progresivnější než vyrovnávací funkce je v případě ochrany společnosti před deviantním chováním funkce trestu regulativní, spočívající v regulaci rizik směřujících k recidivě trestné činnosti. Naplňování regulativní funkce trestu nemá mnoho společného s koncepcemi nápravné výchovy. České vězeňství zohledňuje i přístupy reintegrační.

U laické veřejnosti převládá názor, že trest by měl mít především represivní charakter. Proto filozofie trestu musí být předmětem diskusí v souvislosti s vývojem a vzdělaností společnosti. Pouze odplatou nelze účinně chránit společnost před nebezpečným chováním, a to z jednoduchého důvodu; každý trest odnětí svobody má svůj konec.

Základní programové prohlášení: „Vězeňská služba České republiky jako součást trestní justice respektuje právní řád, usiluje o to, aby přispívala k ochraně společnosti. Činí tak nejen izolací pachatelů trestné činnosti, ale i vytvářením podmínek pro integraci odsouzených osob po propuštění z výkonu trestu a podporou jejich úsilí o převzetí odpovědnosti za svůj život občana, dodávajícího zákony.“

Základní principy jednání s vězněnými osobami vyplývají především z Listiny základních práv a svobod, v úvodu zmíněného českého právního řádu a Doporučení Rady Evropy. Jsou to zejména:

- a) se všemi osobami, jež jsou omezeny na svobodě, musí být zacházeno s ohledem na jejich lidská práva a lidskou důstojnost;
- b) důstojný a humánní výkon trestu odnětí svobody a výkon vazby lze realizovat pouze v věznicích, které zajišťují bezpečnost a bezpečí celé společnosti stejně jako vězňům i vězeňskému personálu;
- c) omezení osob vykonávajících trest nebo umístěných ve výkonu vazby mají být uplatňována jen v rozsahu nezbytně nutném k dosažení účelu trestu odnětí svobody a účelu výkonu vazby;
- d) život ve věznici má být v co nejvyšší míře blízký pozitivním aspektům života ve společnosti;

---

¹⁴ Prizonizace (vězení domovem) znamená adaptaci na podmínky života ve vězení a velmi snižuje pravděpodobnost úspěšné reintegrace jedince do normální společnosti (Sochůrek, 2007, str. 10).

- e) rizika představovaná jednotlivými vězni mají být posuzována přísně individuálně a pouze podle toho má být s nimi jednáno;
- f) výkon trestu odnětí svobody má být plánován individuálně s důrazem na vytváření nejlepších možných podmínek pro reintegraci po propuštění.

K naplnění filozofie výkonu trestu odnětí svobody, Základního programového prohlášení a Základních principů si české vězeňství pro příští desetiletí stanovilo následující **strategické cíle**:

- a) Koncipováním a naplněním nové bezpečnostní doktríny, jejímž základem bude komplementární působení prvků vnější bezpečnosti a bezpečnosti dynamické, zajistit přiměřenou míru bezpečnosti a bezpeční pro společnost, vězně a vězeňský personál.
- b) K objektivnějšímu posuzování a efektivnější eliminaci rizik, představovaných jednotlivými vězňenými osobami, koncipovat a realizovat nově diagnostikování, klasifikaci a umístování vězňených osob; přitom akceptovat principy založené na metodě hodnocení rizik a potřeb.
- c) Činit kroky k dalšímu zintenzivnění spolupráce s Probační a mediační službou České republiky.
- d) Zjednodušit strukturu vězeňských zařízení, přičemž základ této struktury budou tvořit pouze tři typy věznic, a to věznice pro výkon trestu odnětí svobody s dozorem, věznice pro výkon trestu odnětí svobody s ostrahou a vazební věznice.
- e) Na základě zkušeností z rozvinutých vězeňských systémů zvýšit zásadně účast odborných diagnostických pracovišť vězeňské služby při zařazování a přezazování odsouzených do typů věznic.
- f) Zpracovat a realizovat strategii zaměstnávání vězňených osob směřující k rozšíření možností zaměstnávání, přitom počítat též se zaměstnáváním během výkonu vazby.
- g) Činit kroky k žádoucím změnám vězeňské architektury, a to především s cílem modernizace vězeňských zařízení, případně výstavby nových.
- h) Být moderním, dynamickým systémem, jenž je otevřen odůvodněným změnám. K tomu orientovat vztahy s veřejností, s institucemi a organizacemi, včetně Koncepce aktivních zahraničních kontaktů.
- i) V návaznosti na koncepční změny ve zdravotnictví veřejném a s ohledem na specifické potřeby vězeňství dořešit systém zdravotnické péče o vězňené osoby i personál.
- j) Činit kroky k tomu, aby případný další nárůst (nebo stagnace) počtu vězňených osob nebyl důvodem k rezignaci na dosažení strategických cílů.¹⁵

---

¹⁵ Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, vydavatel Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství, s. 8 – 10, 2005, tisk: Tiskárna Věznice Praha - Pankrác

1.4. Shrnutí

Vývoj lidské společnosti v rámci jednotlivých historických období vždy vykazoval řadu změn. Život lidí byl trvale ovlivněn a podmíněn situacím, ve kterých se člověk nacházel. Tak, jak se měnila lidská společnost, měnil se i náhled na chování lidí vůči ostatním členům společnosti. S vývojem práva a právních kultur docházelo k různému posuzování výkyvů chování (konání) proti pravidlům skupiny. Prvním trestem pro člověka jednotlivce mohlo být zcela jistě vyloučení ze skupiny, rodu, nebo kmene. S rozvojem žijících kultur a následné postupné kodifikaci chování lidí, spojené s tvorbou práva a samotných právních norem, došlo i ke změně vymáhání práva a trestání delikventů.

Původní pohled na trest byl v souladu s myšlenkou oko za oko, zub za zub. Trest byl současně vnímán jako odplata za porušení nějaké normy a zároveň jako konečné řešení provinění. Většinou šlo o usmrcení, zmrzačení, nebo vyhnanství, které bylo právě určitou obdobou vyloučení ze skupiny. S dalším vývojem společnosti bylo postupně upouštěno od krutých trestů a přistupováno k trestu jako k omezením. V období rozvinutého feudalismu, se již objevuje v některých zákonech používání trestu odnětí svobody.

Z pohledu současnosti lze říci, že ve většině civilizovaných zemích světa bylo od krutých fyzických trestů a trestu smrti upuštěno a trestání je zcela v souladu s dodržováním základních lidských práv. Výkon trestu odsouzených žen se ve smyslu individualizace a diferenciací oddělil jako samostatná část výkonu vězeňství, která je vzhledem ke svým zvláštnostem prováděna v některých aspektech odlišně od výkonu trestu odsouzených mužů.

Výkon trestu odnětí svobody je v současné době realizován ve shodě s Konceptí rozvoje českého vězeňství do roku 2015 a plní základní principy jednání s vězněnými osobami vyplývajícími především z Listiny základních práv a svobod, v úvodu zmíněného českého právního řádu a jednotlivých Doporučení Rady Evropy.

2. Vymezení problematiky povinností odsouzených žen

Hodnotový systém žen všeobecně se liší od hodnotového systému mužů. Provedené výzkumy prokázaly, že vězněné ženy kladou větší důraz na svobodu než muži. Z tohoto důvodu je pro ně uvěznění větší frustrací a má větší odstrašující funkci. Poznání hodnotového systému odsouzených žen je mimořádně důležité pro orientaci a stanovení účelných programů zacházení, neboli povinností, které musí vězněné ženy plnit, aby nedocházelo k recidivě jejich uvěznění.

2.1. Povinnosti, jejich plnění a výchova k jejich dodržování

Výkon trestu odsouzených žen a jejich povinnosti se až na výjimky neliší od výkonu trestů odsouzených mužů. Právní úprava podmínek výkonu trestu odnětí svobody je dána zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláškou ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody. U mladistvých zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže. Činnost věznic se řídí nařízeními generálního ředitele a metodickými pokyny ředitelů odborů generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Dále jsou všechny povinnosti a podrobná rozpracování právních norem promítnuty ve vnitřních řádech věznice, který vydává vždy její ředitel. Specifika výkonu trestu odnětí svobody odsouzených žen od odsouzených mužů se odlišuje následujícími zákonnými úpravami:

Kázeňské tresty ukládané odsouzeným ženám, v § 66, zákona č. 169/1999 Sb. Výkon trestu u matek nezletilých dětí, v § 67, zákona č. 169/1999 Sb. Přerušování výkonu trestu u odsouzených žen, v § 68, zákona č. 169/1999 Sb. Dále jsou to úpravy plynoucí z Vyhlášky č. 345/1999 Sb., hlava čtvrtá, výkon trestu u odsouzených žen:

Vnitřní řád, obsah a formy zacházení s odsouzenými ženami zásadně přihlížejí k psychickým a fyziologickým zvláštnostem žen, jakož i k zvláštním potřebám těhotných žen, dále žen krátce po porodu a kojících matek. V ubytovacích odsouzených žen se vytvářejí podmínky pro praní osobního prádla, provádění drobných oprav osobních věcí a pro denní koupání. (Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., § 89)

Při úpravě zevnějšku odsouzených žen se umožňuje používání vlastních kosmetických přípravků. Úprava vlasů se neomezuje, k tomu účelu mohou odsouzené ženy mít u sebe vlastní potřebné pomůcky. Vlastní oděv a obuv mohou nosit odsouzené ženy ve věznici s dohledem a ve věznici s dozorem v mimopracovní době podle svého uvážení, ve věznici pro mladistvé, ve věznici s ostrahou a ve věznici se zvýšenou ostrahou v době návštěv. (Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., § 90)

Povinnosti plynoucí matkám nezletilých dětí jsou upraveny vyhláškou ministerstva spravedlnosti. Při rozhodování o povolení mít u sebe a starat se o své nezletilé dítě přihlíží ředitel věznice k tomu, zda matka o toto dítě nebo jiné své děti předtím, než byla odsouzena, řádně pečovala, zda má dostatek vlastních prostředků, aby o dítě mohla řádně pečovat, a k tomu, zda má možnost se o dítě starat po propuštění z výkonu trestu.

Matka, které bylo povoleno mít u sebe a starat se o své nezletilé dítě, o toto dítě skutečně celodenně pečuje. Celodenní opatrování zahrnuje zejména péči o jeho zdraví a o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Dále činnost obsahuje přípravu stravy, zajištění hygieny, praní, žehlení, úklidu a aktivního trávení času s dítětem formou vycházek, her, výtvarných, hudebních a sportovních činností odpovídajících věku dítěte. Tato celodenní péče je výhradní povinností takto umístěné matky ve výkonu trestu odnětí svobody. Zdravotní ošetření dítěte, o které matka pečuje, zajišťuje věznice zpravidla na základě smlouvy s příslušným zdravotnickým zařízením. Ty matky, kterým bylo povoleno, aby ve výkonu trestu měly u sebe a staraly se o své děti, mohou nosit vhodný vlastní oděv a obuv podle svého uvážení. Dalším specifikem je možnost organizovat též akce mimo věznici, které se vždy účastní i zaměstnanec věznice.

Základem programu zacházení je již uvedená celodenní péče matky o dítě. Matka zajišťuje veškeré potřeby pro dítě z vlastních prostředků. Každá matka má dítě u sebe v samostatné ložnici, v níž je pro dítě postel s matrací, přebalovací stůl, skříň na dětské prádlo a kosmetiku, ohrádka a umyvadlo. V případě, že se matka z důvodu nemoci nebo z jiného závažného důvodu nemůže o dítě starat, převezme přechodně péči o dítě ředitelem věznice určený zaměstnanec. Při vzájemném předávání je dítě vždy prohlédnuto dětským lékařem. V případě pobytu matky mimo věznici, ve které je zřízeno oddělení pro matky nezletilých dětí, se péče o dítě řeší prostřednictvím orgánu sociálně – právní ochrany dětí. (Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., § 91)

Povinnosti vězňených osob všeobecně vyplývají z ustanovení §§ 28, 35, 36, 38 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Další povinnosti vyplývají z ustanovení § 41, vyhlášky MS č. 345/1999 Sb. V rámci těchto ustanovení zákona jsou vězňené osoby povinny plnit své povinnosti, nebo se zdržet některých forem jednání. Ze zákona je stanoven i systém odměn a kázeňských trestů, které jsou součástí výchovy osob ve výkonu trestu odnětí svobody k dodržování již zmíněných povinností. Ustanovení § 28, zákona č. 169/ 1999 Sb.

Odsouzený je ve výkonu trestu povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady

slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Dále je povinen dodržovat opatření a pokyny podle zvláštních právních předpisů k zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární ochrany.

Odsouzený je dále povinen:

- a) podrobit se osobní prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe neměl věc, kterou by narušoval účel výkonu trestu,
- b) umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí,
- c) podrobit se preventivní vstupní, periodické, mimořádné a výstupní lékařské prohlídce v rozsahu určeném lékařem nebo zvláštním právním předpisem, včetně nezbytných diagnostických a laboratorních vyšetření a očkování, a opatřením stanoveným orgány hygienické služby,
- d) strpět úkony, které souvisejí s jeho identifikací, a podrobit se úkonům nezbytným pro zpracování komplexní zprávy,
- e) pokud onemocní, stane se mu úraz nebo je zraněn, tyto skutečnosti neprodleně ohlásit zaměstnanci Vězeňské služby,
- f) oznámit neprodleně zaměstnanci Vězeňské služby okolnosti, které mohou způsobit vážné ohrožení bezpečnosti jemu samotnému, spoluodsouzeným nebo věznici, pokud se o nich dozví, nebo je zjistil,
- g) podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby, držení nebo zneužívání omamných a psychotropních látek a jedů ve věznici,
- h) dodržovat zásady hygieny,
- i) oznámit neprodleně věznici skutečnost, že je poživitelem důchodu, výsluhového příspěvku, příspěvku za službu nebo má příjem podléhající dani z příjmu,
- j) odevzdat do úschovy věznice věci, jejichž držení s ohledem na jejich cenu, množství, nebo způsob používání je zakázáno nebo je v rozporu s účelem výkonu trestu,
- k) uhradit náklady zdravotní péče provedené v zájmu zachování nebo zlepšení jeho zdravotního stavu nad rámec péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění nebo ze státního rozpočtu nad rámec mezinárodních dohod, kterými je Česká republika vázána. (zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody)

Dalšími povinnostmi odsouzených osob jsou formy zákazu určitých jednání, které jsou specifikovány v další části ustanovení § 28 zákona č. 169/ 1999 Sb. Povinnost hradit náklady výkonu trestu společně s povinností nahradit i další náklady jsou uvedeny v §§ 35, 36 zákona 169/ 1999 Sb.

Mezi další povinnosti vězňených osob lze zařadit povinnost pracovat. Z tohoto následně vyplývá jistá odpovědnost odsouzeného za škodu způsobenou při plnění pracovních povinností.

Dále je třeba zmínit povinnosti ustanovené soudem v rámci rozsudků, mezi které patří např. náhrada škody, peněžitý trest, povinnost hradit náklady soudních výloh, nebo hradit jiné pohledávky. Povinnost postarat se o osoby svěřené do péče, nebo osoby nezletilé před nástupem do výkonu trestu je zčásti řešena ve spolupráci s jinými orgány státní správy.

Povinnosti dané vnitřním řádem věznice jsou úkoly, které musí odsouzení rovněž plnit. Jednou z nejvýznamnějších povinností je plnit stanovený program zacházení a pokud je odsouzený zařazen do práce, tak je jeho povinnost pracovat. Dodržovat pravidla daná vnitřním řádem, dle stanoveného časového režimu dne je další z řady povinností, které musí vězněné osoby plnit. Tyto povinnosti se týkají odsouzených mužů i žen stejně

2.2. Trest a jeho alternativy za spáchaný trestný čin, lidská práva

Český právní systém zná z hlediska ukládaných trestů dle zákona č. 40/2009 Sb. (*trestní zákoník*) tyto alternativy, které za spáchané trestné činy může soud uložit (§ 52, zákona č. 40/2009, trestní zákoník):

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

Trest odnětí svobody je jedním z největších zásahů do základních lidských práv a svobod jedince. Dalším zásahem jsou další omezení, která jsou s trestem odnětí svobody spojena. Po dobu výkonu trestu jsou odsouzení povinni podrobit se omezením některých práv a svobod, jejichž výkon by byl v rozporu s účelem výkonu trestu nebo která nemohou být vzhledem k výkonu trestu uplatněna.

Jsou omezena práva a svobody na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, svoboda pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství a tajemství jiných písemností, záznamů a zpráv a právo svobodné volby povolání.

Po dobu výkonu trestu odsouzeným nepřísluší právo na stávku, výkon práva sdružovat se ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích, zakládat odborové

organizace a výkon práva sdružovat se v nich, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, právo svobodné volby lékaře a zdravotnického zařízení. Odsouzení nemohou ve výkonu trestu zakládat politické strany nebo politická hnutí, vykonávat právo sdružovat se v nich a nemohou vykonávat volené a jiné veřejné funkce.¹⁶

Trest odnětí svobody je trestem velmi universálním, vzhledem k tomu, že jej lze uložit kterémukoliv pachateli za každý trestný čin. Z pohledu závažnosti (tvrdomi) jde o nejpřísnější trest v porovnání s dalšími tresty, nejvýrazněji zasahuje do základních práv a svobod. Zároveň jde o trest, který je nezastupitelný, protože u některých pachatelů trestné činnosti jiný způsob potrestání nepřichází v úvahu.

V poslední době se však otevírá diskuze na téma účinnosti tohoto trestu vůči recidivujícím pachatelům, včetně hledání stále nových cest v trestání. Důvodem je i neustále prezentovaná skutečná přeplněnost věznic, která ovlivňuje práci s vězňenými osobami.

Trest odnětí svobody je ukládán soudem rozhodujícím v trestní věci, kdy může být uložen trest odnětí svobody jako nepodmíněný, podmíněný, podmíněný s dohledem. Zvláštním typem trestu odnětí svobody je trest výjimečný a ukládaný trest doživotí.

Výjimečným trestem je trest odnětí svobody ukládaný na dobu dvaceti až třiceti let. Takový trest lze uložit jen tehdy, pokud je spáchaný zločin velmi závažný, nebo pokud je možnost nápravy pachatele obzvláště ztížena. V případě doživotí jen za určité trestné činy. Vymezení trestu odnětí svobody a alternativních trestů je v zákoně č. 40/2009 Sb. (*trestní zákoník*), Hlava V., oddíl 5., „Ukládání a výkon jednotlivých trestů“.

V trestání pachatelů dochází ke změnám směrem k ukládání tzv. **alternativních trestů**. Posilováním jejich úlohy je jedním z hlavních úkolů trestního zákoníku. U méně závažných trestných činů je cílem nahradit trest odnětí svobody těmito tresty.

Systém trestních sankcí se proto doplňuje o nové alternativní tresty:

- trest domácího vězení,
- trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- již existující trest uložení peněžitého trestu se rozšířil z hlediska jeho výměry, v současnosti lze uložit trest až do 36,5 mil. Kč (dříve pouze do 5 mil. Kč),
- již existující trest obecně prospěšných prací byl nově upraven tak, že soud zjišťuje podmínky pro jeho výkon před jeho uložením.

Trest domácího vězení umožňuje postih pachatele, aniž by musel být vytrhován ze své rodiny a pracovních návyků a přináší také úsporu nákladů na výkon trestu. Dodržování tohoto trestu bude zajištěno nejprve namátkovou kontrolou prováděnou úředníkem probační a mediační služby. Je plánovaná budoucí kontrola pomocí

---

¹⁶ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Hlava II., § 27

elektronického systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného. Trest domácího vězení může být uložen za přečiny v maximální délce dvou let.

Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce až do deseti let umožňuje uložit pachateli za daných podmínek samostatně až na 10 let. Při výkonu tohoto trestu je odsouzený povinen spolupracovat s probačním úředníkem podle probačního plánu.

Novinkou v úpravě **trestu obecně prospěšných prací** je, že se tento trest neukládá recidivistům, kteří tento trest již v minulosti nevykonali nebo jejichž kriminální minulost a aktuální životní situace nedává dostatek záruk, že ho budou schopni úspěšně splnit.

Nový trestní zákoník zpřísňuje postihy za nejzávažnější trestné činy proti životu a zdraví a některé trestné činy proti svobodě a proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Zpřísnění je reakcí na prohlubující se konflikty ve společnosti a nové negativní jevy, jakož i na trestné činnosti, stoupající brutalitu pachatelů, mezinárodní zločin a závažnost činů. V souvislosti s tím se zvyšuje obecná horní hranice sazby trestu odnětí svobody z 15 na 20 let, přičemž výjimečným trestem bude kromě doživotí i trest odnětí svobody od 20 do 30 let, čímž se tento druh výjimečného trestu více přibližuje doživotnímu.¹⁷

2.3. Výkon trestu odsouzených žen

V současné době přichází do výkonu trestu ženy, které mají za sebou již celou řadu alternativních opatření v souvislosti se svou trestnou činností. Ve vzájemném porovnání jsou alternativní tresty ženám ukládány častěji než mužům. I soudy mají mnohdy odlišný pohled, většinou vidí výkon trestu odnětí svobody u žen jako tu nejzazší alternativu. Pro mnohé z žen je až příchod do věznice momentem, kdy si uvědomí, že se jejich život neubírá správným směrem.¹⁸

Tabulka č. 1: Průměrný stav odsouzených žen v ČR od roku 1995 do současné doby¹⁹

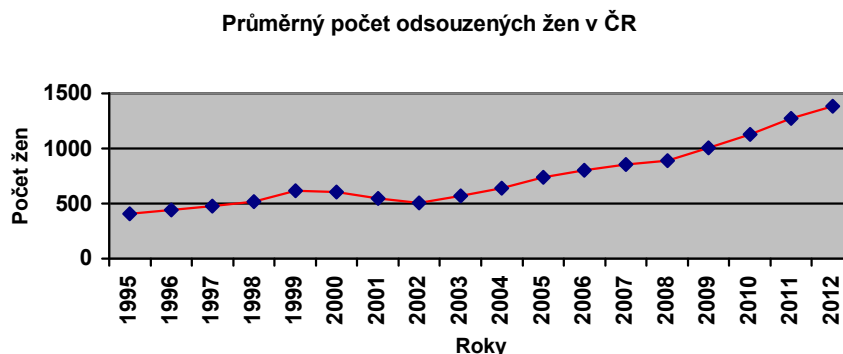
Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet žen	405	443	477	519	616	605	547	508	570
Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Počet žen	637	741	803	855	891	1007	1129	1273	1382

¹⁷ Internetové stránky Ministerstva spravedlnosti ČR, <http://www.reformajustice.cz/cz/trestni-zakonik/alternativni-tresty.html>

¹⁸ Slováková, G. časopis České vězeňství 2/2010, úvodní slovo, Časopis České vězeňství. čtvrtletník 2/2010, Vězeňská služba ČR. Praha. 2010. ISSN 1213-9297

¹⁹ Internetové stránky Vězeňské služby ČR, http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravni/statistiky/Statistické_ročenky

Graf č. 1: Průměrný počet odsouzených žen v České republice od roku 1995 do současnosti²⁰

V současné době se výkon trestu odnětí svobody soustředí do Věznice Světlá nad Sázavou, Věznice Opava, do Vazební věznice Praha – Ruzyně s pobočkou specializované oddělení výkonu trestu Praha – Řepy.

Na přelomu roku 2012 vzniká pobočka Vazební věznice Praha Ruzyně – Velké Přílepy. Nové oddělení pro výkon trestu odsouzených žen s kapacitou 151 odsouzených je součástí Vazební věznice Praha-Ruzyně. První odsouzené sem byly eskortovány na začátku roku 2012. Dozor a dohled zajišťuje celkem 62 pracovníků Vězeňské služby ČR, z toho 37 příslušníků a 25 občanských zaměstnanců.²¹

Specializované oddělení výkonu trestu – Řepy

Domov sv. Karla Boromejského v Řepích je pro odsouzené ženy, které jsou pro řepský Domov vybírány na základě psychologických testů, zohledňuje se osobnost odsouzené, charakter trestné činnosti, přihlíží se k úsudku odborníků. Dalšími hledisky pro zařazování odsouzených do oddělení je zejména jejich pracovní zařaditelnost, splnění podmínek pro udělení volného pohybu mimo věznici. Odsouzené v Domově pracují společně s řádovými sestrami boromejkami a vypomáhají při práci v kuchyni, prádelně a při úklidu v prostorech Domova. Po absolvování sanitářského kurzu se mohou také starat o dlouhodobě nemocné seniory v místním stacionáři pod dohledem řádových sester. Program zacházení s odsouzenými obsahuje pracovní, vzdělávací, výchovné a zájmové aktivity, organizované Vězeňskou službou, podobně se jim dostává pomoci při obnovování nebo znovuvytváření vnějších vztahů s dětmi, rodinami a přáteli.²²

²⁰ Internetové stránky Vězeňské služby ČR, http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravni/statistiky/Statistické_ročenky

²¹ Internetové stránky Vězeňské služby ČR, <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/bylo-otevreno-nove-vezenske-zarizeni>

²² Internetové stránky Domova sv. Karla Boromejského, <http://www.domovrepy.cz/s03zeny/zeny.php>

V souladu se Zákonem o výkonu trestu odnětí svobody je oddělení profilováno jako oddělení pro výkon trestu odsouzených žen, zařazených do věznice s dozorem a dohledem. Normová ubytovací kapacita pro odsouzené ženy je stanovena na 50 míst.²³

Věznice Opava

Oddělení výkonu trestu objektu věznice Olomoucká je umístěno v jedné dvoupodlažní budově téměř ve středu města. V relativně malých prostorách věznice s celkovou kapacitou 277 míst vykonávají trest odnětí svobody odsouzené ženy všech kategorií. V důsledku zřízení nového oddělení pro odsouzené ženy s poruchami duševními a s poruchami chování.

Věznice Opava je jedinou věznicí v ČR, kde rovněž vykonávají trest ženy odsouzené na doživotí. Aktuálně jsou zde umístěny dvě ženy. Jsou ubytovány společně s ženami v oddělení se zvýšenou ostrahou. Vzhledem k charakteru trestné činnosti a délce pobytu ve věznici byl u obou zpracován speciální program zacházení, který je zaměřen především do oblasti speciálních výchovných aktivit (skupinová a individuální terapie) a do oblasti zájmových aktivit (ruční práce, literární kroužek, keramický kroužek, sport).²⁴

Výkon trestu odsouzených žen ve Věznici Světlá nad Sázavou

Původní areál byl dokončen v roce 1987 a do roku 1999 sloužil jako škola v přírodě Školského úřadu Teplice. Počátkem roku 2000 byl celý komplex budov převeden do užívání Vězeňské služby ČR. Záměrem zde bylo vybudovat moderní vězeňské zařízení pro odsouzené ženy. Ještě v roce 2000 prošlo několik budov částečnou rekonstrukcí a 6.11. 2000 zde byly ubytovány první ženy vykonávající trest v kategorii dozor. Postupně sem byly umísťovány i ženy z kategorie ostraha. Věznice navíc získala tolik potřebné prostory pro zaměstnávání, vzdělávání a výchovnou práci s odsouzenými.²⁵

Dalšími rekonstrukcemi procházela věznice ve dvou etapách, kdy zhruba do roku 2004 probíhala rekonstrukce budov a okolí – I. etapa. Do roku 2006 proběhlo dovršení přestavby věznice realizací zabezpečovacích prostředků objektu – II. etapa.

V roce 2002 odstartoval významný projekt v dějinách ženského výkonu trestu. Tímto významným projektem je specializované oddělení pro výkon trestu matek s dětmi ve věku od jednoho do zpravidla tří let. V kontextu aktuální zákonné úpravy je Věznice Světlá nad Sázavou zařazena do kategorie věznic s ostrahou. Svůj trest zde

---

²³ Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-ruzyne-90/o-nas-1617/zakladni-informace-159/oddeleni-vykonu-trestu-pro-odsouzene-zeny-repy>

²⁴ Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/vykon-trestu-323/objekt-olomoucka-odsouzene-zeny-606/vykon-trestu-odsouzenych-zen-5292>

²⁵ Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275>

vykonávají ženy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody především v kategoriích ostraha, dozor a mladistvé. Kromě toho však věznice zajišťuje výkon trestu specifickým skupinám odsouzených, které vyžadují zvláštní přístup, a proto byla ve věznici zřízena specializovaná oddělení:

- pro výkon trestu matek nezletilých dětí ve věznici s dohledem, dozorem, ostrahou,
- pro výkon trestu trvale pracovně nezařaditelných odsouzených žen ve věznici s dozorem a ostrahou,
- pro výkon trestu odsouzených mladistvých žen.

Od 1.7. 2004 bylo zřízeno zvláštní oddělení pro výkon vazby matek s dětmi. V současné době je ve Věznici Světlá nad Sázavou umístěno cca 820 odsouzených.²⁶

Koncepce práce s odsouzenými prochází vývojem a zohledňuje specifické charakteristiky a odlišnosti odsouzených žen.

Důležité místo v programu zacházení mají aktivity, kdy mohou odsouzené ženy uplatnit své přirozené schopnosti a dovednosti. Jde například o pěvecký kroužek a aerobik oblíbený zvláště mezi mladšími ženami, dále o ruční práce či zahradnictví vyhledávané naopak osobami staršími či uzavřenějšími. Čas od času pořádaná veřejná vystoupení včetně výjezdů mimo věznici a praktické uplatnění výrobků v podobě oblečků a hraček pro děti z dětských domovů dodávají těmto aktivitám na opravdovosti a odsouzeným poskytují cennou pozitivní zpětnou vazbu.

Vnější i vnitřní prostory věznice dále poskytují poměrně dobré možnosti pro sportovní aktivity. Postupně se také rozvíjí keramický a výtvarný kroužek a arteterapie. Narůstá zájem o výuku cizích jazyků německého a anglického a jiných prakticky využitelných znalostí jako je například práce s počítačem.

V rámci speciálně výchovných aktivit, kterým se věnují psychologové, probíhá skupinová práce s osobami drogově závislými a dále rozvoj psychosociálních dovedností. V obou případech se jedná o uzavřenou skupinu s cíleným výběrem vhodných osob. Práce probíhá ve čtyřměsíčních cyklech.

Ve fázi příprav jsou speciálně-výchovné aktivity zaměřené na osoby s nízkou rozumovou úrovní a sociálních schopností. Příprava odsouzených žen na výstup z VTOS je soustředěna do výstupních oddělení. Smyslem je příprava na občanský život, tedy osvojení si sebeobslužných činností, doplnění často nedostatečného vhledu do sociálně-právních skutečností a rozvoj širšího společenského rozhledu.

Další formou působení na vězněné ženy ve Věznici Světlá nad Sázavou je zřazení do práce – zaměstnávání odsouzených žen. Tento element je pro odsouzené zajímavý v tom, že v případě zařazení do práce mají možnost vydělávat, splácet náklady výkonu trestu a zároveň splácet své další pohledávky, které mnohdy souvisí s jejich trestem a trestnou činností. O zařazení do práce je velký zájem, ale mnohdy nemůže být

---

²⁶ Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275>

uskutečněno přestože je to i zájem společnosti. Pro zařazení musí odsouzené splňovat přísná kritéria, která posuzuje zařazovací komise. Se zaměstnáváním koresponduje i možnost vzdělávání.

2.4. Programy zacházení

Věznice vždy každému odsouzenému v rámci zpracování komplexní zprávy nabídne výběr alternativ programů, vycházejících z možností dané věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu, ale jeho částí. Výběr programu stvrdí odsouzený podpisem. Alternativy jsou voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované.

Programy zacházení s odsouzenými se člení na:

- a) pracovní aktivity,
- b) vzdělávací aktivity,
- c) speciální výchovné aktivity,
- d) zájmové aktivity,
- e) oblast utváření vnějších vztahů.

1) Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí:

- a) zaměstnávání,
- b) práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice,
- c) pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním.

2) Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí:

- a) vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm,
- b) vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu),
- c) vzdělávání v korespondenčních kurzech a v síti základních středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.

3) Speciálně výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci, zejména:

- a) terapeutická (zejména soc. výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohyb. ter.),
- b) sociálně právní poradenství,
- c) trénink zvládnutí vlastní agresivity.

4) Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuálních a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených.

Při nabídce alternativ programu zacházení je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzených a obsahují prvky sebeobsluhy. Programy zacházení s jednotlivými odsouzenými schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.²⁷

Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem. Jeho základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného.²⁸

2.5. Zaměstnávání

1) Odsouzený je zařazen do práce rozhodnutím ředitele věznice, a to zpravidla na základě doporučení odborných zaměstnanců – psycholog, sociální pedagog, sociální pracovník, vychovatel, popřípadě další zaměstnanci Vězeňské služby ČR určení ředitelem věznice.

2) Povinnost pracovat se vztahuje na odsouzeného (odsouzenou):

- a) staršího 65 let,
- b) plně invalidního,
- c) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení,
- d) dočasně práce neschopného,
- e) pokud z povahy překážky vyplývá, že je jeho pracovní povinnost vyloučena.

3) Odmítnutí práce odsouzeným, který byl zařazen do práce, je závažným porušením povinnosti odsouzeného, za něž se zpravidla odsouzenému uloží kázeňský trest. V případě odmítnutí práce se odsouzený zpravidla umístí v době, kdy by měl pracovat, odděleně od ostatních odsouzených, přičemž se mu neumožní zájmová činnost včetně sledování televizního a rozhlasového vysílání.

4) Ustanovení předchozího odstavce se netýká odsouzených, kteří vzali zpět svůj souhlas se zařazením do práce u cizích subjektů, uvedených v § 30 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.²⁹

2.6. Vzdělávání

Vzdělávání odsouzených je součástí programů zacházení s odsouzenými. Vzdělávání zajišťují zpravidla odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště. Ve věznicích, v nichž nejsou zřízena odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště, zajišťuje vzdělávání odsouzených oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu).

---

²⁷ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 36

²⁸ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 37

²⁹ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 41

Při zabezpečování povinné školní docházky mladistvých odsouzených spolupracují orgány Vězeňské služby s příslušnými školami a orgány státní správy a samosprávy ve školství.

Z dokladů o vzdělání odsouzených nesmí být patrné, že byly získány ve výkonu trestu. Odsouzení, kteří nedokončí studium v době výkonu trestu, mají právo studium dokončit v příslušné škole.

Odsouzeným, vykonávajícím trest ve věznici s dohledem, věznici s dozorem nebo věznici pro mladistvé, může ředitel věznice povolit volný pohyb mimo věznici k docházce do školy.

Odsouzeným zařazeným do některé z forem vzdělávání věznice vytvářejí vhodné podmínky pro studium, a to jak prostorové, tak organizační.³⁰

2.7. Zaměstnání jako možnost výdělků pro splácení dluhů

Věznice Světlá nad Sázavou zaměstnává prostřednictvím referátu výrobní činnosti odsouzené ženy ve vnitřní režii kuchyň, úklid, školník, pomocný zdravotník, údržba, intendantní sklad, ale také u dvou soukromých subjektů, z nichž jeden má pracoviště přímo v areálu věznice. Zaměstnanost odsouzených žen se odvíjí od množství zakázek těchto soukromých firem.³¹

Odsouzeným přísluší odměna podle vykonané práce. Vláda stanoví nařízením výši této odměny a podmínky pro její poskytování.

Pracovní odměna odsouzeného (odsouzené) se pro účely srážek daní a pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti. Z této odměny se po srážce zálohy na daň a pojistného provedou i další srážky jednak k úhradě výživného pro děti, kterým je odsouzený povinen poskytovat výživu, včetně příspěvku na úhradu nákladů při péči o dítě v ústavní nebo ochranné výchově, a jednak k úhradě nákladů výkonu trestu. Rozsah a pořadí dalších srážek z pracovní odměny odsouzeného stanoví Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „ministerstvo“) vyhláškou. Přitom přihlédne zejména k zabezpečení výživy dětí odsouzeného a oprávněným nárokům poškozených trestným činem.

Je-li však soudem nařízen výkon rozhodnutí srážkami z pracovní odměny odsouzeného, postupuje se podle občanského soudního řádu a předpisů vydaných na jeho základě. Tento postup se uplatní i v případě exekuce nařízené správcem daně.

Část pracovní odměny odsouzeného, která zbývá po provedení srážek podle odstavce 2, případně podle odstavce 3, se dělí na kapesné a úložné. Odmítne-li odsouzený (odsouzená) bez závažného důvodu pracovat, kapesné mu nenáleží.

---

³⁰ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 46,

³¹ Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275>

Ministerstvo stanoví vyhláškou způsob rozdělení části pracovní odměny na kapesné a úložné podle odstavce 4 a stanoví rozsah a podmínky, za nichž odsouzený (odsouzená) může úložné použít. Nevyčerpané úložné se odsouzenému vyplácí při propuštění z výkonu trestu, pokud se věznice s odsouzeným (odsouzenou) nedohodne jinak.³²

Odsouzené ženy mají stejně jako odsouzení muži povinnost hradit náklady výkonu trestu, jakož i další náklady. Možnost výdělků je velkou šancí vyhnout se mnohdy další dluhové pasti, nebo alespoň možnostmi korigovat stav svých pohledávek. Zaměstnávání a zařazování odsouzených do práce je popsáno v ustanovení §§ 29 a 30, zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, dále §§ 41, 42, 43 a 44, vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Obecně je zaměstnání vězňů pro stát i vězňené osoby výhodné a výchovné. Často je to pro některé osoby první případ jejich kontaktu se zaměstnáním. Možnost výdělků během výkonu trestu odnětí svobody a samotná práce je mimo další podmínky režimovou terapií, která je součástí resocializace v podmínkách výkonu trestu.

---

³² Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Hlava II. § 33

2.8. Shrnutí

Povinnosti, které plní odsouzené ženy, se výrazně neliší od povinností odsouzených mužů. V tomto smyslu je výkon trestu odnětí svobody odsouzených žen totožný s výkonem trestu odsouzených mužů. Legislativně je odlišeno pouze několik výjimek, které jsou stanoveny Zákonem o výkonu trestu, č. 169/1999 Sb., a vyhláškou MS č. 345/1999 Sb.

Trest odnětí svobody je jednou z řady zákonných variant možného potrestání nezákonného jednání a zároveň je největším zásahem do základních lidských práv a svobod jedince. Ukládání trestů a jejich druhy za protiprávní jednání řeší trestní zákoník č. 40/2009 Sb. Soudy mají k dispozici celou řadu alternativních trestů, než rozhodnou o potrestání delikventního jednání umístěním jedince do věznice k výkonu trestu odnětí svobody. Vězněné ženy mají často za sebou celou řadu alternativních opatření v souvislosti se svou trestnou činností.

Výkon trestu odnětí svobody odsouzených žen je v České republice realizován ve Věznici Světlá nad Sázavou, Věznici Opava, v pobočkách Vazební věznice Praha Ruzyně – Řepy, a Velké Přílepy. V současné době je v České republice již cca 1400 odsouzených žen umístěných ve výše zmíněných objektech Vězeňské služby ČR.

S odsouzenými ženami je ve výkonu trestu odnětí svobody zacházeno dle zákonných norem za účelem rozvíjení jejich schopností, vědomostí a sociálních dovedností. K tomuto jednotlivé věznice zpracovávají a nabízejí různé alternativy programů zacházení, kam lze zařadit i možnost vzdělávání a zaměstnávání.

Zaměstnávání je jednou z nejvýznamnějších režimových terapií, která je součástí resocializace odsouzených v podmínkách výkonu trestu.

3. Vliv postojů v sociální interakci odsouzených žen

Obecné tvrzení laické veřejnosti, že ve vězení se každý pokazí, naučí co ještě neuměl a zvýší svou zločineckou kvalifikaci, je potvrzeno některými praktickými zkušenostmi kriminalistů i penologickými výzkumy.

Ve výkonu trestu odnětí svobody vznikají mnohdy velmi pevná přátelství či vazby na „profesionální a zájmové úrovni“, vznikají nové party zlodějů a násilníků. Dochází k výměně zkušeností z trestné činnosti, plánování zdařilejších pokusů o vloupání, či metod snižování rizika z dopadení.

Značná koncentrace narušených individuí, která je možná jen ve vězení, nutně vede ke kriminální infekci, tedy šíření těch projevů chování, osvojení dovedností i návyků, hodnot, které vyúsťují v trestný čin.

Jedinou cestou jak snížit negativní účinky prizonizace a kriminální infekce je budovat raději více menších věznic, specializovaných pro definované typy pachatelů trestné činnosti a nižší koncentraci šířitelů kriminální infekce a celkové ozdravení klimatu ve věznicích.³³

3.1. Postoje a jejich determinanty

Mít vůči něčemu postoj znamená zaujmout vůči nějakému objektu, jímž může být cokoli (věc, událost, idea, bytost, atd.), hodnotící stanovisko. Všechny postoje jsou relativně trvalé a obsahují v sobě složku:

- poznávací (kognitivní) – názory a myšlenky osoby o předmětu postoje,
- citovou (afektivní, emocionální) – cit osoby k předmětu postoje (emoce, emocionální reakce),
- konativní (behaviorální) – sklon k jednání či chování ve vztahu k předmětu postoje.³⁴

Postoje lze dále dělit dle různých kritérií:³⁵

• citové / poznávací,	kladné / záporné,
• verbální / neverbální,	skryté / zjevné,
• silné / slabé,	soudržné / nesoudržné,
• vědomé / nevědomé,	individuální / skupinové,
• stálé / proměnlivé.	

³³ Mezník, J., Kalvodová, V., Kuchta, J. Masarykova universita, Brno, 1995, 57 s. ISBN 80 – 210 – 1248 – X.

³⁴ Nakonečný, M. Sociální psychologie. 1. vyd. Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 1999, s. 131 a135. ISBN 80-200-0690-7.

³⁵ Internetové stránky Wikipedie. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Postoj>

Postoje jsou něco kvalitativně nižšího než vztahy. Je to méně zakořeněný návyk jednání než vztah či vlastnost. Postoj má pouze situační charakter a je typický pro adaptivní, přizpůsobivé chování, na rozdíl od chování expresivního, bezprostředně výrazového, které vyjadřuje to, co v člověku skutečně je, tedy skutečné vlastnosti (odráží vnitřní prožívání). Postoj je stanovisko, které člověk zaujal. Projevuje se připraveností plnit určité úkoly a cíle. Postoj, v němž převládá představa o něčem, se nazývá názor, postoj v němž převládá racionální složka je smýšlení, iracionální složka převládá u víry. Pokud jde o základní postoje člověka např. vůči existujícímu společenskému systému nebo vůči pracovní skupině kde působí, rozlišujeme:

- **angažovanost:** aktivní, kladný vztah vůči danému hodnotovému systému skupiny či společnosti,
- **konformitu:** přizpůsobení, vnější souhlas s danou soustavou norem a hodnot,
- **indiferenci:** nezájem o daný hodnotový systém skupiny či společnosti,
- **nesouhlas:** zavržení daného hodnotového systému, jeho negativní, kritické hodnocení a aktivní odpor vůči skupinovým či společenským hodnotám.

Na postojích spočívá také mínění člověka a veřejné mínění. Jsou to soubory soudů, představ, přesvědčení, názorů signifikantních částí společnosti o různých, zpravidla pro společnost důležitých faktech.³⁶

Postoj lze rovněž definovat jako určitý sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace, a na sebe sama. Je součástí osobnosti, souvisí se sklony a zájmy osobnosti, předurčují poznání, chápání, myšlení a cítění. Postoje lze kvantitativně měřit, či analyzovat obsahově podle vztahu k hierarchii hodnot.³⁷

Postoje jako produkty učení se mohou za určitých podmínek měnit, neboť vše naučené je podmíněné, a tedy relativně trvalé, i když určité zkušenosti mohou vést k trvalým důsledkům. Významné postoje jsou stabilizované a v běžném životě se obvykle nemění, a pokud se mění, pak vlivem výrazné korektivní zkušenosti; tou může být nějaký psychický otřes, životní krize apod.³⁸

K tomu, abychom změnili postoj, se nás obvykle někdo snaží **přesvědčit** - tzn. poskytuje nám informace, které mají k této změně dopomoci. Toto přesvědčování může být verbální nebo implicitní (tento druhý způsob je využíván hlavně v reklamě - je všude kolem nás, takže si ani neuvědomujeme, že jsme neustále k něčemu nevědomě – nevyjádřeně **přesvědčování**).³⁹

³⁶ Kohoutek, R. Sociální psychologie, Institut mezioborových studií Brno, Brno 2004, s. 9

³⁷ Hartl, P. Psychologický slovník. 1. vyd. Praha: Jiří Budka, 1993, s.151. ISBN 80-90 15 49-0-5

³⁸ Nakonečný, M. Sociální psychologie. 1. vyd. Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 1999, s. 147 a148. ISBN 80-200-0690-7.

³⁹ Internetové stránky Wikipedie. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Postoj>

Persuaze (přesvědčování), je způsob ovlivňování postojů a jednání člověka rozumovým přesvědčováním a věcnou argumentací. Důraz je kladen na intelekt a emoce přesvědčovaného.⁴⁰

Aby přesvědčování bylo účinné, je dobré poznat zájmy, potřeby, pochybnosti, způsob myšlení, přesněji řečeno dosavadní životní zkušenosti vychovávaného jedince.⁴¹

Ve výkonu trestu odnětí svobody se na „nástupním oddělení“ zpracovává tzv. komplexní zpráva, kde se vyhodnocují výše zmíněné zájmy, potřeby, způsob myšlení a dosavadní zkušenosti odsouzené osoby. Na základě těchto informací se každému odsouzenému individuálně stanoví budoucí program zacházení, který je ve své podstatě jistou formou přesvědčování.

Přesvědčování, jež vede člověka k tomu, aby své dosavadní přesvědčení nahradil nově nabízeným přesvědčením, je často nespolehlivé, neboť se rovná přáním, aby tento člověk – přijímá-li nové přesvědčení-se stavěl proti skupině, s níž se cítí být spojen. Všeobecně totiž lidé raději zastávají dosavadní názory a zachovávají si své postavení ve skupině, do které patří, než by změnili přesvědčení, byť na základě dobrých argumentů, a tím ztratili postavení a uznání ve skupině.⁴²

Práce s odsouzenými musí tedy počítat s těmito skutečnostmi a musí rozlišovat jak bude ke každému jednotlivci přistupovat. Mnohdy je snadnější působit na jedince prostřednictvím skupiny, protože jednotlivá osoba má mnohdy pocit osamění a následně se uzavírá do sebe a staví se k obraně.

K hlavním činitelům sloužícím ke změně postojů patří nejenom zpracování informací důležitých pro postoj, ale zároveň předchozí chování. Zároveň se postoje také mění s tím, jak se lidé učí spojovat objekty postoje s příjemnými či nepříjemnými podmínkami a důsledky. Výzkum účinku postojů sleduje i bezprostřednější změnu chování cestou sankcí a pobídek.

Změna postoje je rovněž závislá na tom, od koho informace pocházejí. Důležitá je informace zda je zdroj důvěryhodný, či nikoliv a zda je do určité míry něčím atraktivní. Dále je velmi důležitý vlastní obsah sdělení, jak jsou informace podány. Písemná forma je nejlepší, protože jedinec má možnost se k nejasným částem vrátit a zamyslet se nad nimi. Je velmi významné vědět komu se má sdělení – informace dostat, protože pro změnu postoje je rozdíl sdělovat údaj lidem s vyšší inteligencí. To, zda sdělení publikum vůbec zaznamená a bude ho sledovat, potom závisí na tom, jak moc se ho dané téma týká. Změnit postoj znamená změnit naše chování a je to i naopak, jestliže se naše chování změní, změní se i naše postoje.⁴³

---

⁴⁰ Hartl, P., Psychologický slovník. 1. vyd. Praha: Jiří Budka, 1993, s.145. ISBN 80-90 15 49-0-5

⁴¹ Mühlpachr, P., Sociální pedagogika II. Institut meziooborových studií, Brno. 2011. s 203

⁴² Czapów, Cz., Jedlewski, S., Resocializační pedagogika. Státní pedagogické nakladatelství. Praha. 1981. Z polského originálu Pedagogika resocjalizacyjna, wyd. nakl. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Varšava. 1971, přeložili F. Kábele, a kol. ISBN neuvedeno.

⁴³ Internetové stránky Wikipedie. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Postoj>.

Mnohé z postojů člověka odrážejí jeho hodnoty – jeho pojetí o tom, co je dobré nebo žádoucí. Postoj, pramenící z hodnoty, která má pro člověka základní význam a která je významně podpořená jeho kulturou, takovýto postoj se dá těžko ovlivnit v nesourodém směru.⁴⁴

Rozdílnost ovlivnění postojů u odsouzených žen lze vnímat v možnosti způsobu ovlivnění postojů a motivů odsouzených žen - matek, kdy cílem výchovného působení je zachování citových vazeb mezi matkou a dítětem, jeho opětovné nastartování, nebo příprava na tuto budoucí roli ženy - matky. Kontakty s rodinou jsou rovněž velmi významným motivem pro odsouzené ženy v rámci hledání elementů, mnohdy protikladných k vlivu skupiny odsouzených jako sociálního prostředí ve věznicích.

3.2. Vliv sociálního prostředí

Pojem prostředí je pojmem všeobecně známým a užívaným. Prostor člověka obsahuje a určuje vedle hmotných předmětů nezbytné vztahy, tedy vedle materiálního prostředí i duchovní systém, tj. prvky jako věda, umění, morálka, právní systém, apod. Podstatné tedy je, že prostředí je jistý vymezený prostor a obsahuje podněty nezbytné pro rozvoj osobnosti.⁴⁵

Sociální prostředí je všeobecně charakterizováno hustotou a rozmístěním obyvatel, profesionální etnickou, věkovou vzdělanostní případně jinou strukturou (strukturami). Kulturní prostředí je těsně spjato s prostředím společenským (někdy je chápáno jako jeho součást) a je tvořeno všemi hmotnými i nemateriálními výsledky lidské aktivity. Jedná se především o veškeré výtvořky umělecké, vědecké poznání, pravidla chování, právní a morální normy.⁴⁶

Každý člověk je do značné míry závislý na mikrostrukturách, na řadě menších prostředích, více či méně organizovaných a dynamických, ve kterých se pohybuje a kterým říkáme sociální skupiny. Každý jedinec vnáší do života skupiny svou osobitost, ale současně je skupinou do značné míry utvářen, formován.⁴⁷

Výkon trestu odnětí svobody realizovaný ve věznicích, kde jsou umístěny vězněné osoby společně ve skupině, přesto že jsou ve skutečnosti různě diferencované odděleny do menších skupin, je rovněž sociálním prostředím, kde je nutno počítat s vlivem na přítomné odsouzené, ale i na zaměstnance. Toto prostředí lze z hlediska vymezení označit jako prostředí podněťově přesycené a co do skladby podnětů závadové, deviantní. Mezi závadové faktory výkonu trestu, patří to, že je zde velká kumulace různě narušených osob, což vede i k různým excesům, poruchám nálad

---

⁴⁴ Panajotis Cakirpaloglu, Psychologie hodnot, – přehled pro humanitní obory; Sazba DTP Votobia; ISBN 80-7220-195-6

⁴⁵ Kraus, B., Poláčková V. Člověk-prostředí-výchova, 117 publikace. Vydalo: Paido. Edice pedagogické literatury, Brno 2001, s. 99. ISBN 80-7315-004-2.

⁴⁶ Kraus, B., Poláčková V. Člověk-prostředí-výchova, 117 publikace. Vydalo: Paido. Edice pedagogické literatury, Brno 2001, s. 100. ISBN 80-7315-004-2.

⁴⁷ Rudolf Kohoutek, Sociální psychologie, Institut mezioborových studií Brno, Brno 2004, s. 25 -26

i chování, či psychopatickým reakcím. Vyskytují se zde individuální hladovky, sebevražedné pokusy, jiné sebepoškozování, šikana spoluvězňů, sexuální nátlaky spoluvězňů, fyzické agrese spoluvězňů, poškozování spoluvězňů z hlediska obviňování, podněcování nebo jiné nepřátelství, poškozování věcí spoluvězňů, krádeže potravin a jiných věcí spoluvězňů, verbální a fyzická agrese proti pracovníkům (zaměstnancům) Vězeňské služby České republiky, nepřímé poškozování personálu tj. i občanských zaměstnanců schválnostmi, pomluvami na Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky nebo jiná místa, pokusy o vydírání, korupce a zastrasování personálu, provokace a nedovolené kontakty s personálem věznic, krádeže na pracovištích, výroba různých nožů na pracovištích i na jiných místech, odchody z nestřežených pracovišť, útky ze střežených i nestřežených objektů, organizování, podněcování hromadných či skupinových nepokojů, výroba a obstarávání nedovolených předmětů jako zbraní, mobilů, drog, elektrospotřebičů pro osobní potřebu, aj.⁴⁸

Výkonem trestu odnětí svobody se sleduje dosažení účelu ve smyslu trestního zákona. V předchozí platné úpravě trestního zákona bylo mimo jiné zakotveno, že účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů.⁴⁹ Pachatelé jsou z hlediska ochrany společnosti od této skupiny odděleni a vzniká tak prostředí, které je svým charakterem oproštěné od vlivů běžného života. Vězněné osoby se často dovolávají více než zákonných podmínek, nadstandardního zacházení a nereálného přístupu, který ze svého principu není možný ani v běžném životě. Odvolávají se na odpovědnost státu za zdraví, život, vzhled a často přistupují k výkonu trestu s tvrzením, když jste si mě zavřeli, tak se o mě postarejte. Výchova a její působení musí brát zřetel pozitivní i negativní vliv prostředí.

3.3. Důsledky postojů

Důsledky postojů mohou být vnímány jak v kladném slova smyslu tak i v záporném. Kladně lze posuzovat to, jestliže postoj, který zaujímá vězněná osoba, směřuje k tomu, že si uvědomuje svou vinu, přijímá uložený trest a v rozsahu stanoveném zákonem prochází výkonem trestu. V rámci věznění přijímá i možnost korekce svých dosavadních negativních postojů. Vězněná osoba je nasměrována se poučit a v budoucnu již trestnou činnost nepáchat.

V případě aktivního přístupu vězňů, nebo jejich přizpůsobení se hodnotovému systému společnosti, je možné dosáhnout určitých změn. Účelové jednání je rovněž relativně pozitivní, i s touto skupinou vězněných osob se dá následně pracovat, i účelové jednání a postoje odsouzených nebrání v účasti na aktivitách, programech, nebo spolupráci s personálem Vězeňské služby ČR. Smysl lidského chování spočívá

---

⁴⁸ Jůzl, M., Olejníček, A. Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu, IMS 2004, s. 99

⁴⁹ Trestní zákon č. 140/1961, § 23, platný do 31.12.2009

v uspokojování vzbuzených aktuálních a trvalejších pohnutek a motivů.⁵⁰ Lze-li vězněné osoby motivovat k pozitivní změně jejich chování, vzbudit kladné motivy a pohnutky, má tato činnost svůj smysl i přesto, že je tento záměr rovněž účelový.

V záporném slova smyslu lze vnímat to, jestliže se nepodaří vězněnou osobu motivovat ke změně dosavadního chování a náhledu na svou trestnou činnost. Prostředí ve výkonu trestu odsouzené mnohdy demotivuje, nebo je osoba pod vlivem tzv. prizonizace, kdy věznice je pro ni „domovem“ a také zabezpečením „ze zákona“.

Apriorně lze negativní vliv vězeňského sociálního prostředí na psychiku vězně rozdělit do 5 skupin:

- 1) **Dekompenzace**, selhání a celkové ochromení psychické aktivační energie od počátečních výpadků až po chronický únavový syndrom, nebo protahovaný depresivní stav.
- 2) **Deaktivace**, ztráta sebeobránných, volných adaptačních mechanismů od počáteční lhostejnosti a nezájmu postav absolutní resistance, otupující apatie a letargie až ke konečnému stadiu katathymie (tzv. „musulmanství“).
- 3) **Demotivace**, znamená výpadek většiny kladných motivačních polí nutných k sebenápravě (tzv. „aktivní účast ve vězeňském kriminálním podsvětí“).
- 4) **Destrukce**, spočívající v opuštění nebo zavržení tvůrčích, konstruktivních aktů a jejich kompenzace ničením věcí, cílenou agresí proti lidem, úmyslným vyvoláváním nepokojů, vzpour a výtržností, stálým porušováním kázně a vězeňského řádu (role „krále, bosse“).
- 5) **Dezorientace**, naprostá rezignace na životě na svobodě, úmyslné odmítání extramurálních programů a postpenitenciární péče, (tzv. „prizonizace – věznice domovem“).⁵¹

Některé výzkumy naznačují, že změna postoje může jít mnohdy zcela opačným směrem než změna chování. *Například uplatnění potrestání za kouření nebo za další nežádoucí formy chování může mít opačný účinek, obzvlášť je-li forma chovat se zakázaným způsobem vysoce ceněna.*⁵²

Vězeňská subkultura je prostředí, kde delikventní chování, pocit neplnění snů a pocit relativních schopností po spáchání činu, je často jedinou realizací ideálů, snů, představ a fantazií. Styl a způsob života delikventních jedinců vytváří nejen různé formy chování, ale i ideály, představy, zájmy a motivace, dále postoje a potřeby, vytváří prožívání a svět plný snění a mnohdy fantastických představ, do kterých se vžívají

---

⁵⁰ M. Nakonečný. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha, 1998: Academia Praha. ISBN 80-200-0689-3. s. 456

⁵¹ Vratislava Černíková, Vojtěch Sedláček, *Základy penologie pro policisty*, skriptum pro Policejní akademii ČR, Praha 2002, ISBN 80-7251-104-1. s. 65.

⁵² Miles Hewstone, Wolfgang Stroebe. *Sociální psychologie, Moderní učebnice sociální psychologie.*, 1. vyd. Portál, s.r.o., Praha 2006. s. 309 a 327 ISBN 80-7367-092-5.

identifikují se s jejími hrdiny. Osobnost si přes všechnu snahu výchovy v období socializace nevytvoří dostatečné regulativy a normy pro život ve společnosti.⁵³

3.4. Vliv skupiny odsouzených na jedince při plnění příkazů a povinností

Význam sociální skupiny pro formování či přizpůsobení hodnot byl opakovaně vědecky potvrzen. Skupinová norma reguluje způsob jednání členů v souladu se zájmy skupiny. Vliv shodných tendencí skupiny však podmiňují skupinová pozice člena, subjektivní hodnocení členství, pocity legitimacy norem skupiny.

Případnou změnu individuální hodnoty podmiňuje řada činitelů, např. kognitivní vyspělost jedince tj. jeho kritičnost vůči skupinové argumentaci podporující plánovanou hodnotovou změnu. Další faktor, který oslabuje vliv vnější autority se týká obsahových a strukturálních vlastností určité hodnoty jedince. Hodnota s vysokým stupněm žádoucnosti a dostatečnou logickou argumentací snadněji odolává vlivům ostatních členů skupiny. Podobně se s nátlakem vnější autority vypořádají hodnoty, které v hodnotovém systému osobnosti zaujímají ústřední pozici, a to zejména základnější, obecnější a žádoucnější hodnoty. Např. jedinec z narušené, neúplné, nebo nestabilní rodiny je tudíž nositelem méně stabilních hodnot, jejichž celistvost pak snadno ovlivňují skupina a osoby, kterých si člověk váží. Příkladem toho je osobnost delikventa, jehož vrůst do problematické sociální - referenční skupiny probíhá nahrazením stávajících hodnot normami hodnotami vrstevnické skupiny.⁵⁴

Plnění příkazů a povinností patří do projevů disciplíny a kázně během výkonu trestu odnětí svobody. To je považováno za nezbytnou součást výkonu trestu odnětí svobody a to především proto, že tato součást režimové terapie vede k sebeovládání a posílení sebekontroly jedince. Sebekontrola je následně předpokladem vyhnutí se dalšího páchaní trestné činnosti a tudíž i cílem nápravy pachatele. Dále je nezbytným předpokladem soužití většího počtu lidí ve vymezeném prostoru, potlačuje nepřiměřené projevy v chování vězňů k sobě navzájem, k personálu, i materiálnímu prostředí.

Působení výchovných pracovníků je směřováno k přijmutí zásad dobrovolné kázně založené na rozumově zdůvodněných principech, kdy jsou tyto jejich snahy snižovány prvky tzv. „reizenterapie“ (provokace vězňů, vynucování zbytečných a neopodstatněných činností a úkonů – „buzerace“)⁵⁵

Tak jako v jiných skupinách i ve skupině odsouzených platí obecná pravidla chování - norem. Utváření systému požadavků, které se kladou na její členy, je důležitou fází vytvoření a soudržnosti skupiny. Skupinové normy v neformálních

---

⁵³ Jůzl, M., Olejníček, A. Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu, IMS 2004, s. 96

⁵⁴ Panajotis Cakirpaloglu, Psychologie hodnot, – přehled pro humanitní obory; Sazba DTP Votobia; ISBN 80-7220-195-6

⁵⁵ Mezník, J., a kol., Masarykova universita, Brno, 1995, 28, 29 s.

skupinách vznikají spontánně a jsou zpravidla nepsané, kdežto u formálních skupin přicházejí zvenčí a jsou psané – např. služební předpisy.

Z hlediska konformity se skupinou rozlišujeme jedince, kteří vždy podléhají skupině (konformní), jedince, kteří jednají opačně, než žádá skupina (nekonformní) a jedince, kteří si udržují svůj názor přes nátlak skupiny (nezávislé).⁵⁶

V každé skupině lze určit vůdce – formální vedoucí / neformální vedoucí, kteří mají na ostatní členy skupiny větší či menší vliv. Tato znalost zároveň umožňuje použít různé metody, které usměřují vliv skupiny a tím zároveň korigovat vliv skupiny na jedince a opačně. Hodnoty a normy, které zvyšují sociální postavení vězně uvnitř vězněné kriminální subkultury – sociální skupiny jsou následující:

- a) **Závažnost spáchaného trestného činu.** Značné prestiži vězňů se těší pachatelé úspěšných loupeží a přepadení bank, pošt, transportů peněz. Trestné činy spáchané na policistech jsou hodnoceny kladně, naopak negativně jsou hodnoceny vraždy starých a bezmocných lidí, dětí.
- b) **Vězeňská demografická osobní historie vězně** – kde vykonával předchozí trest, např. Mírov, Valdice, nebo v zahraničí.
- c) **Doba** strávená celkově ve vězeňských zařízeních a zároveň je důležitá délka strávená v konkrétní věznicí.
- d) **Participace (účastnictví) na formách organizovaného zločinu.**
- e) **Solventnost vězně**, jeho schopnost opatřit zakázané a nepovolené věci, nebo samotná manipulace s těmito věcmi.
- f) **Schopnost, nebo možnost ovlivnit rozhodování zaměstnanců** vězeňské služby, styky a vazby na zaměstnance.
- g) **Pozitivně hodnocené vnější znaky ze strany vězňů** – vyvinutá muskulatura, ovládání bojových umění, schopnost zjednat si respekt násilím, schopnost zjednat si respekt právními znalostmi („právník“), tetováž.
- h) **Osobní penitenciární historie vězně** – jde o známé útěkáře, organizátory vzpoury, pachatele násilí vůči zaměstnancům VS.
- i) **Mediálně známí vězni** – nájemní vrazi, pachatelé velkých loupeží, útěkáři, podvodníci. Je zde významná nekritická popularizace prostřednictvím sdělovacích prostředků.
- j) **Prestiž pracovního zařazení** – vysoce jsou hodnoceni vězni z vnitřních provozů – údržbaři, kuchaři chodbaři. Jsou tzv. „táborové myši“. Ve většině případů mají přístup po celém areálu věznice a mnohdy i mimo ní, dobře vycházejí se zaměstnanci a požívají mnohdy značných výhod, jako jsou delší návštěvy přerušování výkonu trestu, opuštění věznice a v případě plnění svých povinností i velká pravděpodobnost zkrácení trestu.⁵⁷

⁵⁶ Kohoutek, R. Sociální psychologie, Institut mezioborových studií Brno, Brno 2004, s. 50

⁵⁷ Sochůrek, Jan. Úvod do viktimologie pro pracovníky vězeňství, učební texty. Institut vzdělávání VS ČR. Liberec 2003.

U uvedených jedinců v předchozí části je vliv spíše opačný, tyto osoby ovlivňují často celé skupiny odsouzených. Takto ovlivněná skupina (sociální skupina vězňených osob) dále přenáší svůj vliv na další nově přichozí jedince. Pokud se navíc spojí vliv skupiny, která je vedena svým vůdcem, je následné ovlivňování dalších velmi silné. Z pohledu působení výchovy je znalost struktury skupiny velmi cenná a této znalosti lze strategicky využít v ovlivnění postojů vězňené osoby a odstranit nežádoucí formy jejího chování, vytvořit jí podmínky pro přijetí nových vzorců chování a jednání, jež by jedinci pomohly k lepšímu opětovnému zařazení do společnosti.

3.5. Shrnutí

Chování lidí se utváří ve společenských souvislostech a v souvislostech s prostředím. Prostředí věznice je velmi specifickým místem se zvláštní skupinou osob. Při vzájemné interakci jedinců a skupin v jakémkoliv prostředí vznikají postoje osob v nichž se projeví osobnost člověka. Výkon trestu odnětí svobody není žádnou výjimkou. Postoje se utváří jak ve výchovných souvislostech, tak i ve spontánním, živelném učení. Přestože je postoj ustálená reakce, lze ho do určité míry analyzovat a měnit. Mezi možnostmi jak ovlivnit postoje osob lze jmenovat přesvědčování, vliv sociálního prostředí a vliv skupiny. Tyto možnosti jsou závislé na mnoha dalších faktorech, které se na změně podílí.

Programy zacházení a přístup zaměstnanců vězeňské služby je určitou formou přesvědčování odsouzených, směřující ke změně jejich postojů k trestné činnosti a jejich dosavadního způsobu chování.

Vliv sociálního prostředí je závislý na tom, o jaký druh prostředí jde a po jakou dobu na jedince působí. Prostředí věznice, výchovný přístup a délka trestu odnětí svobody, jsou faktory, které o síle vlivu prostředí rozhodují.

Výchovný přístup ve výkonu trestu odnětí svobody je kombinací vlivu sociálního prostředí, přesvědčování a vlivu sociálních skupin – především odsouzených. Znalost struktury skupiny a výrazných individualit v ní, je velmi cenná a lze toho využít při ovlivnění postojů vězňené osoby, za účelem odstranění nežádoucích forem jejího chování.

4. Shrnutí teoretické části

Historický pohled ukazuje, že výkon trestu prošel mnoha zásadními změnami. Od počátečních radikálních přístupů a trestů bez myšlenky o nápravě, až do současné doby, kdy působení výchovných pracovníků je směřováno k přijetí zásad dobrovolně kázně založené na rozumově zdůvodněných principech. Zásadním mezníkem byly pokusy o humanizaci a práci s odsouzenými, které nastartovaly moderní přístup k vězněným osobám.

Věznění se postupem času stalo jedním z druhů ukládaných trestů a naopak se zcela upustilo od fyzických a tělesných trestů. Od 60. let 20. století vstupují do věznic první odborníci – sociální pracovníci, psychologové a pedagogové. V roce 1967 vzniká odborné centrum vězeňství v ČR, který se stává Výzkumný ústav penologický se sídlem v Praze. Toto období je obecně charakterizováno jako období: „odbornosti a koncepčnosti.“ Následně přichází období charakterizované jak etapa stagnace, které trvá až do roku 1989. Po něm následuje nová epocha hlásící se k humánnímu přístupu a na řadu přichází nová koncepce vězeňství, moderní programy zacházení, resocializace, postpenitenciární péče a v současné době tzv. koncepce „tvořivé resocializace“. Důraz je kladen na lidská práva a individuální přístup. Trestní právo současnosti nabízí alternativní tresty a moderní společnost přistupuje k uvěznění jako k poslední a nejzazší alternativě. Peněžitý trest, trest domácího vězení, obecně prospěšné práce, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce jsou společně s dalšími alternativami jakýmsi varováním před umístěním do věznice k vykonání trestu odnětí svobody.

Jestliže se člověk ocitne ve vězení, je potom úkolem společnosti pokusit se o změnu jeho chování, postojů, přehodnocení dosavadních přístupů k životu a dalším nemalým úkolem je zajistit, aby osoba ve výkonu trestu měla motivaci vést řádný život a nepáchat již další trestnou činnost. Za tímto účelem je velmi důležitý individuální přístup, který působí na vězněné osoby jako zvláštní prvek programů zacházení.

Programy zacházení slouží k nasměrování odsouzených k pozitivnímu vnímání své možné resocializace, uvědomění si svých pochybení, přijetí trestu za své provinění a nastartování nového života. Cílem programu zacházení je změnit postoj odsouzených a odstranit nežádoucí formy jejich chování, vytvořit podmínky pro přijetí nových vzorců chování a jednání, jež by odsouzeným pomohly k náležitému opětovnému zařazení do společnosti. Další formou působení za účelem změny postojů je zaměstnávání a splácení dluhů, v neposlední řadě má každá odsouzená osoba možnost se vzdělávat. Je smutné, že do vězení přicházejí dospělé ženy bez základních sociálních návyků, bez ukončené školní docházky apod. Úkolem zaměstnanců vězeňské služby vůči odsouzeným je formovat jejich chování a postoje, probudit jejich zájem a pozitivně je motivovat.

5. Empirický výzkum

Téma postoje odsouzených žen k plnění povinností jsem si zvolil především z důvodu svého zájmu o tuto problematiku. Ve Vězeňské službě ČR pracuji již dvanáct let. V současné době pracuji na samostatném referátu prevence a stížností. Během svého pracovního zaměření mám možnost potkávat a částečně poznat spoustu odsouzených žen, ve smyslu plnění jejich základních povinností, pracovní morálky, vzájemných vztahů, vystupování a chování navenek. Zároveň mám možnost poznávat tyto ženy z hlediska jejich přístupu k zaměstnancům a jejich snaze o svou převýchovu. Setkání s těmito ženami je ve většině případů při řešení jejich kázeňského, přestupkového, nebo trestního provinění, případně podezření z těchto jednání. V jiném případě se s odsouzenými setkávám při vyřizování jejich stížností, žádostí a pohovorů. Zároveň mám ze svého služebního zařazení povinnost individuálně posuzovat odsouzené z pohledu vhodnosti jejich zařazení na pracoviště, nebo vhodnosti pro udělení opuštění věznice, či přerušování výkonu trestu odnětí svobody, toto vše při splnění všech zákonných podmínek. Při plnění svých služebních povinností se často setkávám s hodnocením odsouzených žen, kde je shrnuto jejich dosavadní chování a celkový přístup k výkonu trestu odnětí svobody a náhled na jejich minulou trestnou činnost. Velmi často se v jejich hodnocení vyskytuje výčet mnoha kázeňských odměn, přestože vinu za svou trestnou činnost nepřijímají a ve výkonu trestu odnětí svobody jsou již více než dvakrát. Projevuje se jejich účelové jednání pro získání určitých výhod.

V této části budu provedeným výzkumem zkoumat postoje odsouzených k výběru aktivit programu zacházení a jejich pohled na možné využití po propuštění. Dále budu svou pozornost zaměřovat na plnění povinností odsouzených souvisejících s chodem věznice, s trestnou činností apod. Pomocí kvantitativních metod budu zkoumat, o které aktivity mají odsouzené ženy největší zájem a jaký přínos od programů zacházení očekávají. Dále budu zkoumat zda plní stanovené cíle a zda je jejich účast na aktivitách pouze formální, či jaká je jejich další motivace. Pomocí kvalitativního výzkumu budu prezentovat případové studie s pohledy konkrétních odsouzených na zkoumanou problematiku a závěr výzkumu budou stanoveny závěry a doporučení pro praxi včetně návrhů, jak s odsouzenými efektivněji pracovat.

Postoje odsouzených žen a jejich možná změna a korekce bude zajímat nejen mě, ale také mé kolegy ve Věznici Světlá nad Sázavou, jak na samostatném referátu prevence a stížností, tak i kolegy z oddělení výkonu trestu a vazby.

5.1. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je pomocí charakteristiky ženské části vězeňské populace prověřit, jaké jsou postoje odsouzených žen k plnění povinností souvisejících s jejich odsouzením, s výkonem trestu odnětí svobody a se závazky vyplývajícími z trestné činnosti. Pomocí výzkumných metod bylo zjišťováno, zda lze tyto postoje v průběhu výkonu trestu odnětí svobody formovat například absolvováním aktivit stanovených v programu zacházení, nebo prací - v případě zařazení do zaměstnání a vzděláváním v případě zařazení do vzdělávacího programu - kurzu. Výzkum bude zaměřen na prvovězněné odsouzené ženy a na vícetrestané ženy – recidivistky.

Prakticky budu za použití metod kvantitativního a kvalitativního výzkumu ověřovat, jaké jsou postoje odsouzených žen k plnění povinností, k činnostem ve výkonu trestu či k závazkům vyplývajícím z trestné činnosti. Pomocí stanovených hypotéz budu ověřovat, jaké programy nabízené odsouzeným jsou smysluplné a nápomocné při znovuzачlenění do dalšího života.

5.2. Charakteristika cílových skupin

Výběrový soubor představuje 80 náhodně vybraných, oslovených odsouzených žen ve věznicí Světlá nad Sázavou, které byly psychicky i fyzicky schopné spolupracovat a které mají potřebnou intelektuální úroveň k vyplnění dotazníku. Soubor zahrnuje odsouzené ženy různého věku, s různým stupněm vzdělání, umístěné na různých odděleních. V souhrnu jde o dvě cílové skupiny: I. skupina odsouzených žen prvotrestaných a II. skupina odsouzených žen recidivistek. Po domluvě s vychovateli jednotlivých oddělení (ubytoven), kde jsou odsouzené již rozděleny na prvotrestané a recidivistky, byl proveden výběr vhodných respondentek. Celkem bylo rozdáno k vyplnění 80 dotazníků, z nichž bylo vráceno 78 dostatečně vyplněných ke zpracování. Návratnost použitelných dotazníků tedy představuje 97,5 %. Vzhledem k tomu, že jsou odsouzené na jednotlivých ubytovnách pouze určitou dobu, během jejich pobytu dochází ke stěhování, přemístování a k propouštění z výkonu trestu, nebude složení výběrového vzorku již nikdy stejné. Do výkonu trestu stále přicházejí nové odsouzené ženy a další odcházejí.

Dále byly vybrány dvě vězněné ženy, které byly ochotné blíže spolupracovat. Pomocí metody případových studií, na základě strukturovaného rozhovoru, byly zpracovány kazuistiky, které prezentovaly životní příběh těchto vybraných odsouzených žen. Tyto případové studie zahrnují rovněž obě skupiny odsouzených žen, ty, které jsou ve výkonu trestu poprvé a recidivistky. Jména uvedená ve zpracovaných kazuistikách jsou pouze smyšlená.

5.3. Kvantitativní a kvalitativní výzkum, použité metody

Výzkumníci často kombinují metody kvalitativního a kvantitativního výzkumu v rámci jedné výzkumné akce. Využívají tak výhod obou přístupů při řešení problému.⁵⁸ Z důvodu charakteru zkoumané problematiky jsem použil v této diplomové práci kombinaci obou výzkumných metod.

Kvalitativní výzkum používá především induktivní vědecké metody, hloubkové studium jednotlivých případů, nejrůznější formy rozhovorů, kvalitativní pozorování, případové studie (kasuistiky). Je orientován na explorování a nejčastěji probíhá v přirozených podmínkách sociálního prostředí. Tento výzkum spočívá v získání popisu daného jevu v jeho přirozeném prostředí. Jde především o pozorování, rozhovor, rozmluvu, klinické vyšetření formou dotazů, které jsou zaměřeny na hodnoty, postoje a názory, vedené za účelem odstranění případných rozporů, nebo doplnění mezer v anamnéze.

Ve své práci jsem jako hlavní metodu kvalitativního výzkumu použil metody obsahové analýzy dokumentů, kdy jsem provedl studium zákonů a právních norem, analýzu odborné literatury, týkající se výkonu trestu odnětí svobody, analýzu dat z odpovědí na volně položené otázky předloženého strukturovaného dotazníku, rozhovor a případovou studii dvou odsouzených žen. Případovou studii upřesňuji pohled konkrétních odsouzených na dostatečnou motivaci pro změnu postojů a názorů na plnění povinností.

Kvantitativní výzkum proběhl formou sběru dat v strukturovaném dotazníku, který byl sestaven v období duben až říjen 2011. **Dotazník** je anonymní a obsahoval 16 otázek. Byl vyplňován za mé účasti a přítomnosti vychovatele dané ubytovny, abychom mohli zodpovědět dotazy na případné nejasnosti. K vyplňování měly odsouzené klidné prostředí kulturní místnosti svých ubytoven a důraz byl kladen na to, aby každá vyplňovala data sama za sebe bez společné domluvy. Maximální doba vyplnění trvala 40 minut. Z 80 rozdaných dotazníků se jich 78 vrátilo vyplněných. Dotazník byl distribuován dvěma skupinám odsouzených, 40 dotazníků bylo rozdáno na patrech odsouzených žen, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé, umístěných rozhodnutím soudu do ostrahy i dozoru. Ženy se dotazníkového výzkumu účastnily dobrovolně tak, aby bylo zaručeno, že dotazník opravdu budou chtít vyplnit. Stejný postup byl zvolen i u odsouzených žen recidivistek, bylo distribuováno 40 dotazníků na patra, kde jsou umístěny tyto ženy se zahrnutím žen umístěných v ostraze, dozoru.

Do dotazníku byly zapracovány faktory a proměnné, které mohou ovlivnit postoje a motivaci odsouzených žen k plnění povinností. V dotazníku byl ponechán prostor i pro vyjádření vlastních názorů pomocí otevřených otázek např.: „Pomáhá Vám

---

⁵⁸ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace. 2. vyd. Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-485-4. s. 43.

výkon trestu odnětí svobody změnit Vaše chování k lepšímu?“- „Uved'te jak:.....“ – tento výstup bude použit v kvalitativní části provedeného výzkumu této práce.

Dotazník je strukturovaný, aby ho bylo možné předložit v jednotné podobě většímu počtu respondentů a je navržen tak, aby jeho odpovědi bylo možné kvantifikovat a přenést do počítačové databáze.

Instrukce před vyplněním dotazníku:

Dobrý den, jmenuji se Luboš Kořínek a jsem studentem Institutu mezioborových studií Brno, oboru Sociální pedagogika. Vážené respondentky, dovoluji si Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit k vypracování mé diplomové práce: „Postoje odsouzených žen k plnění povinností“. Dotazník je anonymní a zjištěná data budou sloužit pouze pro tuto práci. Odpovědi zakroužkujte, nebo zakřížkujte (můžete i více možností), případně svou odpověď vepište. Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas věnovaný k vyplnění dotazníku.

5.4. Stanovení hypotéz

Pro ověření cíle práce jsem stanovil následující hypotézy:

H1: Odsouzené ženy nejsou dostatečně motivované ke změnám postojů.

H2: Účast na aktivitách programu zacházení je účelová (tj. neplní primární cíl naučit se něčemu novému, připravit se do života).

H3: Více se mění postoj k vlastnímu životu u prvotrestaných žen než u recidivistek.

6. Výsledky empirické části

6.1. Analýza nabídky aktivit ve Věznici Světlá nad Sázavou

Na počátku výzkumu jsem provedl analýzu nabídky aktivit, ze kterých jsou sestavovány programy zacházení ve Věznici Světlá nad Sázavou. Nabízené aktivity souvisí s dotazníkovým šetřením, ve kterém jsou otázky směřovány právě k těmto aktivitám.

Program zacházení je prostředek výchovy, který vede odsouzené k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a je sestavován na základě zpracované komplexní zprávy o odsouzené. Odsouzené ženy se na volbě aktivit do stanovovaného programu zacházení aktivně podílejí. Aktivity se v průběhu výkonu trestu mohou podle potřeby aktualizovat. Následně se provádí průběžné hodnocení plnění stanoveného programu zacházení, které je podkladem pro tzv. komplexní hodnocení o naplňování účelu výkonu trestu odnětí svobody. Tento posudek je podkladem pro případné rozhodování soudů o podmíněčném propuštění, či o přearování do jiného typu věznice. Celkové hodnocení zpracovává vychovatel ve spolupráci se speciálním pedagogem a při jeho tvorbě vychází z dosažených výsledků odsouzené. Snahou je psát objektivní a souhrnné informace, které společně s údaji z osobní karty a spisu odsouzené, z osobní znalosti odsouzené, z ověřených informací od nestátních a státních organizací, vytvoří celkový přehled o konkrétní osobě. V případě návratu odsouzené do výkonu trestu odnětí svobody je předmětem posouzení i to, jaký vliv na dotyčnou měly předchozí pobyty ve výkonu trestu. Odsouzené, která všechny nabízené aktivity odmítne, je stanoven tzv. minimální program zacházení, který zahrnuje především práci k zajištění každodenního provozu věznice, dodržování kázně, pořádku a společenské normy.

Realizaci programu zacházení ve Věznici Světlá nad Sázavou zajišťuje 27 vychovatelů, 5 speciálních pedagogů, 3 psychologové, 3 sociální pracovníci, 2 vychovatelé – terapeuti. Garanty programu zacházení jsou speciální pedagogové, kteří zajišťují odbornou úroveň, vychovatelé mají největší podíl na počtu řízených přímých aktivit.

Výčet jednotlivých programů zacházení a aktivit ve Věznici Světlá nad Sázavou:

Pracovní aktivity – zaměstnávání

Zaměstnávání odsouzených žen je závislé na celé řadě podmínek (zdravotní stav odsouzené, dosavadní chování – kázeňské přestupky, sociální a pracovní schopnosti). Jestliže odsouzená splňuje kritéria pro zařazení do práce, může být zaměstnána. Věznice Světlá nad Sázavou zaměstnává ženy ve vnitřním provozu, (např. kuchyně, úklidy administrativní části budov, údržbářské dílny, prádelna, sklad, ad.) na vnitřních

pracovištích u soukromých subjektů, které mají pronajaté prostory, nebo na vnějších pracovištích u soukromých a státních institucí. Současný stav zaměstnanosti odsouzených žen ve Věznici Světlá nad Sázavou je cca 58% - stav k 29.2 1012.

Odsouzené, které nejsou pracovně zařazeny protože nesplňují kriteria, se mají možnost zapojit do pracovních a vzdělávacích činností při programech zacházení. Mezi ně patří např. kurz šití, ručních prací a výtvarných pracovních činností a kurz vaření.

Vzdělávací aktivity - vzdělávání odsouzených

Školské vzdělávací středisko (ŠVS) Věznice Světlá nad Sázavou bylo zřízeno ministerstvem spravedlnosti 1.1. 2003. Nabídka vzdělávacích aktivit ŠVS Věznice Světlá n/Sáz. na školní rok 2011 – 2012:

Učební obor výroba oděvů. Výuka probíhá každý den, délka trvání 2 roky. Všeobecně vzdělávací a odborné předměty (oděvní materiály, oděvní technologie, konstrukce stříhů, stroje a zařízení). Učební obor je zakončen závěrečnými zkouškami s výučním listem.

Kurz praktické rodinné školy. Výuka probíhá každý den. Zdokonalení všeobecných i praktických vědomostí a dovedností. Kurz je zakončen závěrečnými zkouškami a předáním osvědčení o absolvování kurzu.

Kurz základní školy. Výuka probíhá každý den, délka trvání je 10 měsíců (září až červen). Náplň: Zlepšení vědomostí z učiva základní školy v rozsahu prvního stupně ZŠ. Kurz je zakončen předáním vysvědčení.

Kurz základy kuchařských prací. Výuka probíhá ve čtrnáctidenních intervalech (4 hodiny teorie a 4 hodiny praxe). Kurz je možné spojit s pracovním zařazením ve směnném provozu. Kurz je zakončen závěrečnými zkouškami.

Kurz základy práce s počítačem. Osvojení základních teoretických a praktických dovedností v práci s počítačem, jeho základním programovým vybavením.

Kurz obsluha počítačů pro pokročilé. Předpokladem pro přijetí je ovládnutí běžných uživatelských znalostí v ovládnutí PC.

Kurz základy gramotnosti. Výuka probíhá celoročně - jednou týdně 2 hodiny. Zvládnutí základů gramotnosti, čtení a psaní.

Kurz českého jazyka pro cizince. Počet studentek: podle počtu cizinek ve věznici. Výuka probíhá jednou týdně 2 hodiny. Zvládnutí základů jazyka k základnímu dorozumění.

Kurz základy první pomoci a ošetřovatelství. Probíhá dvakrát v týdnu 4 hodiny. Účastnice kurzu získají znalosti o stavbě lidského těla a základních funkcích organismu. Seznámí se s praktickými postupy poskytování první pomoci při akutních stavech a úrazech. Oblast ošetřovatelství je zaměřena na praktické dovednosti.⁵⁹

---

⁵⁹ Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275>

Speciální výchovné aktivity

Ve Věznici Světlá nad Sázavou se sociálně deviantní chování odsouzených žen snaží změnit prostřednictvím speciálně výchovných aktivit jako je arteterapie (využívá výtvarného projevu), pohybová terapie, abreakce a relaxace (odreagování se a uvolnění napětí), jóga, dramaterapie, trénink sociálních dovedností, terapeutická skupina pro práci s trestným činem, individuální psychoterapeutická konzultace, komunita, skupinová terapie, rekreační cvičení, sociálně právní poradenství, Program ZZZ (zastav se, zamysli se, změň se). Snahou aktivit je naučit se žít v rámci jistých limitů chování. Poradenství a komunita se zaměřují na nácvik společenských a administrativně technických schopností a přípravu odsouzených na přechod z výkonu trestu do běžného života.

Vliv speciálně výchovných aktivit na odsouzené je velmi individuální, zaměstnanci věznice proto soustředí svou pozornost na trpělivou, soustavnou a dlouhodobou výchovu, za účelem úspěšné resocializace vězňených žen.

Zájmové aktivity

Mezi nejvýznamnější zájmové aktivity ve Věznici Světlá nad Sázavou patří sportovní a tělovýchovná činnost, rukodělné a výtvarné kroužky, hudební a dramatické kroužky, zahradnický kroužek apod.

Odsouzené mohou dále navštěvovat literární výchovu, poznávat přírodu a zeměpis, hrát loutkové divadlo a mají možnost se věnovat základní kosmetické péči a kondičnímu cvičení. U sportovních aktivit mají odsouzené možnost využít svého tělesného potenciálu a to má pozitivní vliv na jejich fyzickou a emoční stránku osobnosti. Při zájmových aktivitách vyrábějí odsouzené výrobky pro děti z dětských domovů. Jednou za čas pořádá věznice s účastí odsouzených žen vystoupení pro různé účely, což je prvkem tzv. tvořivé resocializace. Odsouzené ženy mohou prožít radost z toho, že mohou ukázat svůj talent a snahu. Toto je pro ně velmi důležité, motivující, protože jde o pozitivní zpětnou vazbu.

Oblast utváření vnějších vztahů – extramurální aktivity:

Tyto aktivity se zaměřují na udržení, posílení a vytvoření pozitivních vztahů odsouzených žen s vnějším prostředím jejich života, zejména s dětmi, s rodinou a příbuznými. Jde tedy především o podporu kontaktů s blízkými osobami, podporu pozitivních sociálních vazeb s osobami jinými než blízkými a dále o spolupráci a pomoc s nestátními neziskovými organizacemi. Snahou Vězeňské služby ČR je umísťovat odsouzené co nejbližší k místu trvalého bydliště, což se ne vždy z kapacitních důvodů věznice daří. Odsouzené se v rámci extramurálních aktivit navštěvují se svou rodinou a se svými blízkými ve věznici, nebo mimo ní.

Důležitost extramurálních aktivit se jeví zejména u výstupních oddělení věznice, kde jsou umístovány vybrané odsouzené zpravidla šest měsíců před ukončením výkonu trestu.

Věznice Světlá nad Sázavou spolupracuje s neziskovými, zájmovými a náboženskými organizacemi, které odsouzeným pomáhají především po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzeným s drogovou minulostí je zajištěna spolupráce s nevládními organizacemi, které se zaměřují na komunitní práci ve výkonu trestu (např. sdružení Laxus, Sananim, Podané ruce). Odsouzené bez domova, které se nemají po výkonu trestu kam vracet, nachází podporu u Armády spásy, Sociálních center, nebo v Domech napůl cesty. Dále významně pomáhají sdružení se zaměřením na týrané ženy a děti (např. Bílý kruh bezpečí, Národní centrum pro rodinu apod.).

Standardizovaný program: ZZZ (Zastav se, Zamysli se, Změň se)

Program 3Z je výchovný program, který vytvořila Londýnská probační služba. Je zaměřený na vícekrát trestané odsouzené s převážně majetkovou trestnou činností, před koncem výkonu trestu odnětí svobody, nebo před podmíněčným propuštěním. Hlavním cílem tohoto programu je, aby si odsouzené vytvořily náhled na trestnou činnost, uvědomily si konkrétní důsledky z jejího páčání, změnily svůj postoj a myšlení a získaly nové sociální dovednosti k soběstačnému způsobu života na svobodě bez páčání další trestné činnosti. Program je realizován skupinově pod vedením dvou odborných trenérů.

Podmínky pro možné zařazení do Programu 3Z:

- podaná žádost o podmíněčné propuštění z výkonu trestu, s minimální lhůtou čtyři měsíce před soudním jednáním, nebo šest měsíců do konce výkonu trestu, zpravidla během pobytu odsouzené ve výstupním oddělení,
- opakovaně páchaná trestná činnost,
- motivace odsouzené k řádné účasti na programu,
- schopnost porozumět základním instrukcím a informacím

Pro ilustraci stavu sociální skupiny odsouzených žen umístěných ve Věznici Světlá nad Sázavou jsem provedl analýzu z dostupných statistik zpracovaných správním oddělením věznice, ze kterých vyplývá typický profil odsouzené ženy ve Věznici Světlá nad Sázavou. Stav této sociální skupiny byl posuzován k 9.12.2011, kdy bylo ve věznici umístěno 780 odsouzených žen. Sledováno bylo věkové složení, vzdělání, stav recidivy, délka trestu a rodinný stav odsouzených žen. Početní stav odsouzených žen v České republice a tím i ve Věznici Světlá nad Sázavou má stoupající tendenci v době vyhodnocení diplomové práce bude početní stav o neurčité množství vyšší. Data (tabulky) byly zaznamenány a vyhodnoceny na správním oddělení Věznice Světlá nad Sázavou, viz. níže.

Tabulka č. 2: Věkové složení odsouzených žen ve Věznici Světlá nad Sázavou

Věk	typ věznice					Celkem	%
	A	B	C	D	MI		
od 15 do 20 let		4	1		7	12	1,54
od 20 do 25 let		60	25		2	87	11,15
od 25 do 30 let		86	56			142	18,21
od 30 do 35 let		73	73			146	18,72
od 35 do 40 let		65	62			127	16,28
od 40 do 45 let		72	39			111	14,23
od 45 do 50 let		37	29			66	8,46
od 50 do 55 let		23	16			39	5,00
od 55 do 60 let		15	12			27	3,46
nad 60 let	2	16	5			23	2,95
Celkem	2	451	318	0	9	780	100,00

V tabulce č. 2 je věk odsouzených zaznamenán do kategorií v hodnotových rozpětích pěti let. Sledován je věk odsouzených v jednotlivých typech soudního zařazení v rámci výkonu trestu odnětí svobody. Sledované věkové kategorie začínají od 15 let věku, do kategorií: 15 – 20 let; 20 – 25 let; 25 – 30 let; 30 – 35 let; 35 – 40 let; 40 – 45 let; 45 – 50 let; 50 – 55 let; 55 – 60 let; nad 60 let věku. Kategorie soudního zařazení jsou zaznamenány pod sloupce označené písmeny: A – kategorie dohled, B – kategorie dozor, C – kategorie ostraha, D – kategorie zvýšená ostraha, MI – kategorie mladistvé. Ze zaznamenaných hodnot vyplývá, že se ve Věznici Světlá nad Sázavou v největším počtu vyskytují ženy ve věku 30 – 35 let zařazené v kategoriích dozor a ostraha. Z celkového počtu 780 odsouzených žen je nejvíce - 18,72 % žen ve věku 30 – 35 let.

Tabulka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání odsouzených žen ve Věznici Světlá nad Sázavou

Vzdělání	typ věznice					Celkem	%
	A	B	C	D	MI		
bez základního vzdělání		4	4			8	1,03
nedokončené základní		16	20		1	37	4,74
středoškolské odborné vzdělání s maturitou		42	15			57	7,31
středoškolské všeobecné vzdělání s maturitou		6	5			11	1,41
středoškolské vzdělání bez maturity		4	2			6	0,77
vysokoškolské vzdělání - bakalářské		2	3			5	0,64
vysokoškolské vzdělání - magisterské	2	4	4			10	1,28
vysokoškolské vzdělání - doktorské		2	2			4	0,51
vyučení bez maturity		115	62			177	22,69
vyučení s maturitou		11	5			16	2,05
základní vzdělání		223	167		6	396	50,77
zvláštní škola		22	29		2	53	6,79
Celkem	2	451	318	0	9	780	100,00

V předchozí tabulce č. 3 je celkově zaznamenáno nejvyšší dosažené vzdělání žen umístěných ve věznici Světlá nad Sázavou. Ve žlutém sloupci jsou uvedeny tyto kategorie typů vzdělání. V tabulce je stav vzdělání uváděn ve vztahu k soudnímu zařazení v rámci výkonu trestu odnětí svobody. Kategorie soudního zařazení jsou zaznamenány pod sloupce označené písmeny: A – kategorie dohled, B – kategorie dozor, C – kategorie ostraha, D – kategorie zvýšená ostraha, MI – kategorie mladistvé. Ze zaznamenaných hodnot vyplývá, že se ve Věznici Světlá nad Sázavou v největším počtu vyskytují ženy s dosaženým základním vzděláním zařazené v kategoriích dozor a ostraha. **Z celkového počtu 780 odsouzených žen je nejvíce: 50,77 % žen s dosaženým základním vzděláním a 22,69 % žen s dosaženým vzděláním – vyučení bez maturity.** Dále lze stav vyhodnotit z červeného sloupce tabulky, kde jsou procentuální hodnoty uvedených kategorií.

Tabulka č. 4: Stav odsouzených žen podle recidivy

Recidivita	typ věznice						
	A	B	C	D	MI	Celkem	%
0 X ve VTOS	2	326	72		9	409	52,44
1 X ve VTOS		72	107			179	22,95
2 X ve VTOS		26	61			87	11,15
3 X ve VTOS		13	29			42	5,38
4 X ve VTOS		7	18			25	3,21
5 X ve VTOS		4	14			18	2,31
6 a více X ve VTOS		3	17			20	2,56
Celkem	2	451	318	0	9	780	100,00

V tabulce č. 4 je v kategoriích zaznamenán počet opakovaného umístění do výkonu trestu odnětí svobody – **recidivita**, řádným rozhodnutím soudů, týkajícího se celkového počtu odsouzených žen umístěných ve Věznici Světlá nad Sázavou. Kategorie soudního zařazení jsou zaznamenány pod sloupce označené písmeny: A – kategorie dohled, B – kategorie dozor, C – kategorie ostraha, D – kategorie zvýšená ostraha, MI – kategorie mladistvé. Ve žlutém sloupci jsou uvedeny počty opakovaného umístění do výkonu trestu odnětí svobody, před současným umístěním, v kategoriích: **0 X ve VTOS** – kategorie žen prvně umístěných do výkonu trestu odnětí svobody; **1 X ve VTOS** – kategorie žen, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody po druhé; **2 X ve VTOS** – kategorie žen, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody po třetí; **3 X ve VTOS** – kategorie žen, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody po čtvrté; **4 X ve VTOS** – kategorie žen, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody po páté; **5 X ve VTOS** – kategorie žen, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody po šesté; **6 a více X ve VTOS** – kategorie žen, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody po sedmé a více. Ze zaznamenaných hodnot vyplývá, že se ve Věznici Světlá nad Sázavou v největším

počtu vyskytují ženy poprvé umístěné do výkonu trestu odnětí svobody, tzv. „prvotrestané“. **Z celkového počtu 780 odsouzených žen je nejvíce: 52,44 % prvně umístěných do výkonu trestu odnětí svobody, dále 22,95 % po druhé umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody.**

Tabulka č. 5: Stav odsouzených žen podle délky aktuálního trestu

Délka trestu	typ věznice					Celkem	%
	A	B	C	D	MI		
	do 3 měsíců						
od 3 do 6 měsíců		16	4			20	2,56
od 6 do 9 měsíců		31	7		1	39	5,00
od 9 měs. do 1 roku		30	5			35	4,49
od 1 do 2 let		107	67		2	176	22,56
od 2 do 3 let		106	66		2	174	22,31
od 3 do 5 let		91	92		3	186	23,85
od 5 do 7 let		36	30			66	8,46
od 7 do 10 let	2	16	18		1	37	4,74
od 10 do 15 let		16	26			42	5,38
nad 15 let		2	3			5	0,64
Celkem	2	451	318	0	9	780	100,00

V tabulce č. 5 je v kategoriích zaznamenána délka stanoveného aktuálního trestu odnětí svobody odsouzených žen ve Věznici Světlá nad Sázavou v jednotlivých typech soudního zařazení. Kategorie soudního zařazení jsou zaznamenány pod sloupce označené písmeny: A – kategorie dohled, B – kategorie dozor, C – kategorie ostraha, D – kategorie zvýšená ostraha, MI – kategorie mladistvé. Data byla zaznamenána na správním oddělení věznice. Ze zaznamenaných hodnot vyplývá, že se ve Věznici Světlá nad Sázavou v největším počtu vyskytují ženy s délkou svého trestu od 3 – 5 let. **Z celkového počtu 780 odsouzených žen je nejvíce: 23,85 % žen s délkou trestu od tří do pěti let, dále 22,56 % žen s délkou trestu od jednoho do dvou let.**

Tabulka č. 6: Rodinný stav odsouzených žen

Věk	typ věznice					Celkem	%
	A	B	C	D	MI		
	svobodná		174	134			
svobodná družka		60	57			117	15,00
vdaná		84	42			126	16,15
vdaná s druhem		6	5			11	1,41
rozvedená		86	58			144	18,46
rozvedená družka	1	24	19			44	5,64
vdova	1	17	3			21	2,69
Celkem	2	451	318	0	9	780	100,00

V tabulce č. 6 je v kategoriích zaznamenán rodinný stav odsouzených žen umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Světlá nad Sázavou v jednotlivých typech soudního zařazení. Kategorie soudního zařazení jsou zaznamenány pod sloupce označené písmeny: A – kategorie dohled, B – kategorie dozor, C – kategorie ostraha, D – kategorie zvýšená ostraha, Ml – kategorie mladistvé. Ze zaznamenaných hodnot vyplývá, že se ve Věznici Světlá nad Sázavou v největším počtu vyskytují ženy svobodné. Z celkového počtu 780 zde umístěných odsouzených žen je nejvíce: 40,64 % žen svobodných, 18,46 % rozvedených. Dále lze stav vyhodnotit z červeného sloupce tabulky, kde jsou procentuální hodnoty uvedených kategorií.

Charakteristický profil odsouzené ženy umístěné ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Světlá nad Sázavou, je odsouzená žena :

- ve věku 30 – 35 let,
- svobodná,
- poprvé ve výkonu trestu,
- se stanovenou délkou trestu odnětí svobody od 3 – 5 let.

6.2. Výsledky dotazníkového šetření

V další části budu vyhodnocovat údaje získané z dotazníků. Rozdáno bylo celkem 80 dotazníků, vráceno bylo celkem 78 vyplněných, ze kterých nebylo nutné vyřazovat žádné nepoužitelné dotazníky k možnému vypracování.

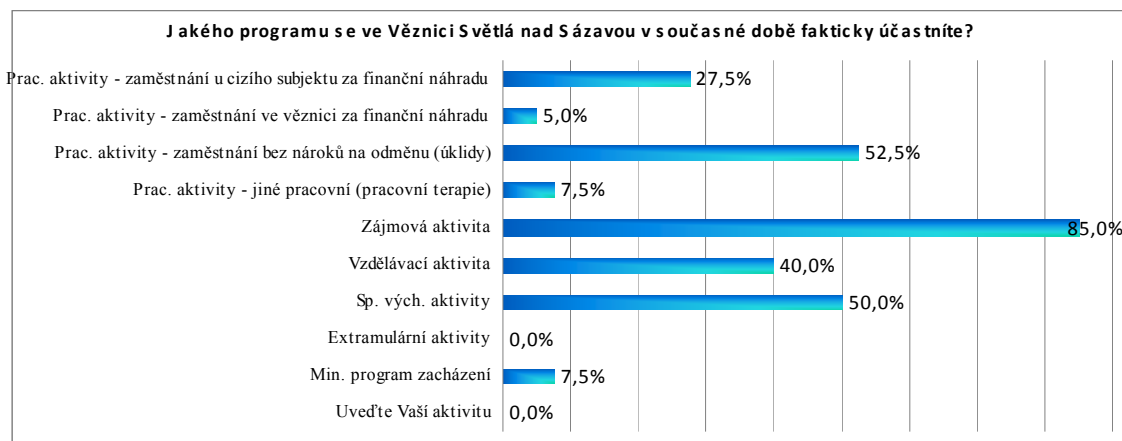
Před rozdělením dotazníku jsem zkoumanou cílovou skupinu odsouzených žen rozdělil na dvě kategorie, podle počtu umístění do výkonu trestu odnětí svobody řádným rozhodnutím soudů. Jedna kategorie jsou odsouzené ženy, které byly do výkonu trestu umístěny poprvé a druhá kategorie jsou odsouzené ženy, které byly do výkonu trestu odnětí svobody umístěny již více než dvakrát a vícekrát - recidivistky. Rozdělení jsem provedl proto, abych mohl porovnávat rozdíly v odpovědích dotazníků a zjistit zda se více se mění postoj k vlastnímu životu u prvotrestaných žen než u recidivistek.

Kategorie A – odsouzené ženy umístěné rozhodnutím soudu prvně do výkonu trestu, vyhodnocováno ze 40 dotazníků (prvotrestané).

Kategorie B – odsouzené ženy umístěné rozhodnutím soudu do výkonu trest více než dvakrát a vícekrát, vyhodnocováno ze 38 dotazníků (recidivistky).

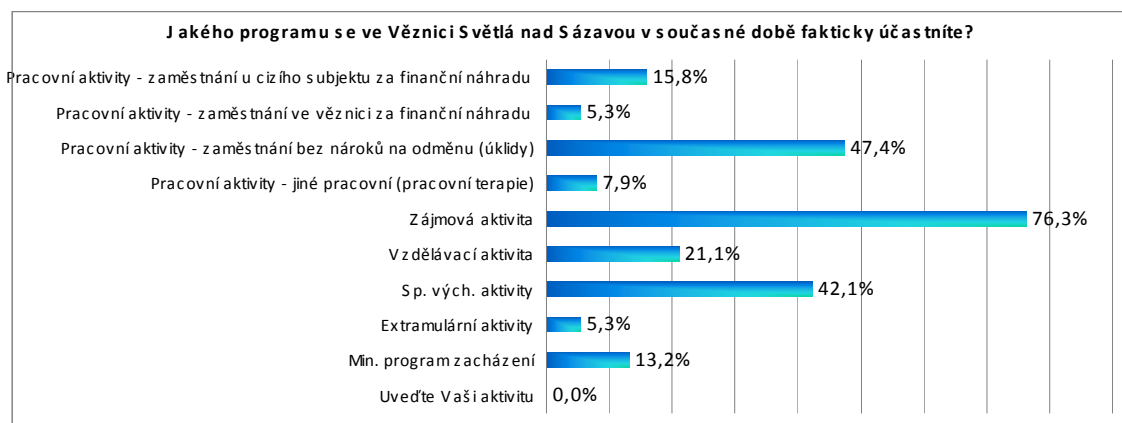
Otázka č. 1: *Jakého programu se ve Věznici Světlá nad Sázavou v současné době fakticky účastníte?*

Graf č. 2: Účast na aktivitách v programech zacházení ve Věznici Světlá nad Sázavou - **Kategorie A prvotrestané**

U odsouzených žen, které jsou prvně umístěné do výkonu trestu odnětí svobody se každá z dotazovaných žen účastní nějakého programu zacházení. Každá odsouzená má více zvolených aktivit. Mezi nejrozšířenější patří tzv. zájmová aktivita 85 % z dotazovaných žen se účastní této aktivity. Druhá nejrozšířenější je pracovní aktivita – zaměstnání bez nároku na odměnu – úklidy 52,5 %, dále je to speciálně výchovná aktivita 50,0 %, vzdělávací aktivita 40,0 %, pracovní aktivita – zaměstnání u cizího subjektu za finanční náhradu 27,5 %. Nejméně často jsou zastoupeny: pracovní aktivity – jiné pracovní 7,5 %, minimální program zacházení 7,5 %, pracovní aktivity – zaměstnání ve věznici za finanční náhradu 5,0 %, extramulární aktivity 0,0 %. Jestliže sečteme účast na pracovních aktivitách celkem je výsledná účast 85 %.

Graf č. 2a: Účast na aktivitách v programech zacházení ve Věznici Světlá nad Sázavou - **Kategorie B recidivistky**

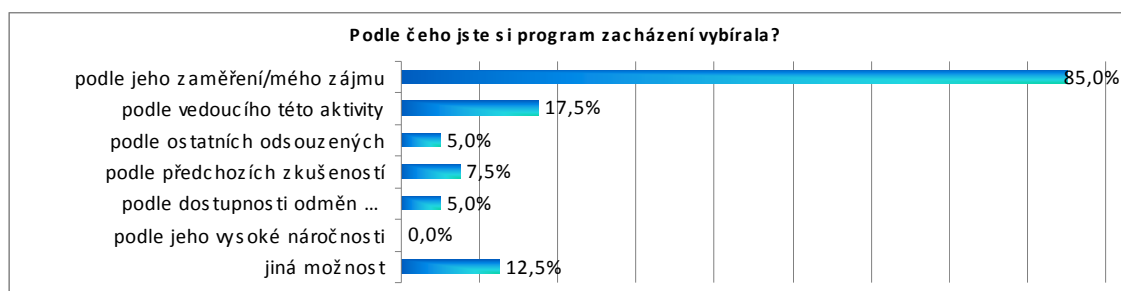
Z grafu č. 2a je patrné, že u odsouzených žen, které jsou ve výkonu trestu umístěné rozhodnutím soudu více než dvakrát a vícekrát - recidivistky, mají nejvíce

zájem o tzv. zájmovou aktivitu, 76,3 % z dotazovaných žen. Každá z dotazovaných žen se účastní nějakého programu zacházení. Každá odsouzená má více zvolených aktivit. Druhá nejrozšířenější je pracovní aktivita – zaměstnání bez nároku na odměnu – úklidy 47,4 %, dále je to speciálně výchovná aktivita 42,1 %, vzdělávací aktivita 21,1 %, pracovní aktivita – zaměstnání u cizího subjektu za finanční náhradu 15,8 %. Nejméně často jsou zastoupeny: minimální program zacházení 13,2 %, pracovní aktivity – jiné pracovní 7,9 %, pracovní aktivity – zaměstnání ve věznici za finanční náhradu 5,3 %, extramurální aktivity 5,3 %. Jestliže sečteme účast na pracovních aktivitách celkem je výsledná účast 68,5 %.

Odsouzené ženy prvotrestané se stejným poměrem účastní zájmových aktivit a pracovních aktivit – shodně 85 %, naopak nejnižší zájem mají o vzdělávací a extramurální aktivity. Odsouzené ženy - recidivující se z větší části účastní zájmových aktivit, nejnižší zájem mají o vzdělávací a extramurální aktivity.

Otázka č. 2: Podle čeho jste si program zacházení vybírala?

Graf č. 3: Výběr programu dle předložených možností - Kategorie A prvotrestané

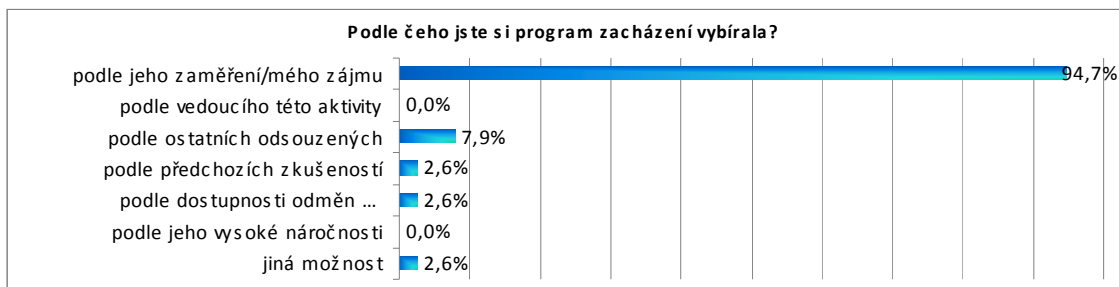
Z dotazovaných odsouzených žen umístěných do výkonu trestu odnětí svobody poprvé uvedlo 85,0 % dotazovaných žen, že program zacházení vybírala podle jeho zaměření. Druhá nejvíce uvedená možnost byla, že si program zacházení vybírala podle vedoucího aktivity 17,5 % dále 12,5 % dotázaných žen uvedlo jinou než předepsanou možnost, 7,5 % vybíralo podle předchozí zkušenosti, 5,0 % vybíralo podle dostupnosti odměn, 5,0 % vybíralo podle ostatních odsouzených, 0,0 % vybíralo podle vysoké náročnosti.

Uvedené jiné možnosti:

- „podle toho, kde je možné získat nové poznatky a zdokonalit své znalosti“,
- „podle toho co poslouží pro mou dobrou náladu, dobré zdraví a co mi pomůže využít volný čas“,
- „podle toho co mě zabaví, nebaví mě nečině sedět na patře a poslouchat hádky a řev ostatních odsouzených“,

- „podle toho, kam chodí moje kamarádka“,
- „ podle doporučení psychologa“,
- „podle toho kde se nejvíce sportuje“,
- „podle nenáročnosti“.

Graf č. 3a: Výběr programu dle předložených možností - Kategorie B recidivistky

Z dotazovaných odsouzených žen umístěných do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát odpovědělo 94,7 %, že si svůj program zacházení vybírala podle jeho zaměření. Druhá nejvíce uvedená možnost byla, že si program zacházení vybírala podle ostatních odsouzených 7,9 %, dále 2,6 % odsouzených žen uvedlo, že vybíralo podle předchozích zkušeností, stejné množství vybíralo podle dostupnosti odměn a 2,6 % uvedlo jinou možnost.

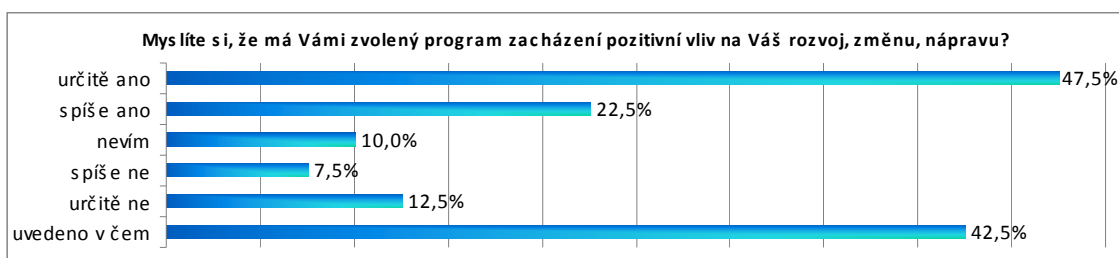
Uvedené jiné možnosti:

- „podle doporučení od psychiatra“,
- „ podle toho, kde se sportuje a medituje“.

Prvotrestané odsouzené ženy si program zacházení vybírají hlavně podle jeho zaměření s tím, že je k tomu vede prioritně jejich vlastní zájem, nebo to, že aktivitu vede určitý vedoucí. Recidivující odsouzené ženy si rovněž program zacházení vybírají hlavně podle jeho zaměření s tím, že je k tomu vede prioritně jejich vlastní zájem, nebo si vybírají podle ostatních odsouzených.

Otázka č. 3: *Myslíte si, že má Vámi zvolený program zacházení pozitivní vliv na Váš rozvoj, změnu, nápravu?*

Graf č. 4: Postoj odsouzených žen k pozitivitě zvoleného programu zacházení
Kategorie A prvotrestané

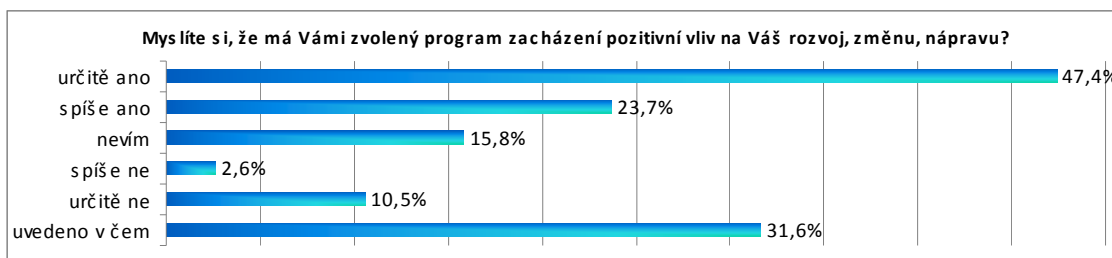

Vyhodnocením odpovědí odsouzených žen umístěných do výkonu trestu odnětí svobody poprvé vyplývá, že 47,5 % z nich si myslí, že jimi zvolený program zacházení má určitě pozitivní vliv na jejich rozvoj, změnu, nápravu. Dalších 22,5 % žen si myslí, že tento pozitivní vliv má – spíše ano, 10,0 % neví, 12,5 % žen si myslí, že tento vliv zvolený program určitě nemá, 7,5 % žen si myslí, že tento vliv nemá - spíše ne.

Uvedené možnosti v čem má pozitivní vliv:

- „uvolňuje mi to nervy, zaplňuje volný čas“ – *nejvíce uvedený příklad*,
- „přijdu na jiné myšlenky, příjemně se odreaguji a dělám něco pro sebe“,
- „dozvídám se věci, které jsem nevěděla, že jsou důležité“,
- „dostávám jiný náhled na trestnou činnost“ „ v zamyšlení se nad sebou“,
- „vzdělávám se celý život a proto v tom chci pokračovat, nevidím důvod proč bych se neučila ve výkonu trestu“.

Graf č. 4a: Postoj odsouzených žen k pozitivitě zvoleného programu zacházení
Kategorie B recidivistky

Vyhodnocením odpovědí odsouzených žen umístěných do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát, jak hodnotí a co si myslí o tom, zda jimi zvolený program zacházení má pozitivní vliv na jejich rozvoj, změnu, nápravu. Z toho: 47,4 % žen si myslí, že určitě ano, 23,7 % žen si myslí, že spíše ano, 15,8 % žen neví, 10,5 % žen si myslí, že určitě ne a 2,6 % žen si myslí, že spíše ne.

Uvedené příklady v čem má pozitivní vliv:

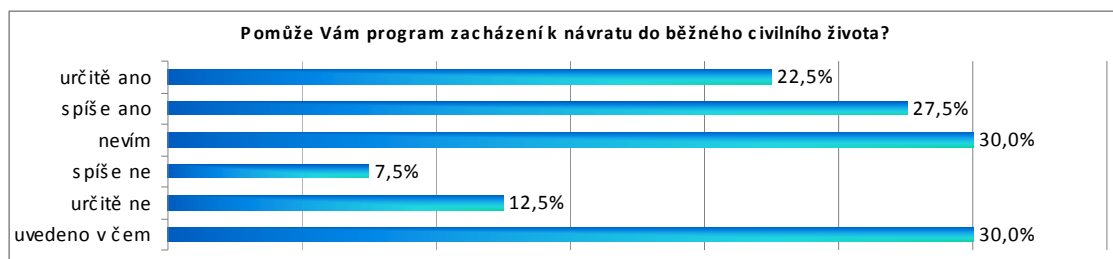
- „odreaguji se a vyplním čas“ – *nejvíce uvedená možnost*,
- „vede mě k dodržování povinností“,
- „poučím se z příběhů ostatních“,
- „dává mi to trpělivost a zručnost“,
- „dává mi to flexibilní myšlení – jóga“,
- „arteterapie mě uklidňuje“.

Prvotrestané odsouzené ženy svou zvolenou aktivitu a svůj program zacházení vidí více v pozitivním směru, než v negativním směru. Recidivující odsouzené ženy svou zvolenou aktivitu a svůj program zacházení rovněž vidí více v pozitivním směru, než v negativním směru.

Otázka č. 4: Pomůže (pomáhá) Vám program zacházení k návratu do běžného civilního života?

Graf č. 5: Postoj odsouzených žen k pomocné úloze svého programu zacházení
Kategorie A prvotrestané

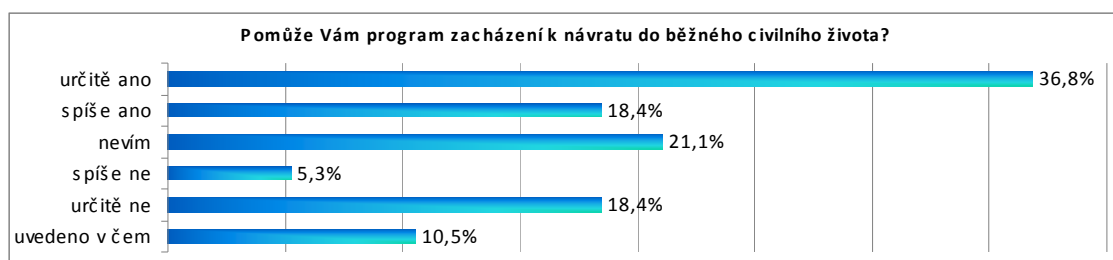

Vyhodnocením odpovědí odsouzených žen umístěných do výkonu trestu odnětí svobody poprvé vyplývá, jak hodnotí svůj program zacházení z hlediska toho, zda jim pomůže k návratu do běžného civilního života. Z vyhodnocení dotazníků vyplývá, že 30,0 % žen neví zda jim pomůže, 27,5 % žen označilo odpověď spíše ano, 22,5 % žen odpovědělo, že určitě ano, 12,5 % žen uvedlo, že určitě ne, 7,5 % žen uvedlo, že spíše ne. Z toho 30,0 % žen uvedlo konkrétně v čem by měla spočívat pomoc.

Uvedené možnosti pomoci:

- „program mě drží psychicky i fyzicky v kondici, kterou budu potřebovat po propuštění“,
- „vím, že se do běžného civilního života můžu znova zařadit i bez programu zacházení, ale je to nová zkušenost“,
- „že se zdokonalím na počítačích“,
- „mohla bych se tomu věnovat i venku - mohla bych si vydělávat v budoucnu domácí a ruční prací“,
- „lépe se soustředím“,
- „v určení svých priorit – hodnot mezilidských vztahů“,
- „nejsem si tady zatím jistá“.

Graf č. 5a: Postoj odsouzených žen k pomocné úloze svého programu zacházení
Kategorie B recidivistky

Vyhodnocením odpovědí odsouzených žen umístěných do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát vyplývá, jak hodnotí svůj program zacházení z hlediska toho, zda jim pomůže k návratu do běžného civilního života. Z vyhodnocení dotazníků vyplývá, že 36,8 % žen odpovědělo, že určitě ano, 21,1 % žen odpovědělo, že neví, 18,4 % žen odpovědělo, že spíše ano, 18,4 % žen odpovědělo, že určitě ne, 5,3 % žen odpovědělo, že spíše ne. Z toho 10,5 % žen uvedlo možnost pomoci.

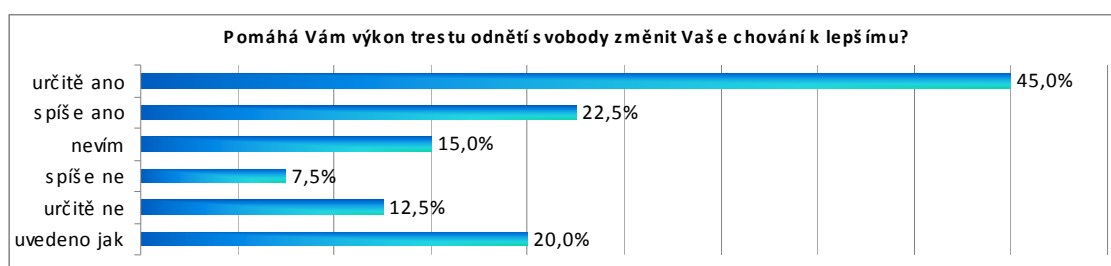
Uvedené možnosti pomoci:

- „začnu se správně chovat“ , „začnu se chovat pozitivně“,
- „neprojevím se to nijak“,
- „při aktivitě nevnímám mříže, nebýt aktivit byl by přechod do života těžší“.

Odsouzené ženy prvotrestané hodnotí pomoc svého programu zacházení více v pozitivním směru, že jim pomůže k návratu do běžného civilního života, než opačně. Recidivující odsouzené ženy rovněž hodnotí pomoc svého programu zacházení více v pozitivním směru, že jim pomůže k návratu do běžného civilního života, než opačně.

Otázka č. 5: *Pomáhá Vám výkon trestu odnětí svobody změnit Vaše chování k lepšímu?*

Graf č. 6: Postoj odsouzených žen k pomocné úloze výkonu trestu odnětí svobody
Kategorie A prvotrestané

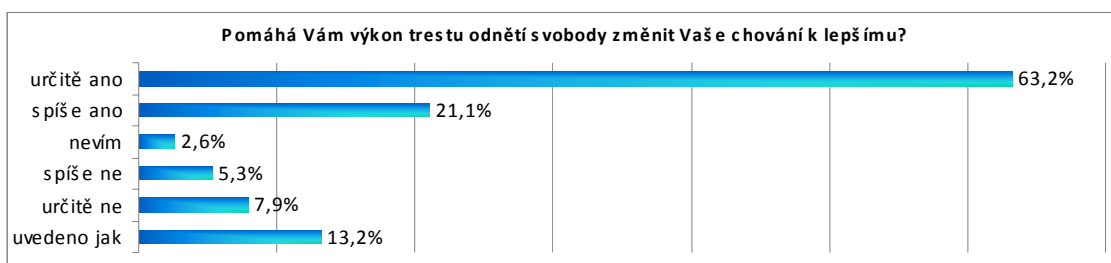
Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly, zda jim pomáhá výkon trestu odnětí svobody změnit jejich chování k lepšímu. Z vyhodnocení dotazníků vyplývá, že 45,0 % žen vypovědělo, že určitě ano, 22,5 % žen odpovědělo, že spíše ano, 15,0 % žen odpovědělo, že neví, 12,5 % žen odpovědělo, že určitě ne, 7,5 % žen uvedlo, že spíše ne. Z toho 20,0 % žen uvedlo, jak jim výkon trestu pomáhá změnit jejich chování.

Uvedené možnosti jak jim VTOS pomáhá:

- „zamýšlím se nad sebou a získávám ponaučení“,
- „nijak, - chovám se stejně jako venku“,
- „přemýšlím o svém minulosti a o svém chování“,
- „vím, že se mám chovat tak abych se nevracela do vězení“,

- „jsem pracovně zařazená a můžu vydělat peníze dětem“,
- „uvědomuji si příčiny toho proč jsem ve výkonu trestu“,
- „vidět chyby v minulosti, poučila jsem se z nich a už vím jak být lepším člověkem, už neberu věci na lehkou váhu a získala jsem pokoru, radost z dobře odvedené práce“,
- „uvědomila jsem si svou trestnou činnost, mám jiný pohled na svět a okolí, připravuji se na vedení řádného života“,
- „aktivity upevňují moje kladné vlastnosti, jsem cílevědomější, vytrvalejší a důslednější, během dne jsem vytížená a nemám čas myslet na hloupost“,
- „naučila jsem se velké tolerance a uklidnila jsem se“.

Graf č. 6a: Postoj odsouzených žen k pomocné úloze výkonu trestu odnětí svobody Kategorie B recidivistky

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly, zda jim pomáhá výkon trestu odnětí svobody změnit jejich chování k lepšímu. Z vyhodnocení dotazníků vyplývá, že 63,2 % žen uvedlo, že určitě ano, 21,1 % žen uvedlo, že spíše ano, 2,6 % žen uvedlo, že neví, 7,9 % žen uvedlo, že určitě ne, 5,3 % žen uvedlo, že spíše ne. Z toho 13,2 % žen uvedlo, jak jim výkon trestu pomáhá změnit jejich chování.

Uvedené možnosti jak jim VTOS pomáhá:

- „ano, je to pro mě motivace abych se snažila o dobré hodnocení“,
- „uvědomuji si jak je pro mne rodina důležitá i když jsem tu opakovaně tak už vím, že už se sem nechci vrátit“,
- „v něčem ano, v něčem ne, pouze v některých věcech, myslím, že je to silně individuální, je to pouze o konkrétním člověku“,
- „mám zase spoustu času na přemýšlení, udělám vše proto, abych již nesklouzla na špatnou cestu“,
- „jsem stále stejná a stejná zůstanu“,
- „chovám se stejně jako venku“,
- „plnit povinnosti z povinností“.

Odsouzené ženy prvotrestané hodnotí pomoc výkonu trestu odnětí svobody více pozitivně, než naopak. Recidivující odsouzené ženy rovněž hodnotí pomoc výkonu trestu odnětí svobody více pozitivně, než naopak.

Otázka č. 6: *Jak si myslíte, že se projeví výchova a snaha zaměstnanců Vězeňské služby ČR na Vašem životě po propuštění?*

Graf č. 7: Postoj odsouzených žen k projevům snahy a výchovy zaměstnanců VS ČR po propuštění – **Kategorie A prvotrestané**

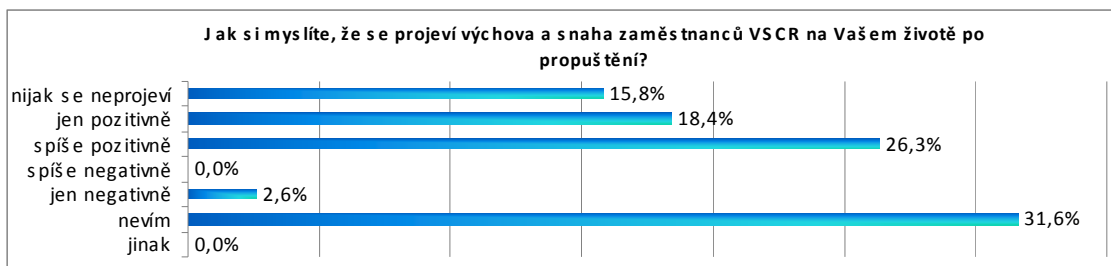

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé, vyjadřovaly svůj postoj k tomu, jakým způsobem se projeví výchova a snaha zaměstnanců Vězeňské služby ČR v jejich životě po propuštění. Nejčastěji uváděly: 30,0 % žen uvedlo, že se nijak neprojeví, 25,0 % žen uvedlo, že neví, 22,5 % žen uvedlo, že se projeví spíše pozitivně, 15,0 % žen uvedlo, že se projeví jen pozitivně, 2,5 % žen uvedlo, že se projeví spíše negativně, 0,0 % žen uvedlo, že se projeví jen negativně. Z toho 5,0 % žen uvedlo, že se projeví jinak.

Jiný způsob jak se projeví výchova a snaha zaměstnanců Vězeňské služby ČR po propuštění:

- „v získání zkušenosti s neznámým světem“,
- „doufám, že se nijak neprojeví, jinak bych se mohla dostat zase zpět a to bych nerada“,
- „jsem tu krátce na to abych posoudila jak se to projeví“,
- „že nebudu maximálně snažit žít jako řádný člověk a občan, abych se už nedostala do vězení“.

Graf č. 7a: Postoj odsouzených žen k projevům snahy a výchovy zaměstnanců VS ČR po propuštění – **Kategorie B recidivistky**

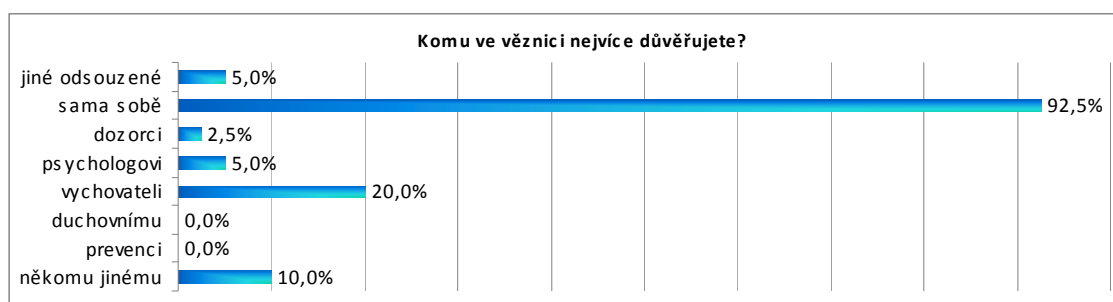
Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát, vyjadřovaly svůj postoj k tomu, jakým způsobem se projeví výchova a snaha

zaměstnanců Vězeňské služby ČR v jejich životě po propuštění. Nejčastěji uváděly: 31,6 % žen uvedlo, že neví jak se projeví, 26,3 % žen uvedlo že se projeví spíše pozitivně, 18,4 % žen uvedlo, že se projeví jen pozitivně, 15,8 % žen uvedlo, že se nijak neprojeví, 2,6 % žen se vyjádřilo, že se projeví jen negativně. Nikdo neuvedl možnost, že se projeví spíše negativně a nikdo se nevyjádřil jiným způsobem.

Odsouzené ženy prvotrestané hodnotí projevy snahy a výchovy zaměstnanců VS ČR na svém životě po propuštění více pozitivně, než negativně. Recidivující odsouzené ženy rovněž hodnotí projevy snahy a výchovy zaměstnanců VS ČR na svém životě po propuštění více pozitivně, než negativně.

Otázka č. 7: Komu ve věznici nejvíce důvěřujete?

Graf č. 8: Komu důvěřují odsouzené ženy ve výkonu trestu – **Kategorie A prvotrestané**

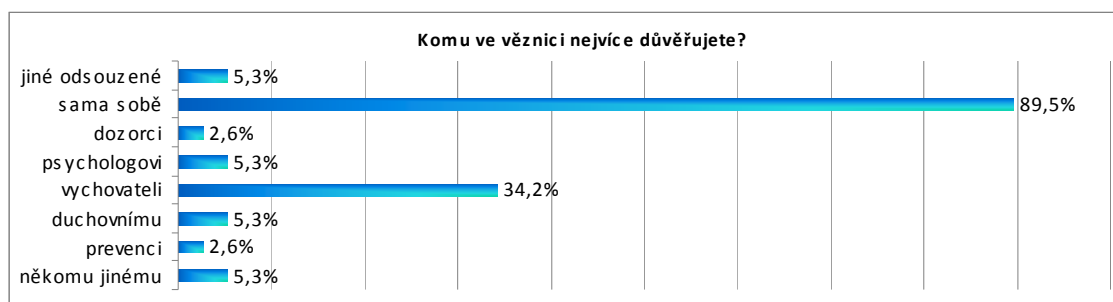

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly, komu nejvíce ve věznici důvěřují. Nejčastěji se vyjádřily takto: 92,5 % žen uvedlo, že důvěřují samy sobě, 20,0 % žen uvedlo, že důvěřuje vychovateli, 5,0 % žen uvedlo, že důvěřuje jiné odsouzené a stejné množství důvěřuje psychologovi, 2,5 % žen uvedlo, že důvěřuje dozorcům. Z toho 10,0 % žen uvedlo, že důvěřuje někomu jinému.

Uvedené možnosti komu jinému odsouzené důvěřují:

- „svému advokátovi“,
- „terapeutovi ve věznici“,
- „svým dětem, svým známým, své rodině“,
- „speciálnímu pedagogovi“,
- „rodině svého syna“,
- „vedení věznice“.

Graf č. 8a: Komu důvěřují odsouzené ženy ve výkonu trestu – Kategorie B recidivistky

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly, komu nejvíce ve věznici důvěřují. Nejčastěji se vyjádřily takto: 89,5 % žen uvedlo, že důvěřují samy sobě, 34,2 % žen uvedlo, že důvěřuje vychovateli, 5,3 % žen uvedlo, že důvěřuje jiné odsouzené, shodný počet - 5,3 % žen uvedl, že důvěřuje psychologovi a duchovnímu, 2,6 % žen uvedlo, že důvěřuje prevenci a stejné množství uvedlo, že důvěřuje dozorcům. Z toto 5,3 % žen uvedlo, že důvěřuje někomu jinému.

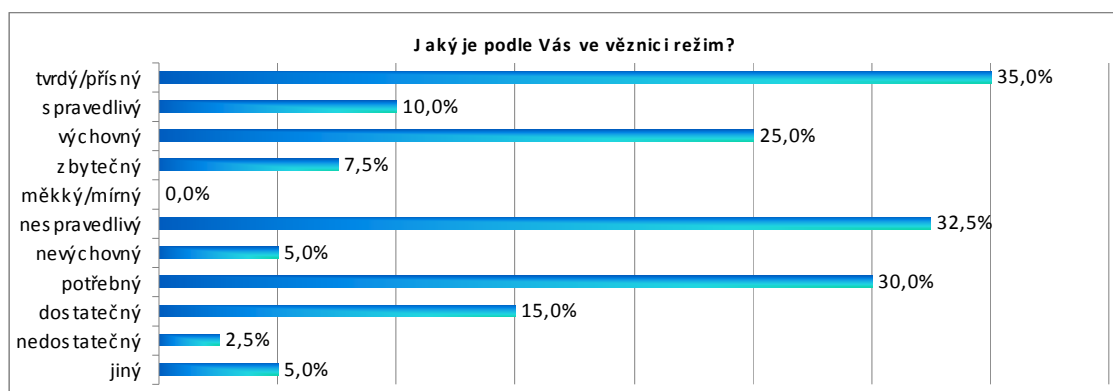
Uvedené možnosti komu jinému odsouzené důvěřují:

- „speciálnímu pedagogovi“,
- „své rodině“,
- „vždy a za každých okolností jen sama sobě“,
- „své dceři“,
- „své matce“.

Odsouzené ženy prvotrestané nejvíce důvěřují samy sobě a následně vybraným zaměstnancům v pořadí: vychovatel, psycholog, dozorce. Recidivující odsouzené ženy rovněž nejvíce důvěřují samy sobě a následně vybraným zaměstnancům v pořadí: vychovatel, psycholog, duchovní, dozorce.

Otázka č. 8: Jaký je podle Vás ve věznici režim?

Graf č. 9: Hodnocení odsouzených žen režimu ve věznici – Kategorie A prvotrestané

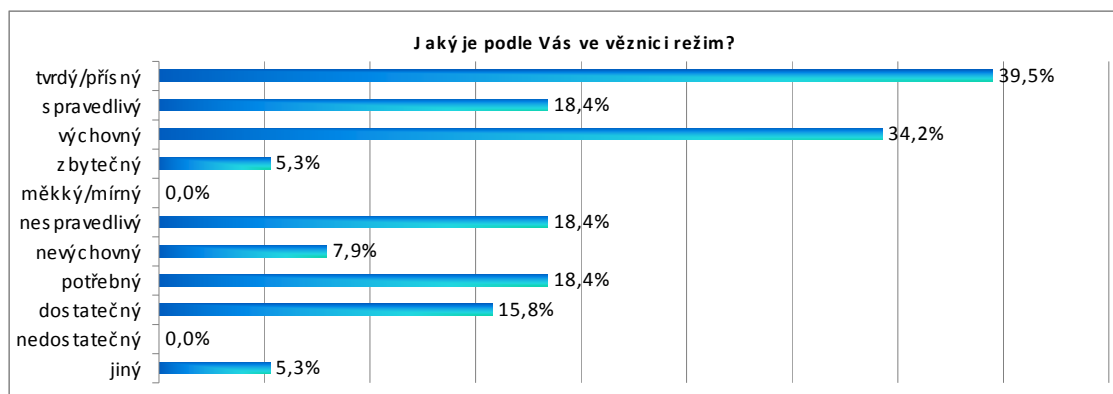

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly k tomu, jaký je ve věznici režim. Nejčastěji se vyjádřily takto: 35,0 % žen uvedlo, že režim je tvrdý/přísný, 32,5 % žen uvedlo, že režim je nespravedlivý, 30,0 % žen uvedlo, že režim je potřebný, 25,0 % žen uvedlo, že je výchovný, 15,0 % žen uvedlo, že je dostatečný, 10,0 % žen vnímá režim jako výchovný, 7,5 % žen vnímá režim jako zbytečný, 5,0 % žen vnímá režim ve věznici jako nevhodný, 2,5 % žen vnímá režim jako nedostatečný. Z toho 5,0 % žen uvedlo, že vnímá režim jinak.

Uvedené jiné vnímání režimu.

- „někdy je až příliš nespravedlivý“,
- „není efektivní“.

Graf č. 9a: Hodnocení odsouzených žen režimu ve věznici – Kategorie B recidivistky

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly k tomu, jaký je ve věznici režim. Nejčastěji se vyjádřily takto: 39,5 % žen uvedlo, že je režim tvrdý/přísný, 34,2 % žen uvedlo, že je režim výchovný, 18,4 % žen uvedlo, že je režim spravedlivý, stejný počet žen uvedl, že je režim vnímán jako nespravedlivý a stejný počet žen uvedl, že je režim potřebný, 15,8 % žen uvedlo, že je režim dostatečný, 7,9 % žen vnímá režim jako nevhodný, 5,3 % žen uvedlo, že je režim zbytečný. Z toho 5,3 % žen uvedlo, že vnímá režim jinak.

Uvedené jiné vnímání režimu.

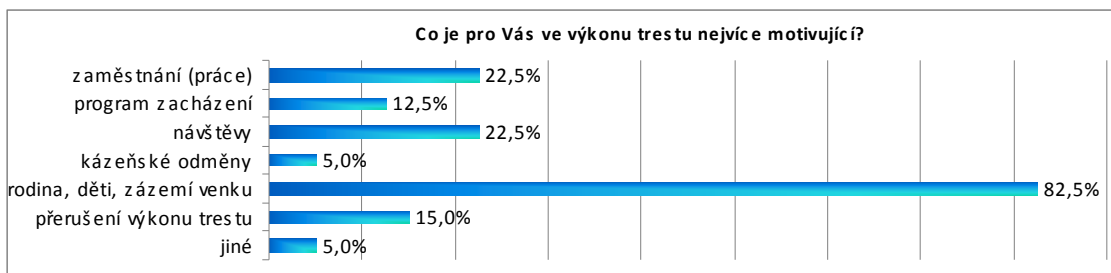
- „někdy spravedlivý“,
- „dostatečný nedostatečný – jak pro koho“,
- „celkový přístup je špatný“,
- „je to buzerace“.

Odsouzené ženy prvotrestané hodnotí režim více jako dostatečný než nedostatečný, jednoznačně režim hodnotí jako tvrdý/přísný než měkký/mírný, více výchovný než nevhodný, více potřebný než zbytečný, více nespravedlivý než spravedlivý. Recidivující odsouzené ženy hodnotí režim jednoznačně jako

dostatečný než nedostatečný, jednoznačně režim hodnotí jako tvrdý/přísný než měkký/mírný, více výchovný než nevhovný, více potřebný než zbytečný, shodně režim hodnotí jako nespravedlivý i spravedlivý .

Otázka č. 9: Co je pro Vás ve výkonu trestu nejvíce motivující?

Graf č. 10: Vyhodnocení největší motivace odsouzených žen ve výkonu trestu
Kategorie A prvotrestané

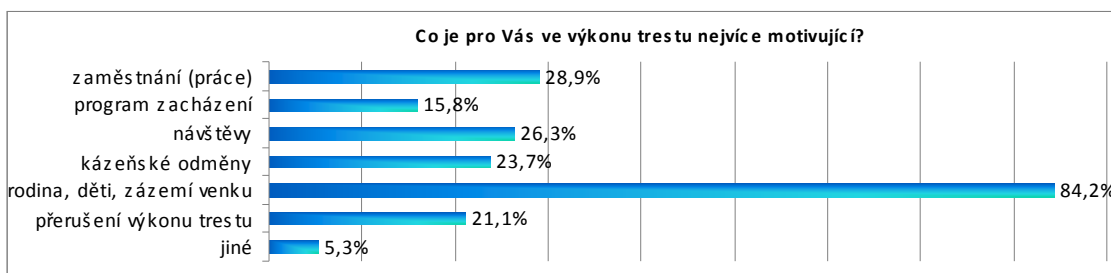

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly k tomu, co je pro ně ve výkonu trestu nejvíce motivující. Nejčastěji se vyjádřily takto: 82,5 % žen se vyjádřilo, že je pro ně nejvíce motivující rodina, děti, zázemí venku, 22,5 % žen uvedlo, že zaměstnání (práce), stejný počet uvedl, že návštěvy, 15,0 % žen uvedlo, že je pro ně nejvíce motivující přerušování výkonu trestu, 12,5 % žen uvedlo program zacházení, 5,0 % žen uvedlo kázeňské odměny. Z toho 5,0 % žen uvedlo jinou možnost motivace.

Uvedená jiná možnost motivace:

- „získaná důvěra rodiny, jejich návštěvy a práce“,
- „jít domů“,
- „vize duševního života“,
- „má vlastní vize mého dalšího života“,
- „naučit se začít znovu a jinak“.

Graf č. 10a: Vyhodnocení největší motivace odsouzených žen ve výkonu trestu
Kategorie B recidivistky

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly k tomu, co je pro ně ve výkonu trestu nejvíce motivující. Nejčastěji se vyjádřily takto: 84,2 % žen se vyjádřilo, že je pro ně nejvíce motivující rodina, děti, zázemí venku, 28,9 % žen uvedlo zaměstnávání, 26,3 % žen uvedlo návštěvy, 23,7 % žen uvedlo kázeňské odměny, 21,1 % žen uvedlo přerušení výkonu trestu a 15,8 % žen uvedlo program zacházení. Z toho 5,3 % žen uvedlo jinou možnost motivace.

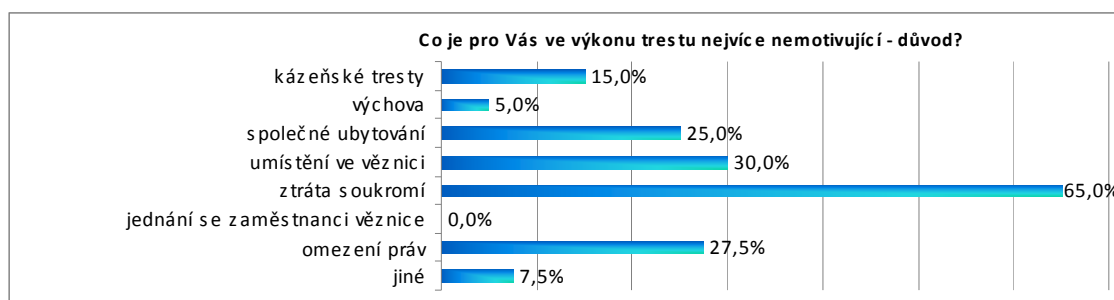
Uvedená jiná možnost motivace:

- „odpuštění mé rodiny“,
- „touha normálně žít“,
- „osobní vůle“,
- „nic“,
- „snažit se jít za rodinou na podmíněčné propuštění“.

Odsouzené ženy prvotrestané považují za největší motivaci ve výkonu trestu svou rodinu, děti a zázemí venku, dále možnost zaměstnání a návštěvy, naopak za nejméně motivující považují kázeňské odměny. Recidivující odsouzené ženy rovněž považují za největší motivaci ve výkonu trestu svou rodinu, děti a zázemí venku, dále možnost zaměstnání a návštěvy, naopak za nejméně motivující považují program zacházení.

Otázka č. 10: *Co je pro Vás ve výkonu trestu nejvíce nemotivující, uveďte důvod?*

Graf č. 11: Vyhodnocení největší nemotivace odsouzených žen ve výkonu trestu
Kategorie A prvotrestané

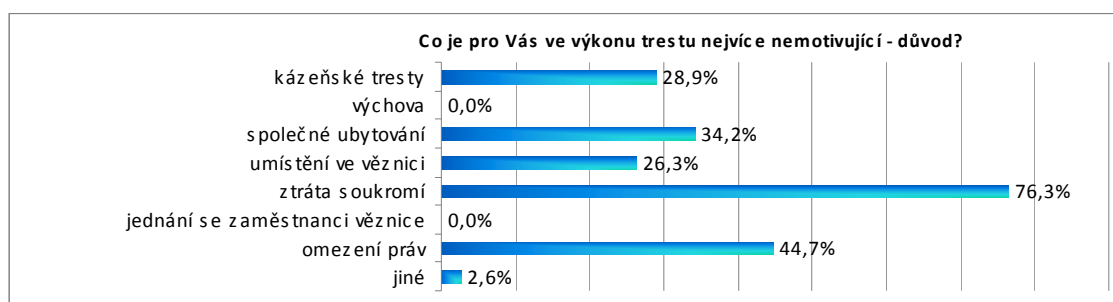
Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly k tomu, co je pro ně ve výkonu trestu nejvíce nemotivující. Nejčastěji se vyjádřily takto: 65,0 % žen se vyjádřilo, že nejvíce nemotivující je ztráta soukromí, 30,0 % žen uvedlo samotné umístění ve věznicích, 27,5 % žen uvedlo omezení práv, 25,0 % žen uvedlo společné ubytování, 15,0 % žen uvedlo kázeňské tresty, 5,0 % žen

uvedlo výchovu. Z toho 7,5 % žen uvedlo jiný důvod toho, co je pro ně ve výkonu trestu nemotivující.

Uvedené příklady:

- „žádné soukromí“,
- „chybí mi rodina“,
- „ztráta svobody a úcty k druhému“,
- „úplně vše“,
- „rozdíl mezi I. a III. prostupnou skupinou vnitřní diferenciacce je jen ve výši nákupu a koukání na TV, tak to je nemotivující“.

Graf č. 11a: Vyhodnocení největší nemotivace odsouzených žen ve výkonu trestu Kategorie B recidivistky

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly k tomu, co je pro ně ve výkonu trestu nejvíce nemotivující. Nejčastěji se vyjádřily takto: 76,3 % žen se vyjádřilo, že nejvíce nemotivující je ztráta soukromí, 44,7 % žen uvedlo omezení práv, 34,2 % žen uvedlo společné ubytování, 28,9 % žen uvedlo kázeňské tresty, 26,3 % žen uvedlo samotné umístění ve věznicích. Z toho 2,6 % žen uvedlo jiný důvod toho, co je pro ně ve výkonu trestu nemotivující.

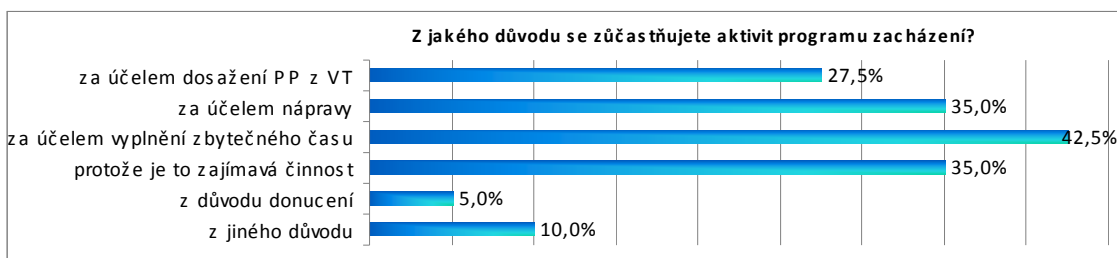
Uvedené příklady:

- „ztráta rodiny, svobody“,
- „špatná otázka“.

Odsouzené ženy prvotrestané považují za nejvíce nemotivující svou ztrátu soukromí, dále samotné umístění ve věznicích a společné ubytování, naopak za nejméně nemotivující jednání se zaměstnanci věznic. Recidivující odsouzené ženy rovněž považují za nejvíce nemotivující svou ztrátu soukromí, dále omezení práv a společné ubytování, naopak za nejméně nemotivující vlastní výchovu a jednání se zaměstnanci.

Otázka č. 11: Z jakého důvodu se zúčastňujete aktivit programu zacházení?

Graf č. 12: Vyhodnocení účelu docházky na aktivity - **Kategorie A prvotrestané**

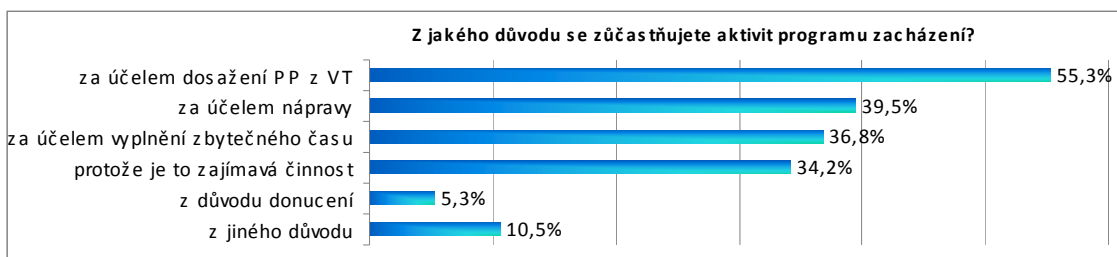

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly k tomu, z jakého účelu se zúčastňují aktivit programu zacházení. Nejčastěji se vyjádřily takto: 42,5 % žen se vyjádřilo, že se aktivit zúčastňují za účelem vyplnění zbytečného času, 35,0 % žen uvedlo, že se účastní za účelem nápravy, stejný počet žen uvedlo, že je to zajímavá činnost, 27,5 % žen uvedlo, že se účastní za účelem dosažení podmíněčného propuštění z výkonu trestu, 5,0 % žen uvedlo, že se účastní z důvodu donucení. Z toho 10,0 % žen uvedlo jiný důvod toho proč se aktivit programu zacházení účastní.

Uvedené jiné důvody účasti na aktivitách:

- „baví mě to, každá činnost má svůj důvod a účel“,
- „dosažení kázeňské odměny a následně PP“,
- „pro rozhýbání a svou kondici“,
- „je to smysluplná činnost“.

Graf č. 12a: Vyhodnocení účelu docházky na aktivity - **Kategorie B recidivistky**

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly k tomu, z jakého účelu se zúčastňují aktivit programu zacházení. Nejčastěji se vyjádřily takto: 55,3 % žen se vyjádřilo, že se aktivit účastní za účelem dosažení podmíněčného propuštění za výkonu trestu, 39,5 % žen uvedlo, že se účastní za účelem nápravy, 36,8 % žen uvedlo, že se účastní za účelem vyplnění zbytečného času, 34,2 % žen uvedlo, že se účastní protože je to zajímavá činnost, 5,3 % žen uvedlo z důvodu donucení. Z toho 10,5 % žen uvedlo jiný důvod toho proč se aktivit programu zacházení účastní.

Uvedené jiné důvody účasti na aktivitách:

- „abych vypadla z baráku“,
- „je to můj koníček“,
- „pro osobní vzdělávání a tělesnou zdatnost“,
- „abych vyhověla režimu“,
- „nechci sbírat tresty“,
- „na baráku se nic neděje a když tak nic dobrého“.

Odsouzené ženy prvotrestané se účastní aktivit programu zacházení z větší části z důvodů, které neplní primární cíl naučit se něčemu novému, připravit se k návratu do společnosti po vykonání trestu . Recidivující odsouzené ženy se rovněž účastní aktivit programu zacházení z větší části z důvodů, které neplní primární cíl naučit se něčemu novému, připravit k návratu do společnosti po vykonání trestu .

Otázka č. 12: *Je pro Vás výkon trestu odnětí svobody a jeho nastavený převýchovný systém dostatečně motivující, jste s ním spokojená?*

Graf č. 13: Postoj odsouzených žen k dostatečné motivaci výchovného systému výkonu trestu odnětí svobody - **Kategorie A prvotrestané**

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly k tomu, zda je pro ně výkon trestu odnětí svobody a jeho nastavený převýchovný systém dostatečně motivující. Nejčastěji se vyjádřily takto: 25,0 % žen se vyjádřilo, že spíše ano, stejný počet žen odpověděl, že neví, 22,5 % žen uvedlo, že určitě ne, 15,0 % žen uvedlo, že určitě ano, 12,5 % žen uvedlo, že spíše ne.

Graf č. 13a: Postoj odsouzených žen k dostatečné motivaci výchovného systému výkonu trestu odnětí svobody - **Kategorie B recidivistky**

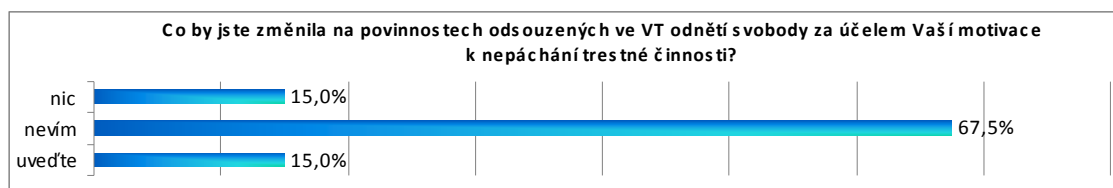

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly k tomu, zda je pro ně výkon trestu odnětí svobody a jeho nastavený převýchovný systém dostatečně motivující. Nejčastěji se vyjádřily takto: 31,6 % žen se vyjádřilo, že určitě ano, 26,3 % žen se vyjádřilo, že spíše ano, stejný počet žen se vyjádřil, že neví, 10,5 % žen se vyjádřilo, že spíše ne, 5,3 % žen uvedlo, že určitě ne.

Odsouzené ženy prvotrestané hodnotí nastavený převýchovný systém výkon trestu odnětí svobody jako dostatečně motivující a více vyjadřují spokojenost, než naopak. Odsouzené ženy recidivující rovněž hodnotí nastavený převýchovný systém výkon trestu odnětí svobody jako dostatečně motivující a více vyjadřují spokojenost, než naopak.

Otázka č. 13: Co by jste změnila na povinnostech odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody za účelem Vaší motivace k nepáchání trestné činnosti (trestného činu)?

Graf č. 14: Navržené změny ve výkonu trestu odnětí svobody za účelem motivace nepáchání trestné činnosti - Kategorie A prvotrestané

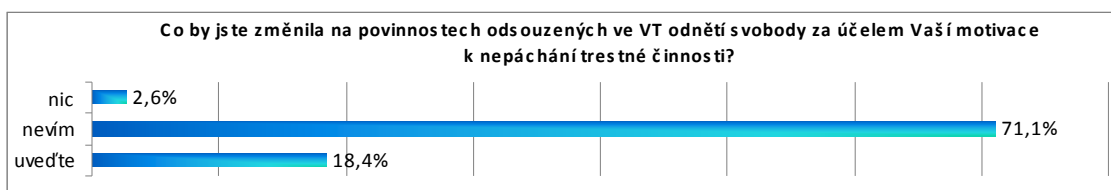

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly k tomu, co by změnily na povinnostech odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody za účelem jejich motivace k nepáchání trestné činnosti. Odsouzené se nejčastěji se vyjádřily: 67,5 % žen neví, 15,0 % žen uvedlo, že nic, 15,0 % žen uvedlo co by změnilo.

Uvedené příklady navržených změn:

- „nechat práva, budou se dodržovat povinnosti“,
- „posuzovat individuálně, ne kolektivně“,
- „zajistit ubytování a práci po propuštění“,
- „možnost výuky dovedností“,
- „pracovat 365 dní v roce“,
- „zajistit práci odsouzeným po propuštění“,
- „mít kde bydlet po propuštění“.

Graf č.14a: Navržené změny ve výkonu trestu odnětí svobody za účelem motivace nepáchání trestné činnosti - Kategorie B recidivistky

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly k tomu, co by změnily na povinnostech odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody za účelem jejich motivace k nepáchání trestné činnosti. Odsouzené se nejčastěji vyjádřily: 71,1 % žen neví, 2,6 % žen uvedlo, že nic, 18,4 % žen uvedlo co by změnilo.

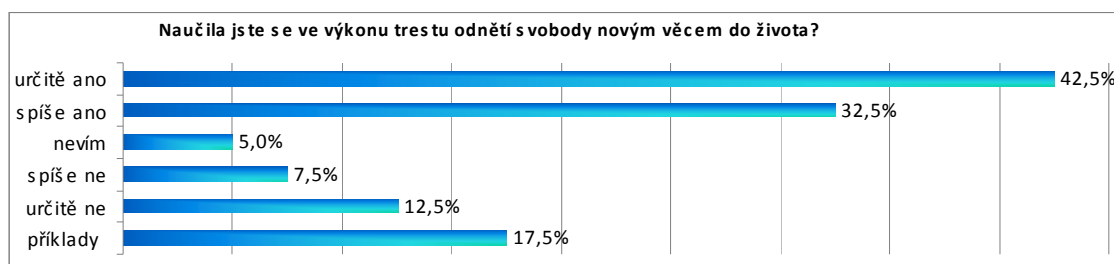
Uvedené příklady navržených změn:

- „myslím si, že nemá cenu něco měnit, komu není rady tomu není pomoci, tady je snaha marná, spousta lidí se sem vrací a není jim rady, ani pomoci“,
- „neměnila bych nic, páchat bude ten, kdo k tomu má předpoklady a je mu zcela jedno po kolikáté tu je, kdo si uvědomí „trest“ a následné omezení, nedopustí návrat do výkonu trestu“,
- „spíš si myslím, že k povinnostem patří aby bylo uklízeno a aby to tu utíkalo“,
- „ten kdo si rozumí mají být spolu, který dělají zle druhému – odstěhovat“,
- „pro odsouzené udělat výběr takových aktivit, které je zajímají, nechat je to projít vše a určit směr, zařídit větší motivaci ze strany věznice k rodině a dětem, zajistit právní pomoc k získání dětí a vytvoření rodinného zázemí“,
- „aby měl každý nějakou činnost“,
- „do programu zacházení zařadit kroužek rodina a péče o děti, zaměstnání, zařazení do slušné společnosti, chování a úcta ke starším“.

Odsouzené ženy prvotrestané ve většině neví, co by změnily na povinnostech za účelem své větší motivace k nepáchání trestné činnosti, malé množství by neměnilo nic, stejně malé množství uvedlo změny. Recidivující odsouzené ženy rovněž ve většině neví, co by změnily na povinnostech za účelem své větší motivace k nepáchání trestné činnosti, malé množství by neměnilo nic, o něco větší množství uvedlo změny.

Otázka č. 14: Naučila jste se ve výkonu trestu odnětí svobody novým věcem do života?

Graf č. 15: Postoj odsouzených žen k tomu zda se výkonu trestu odnětí svobody naučily novým věcem - **Kategorie A prvotrestané**

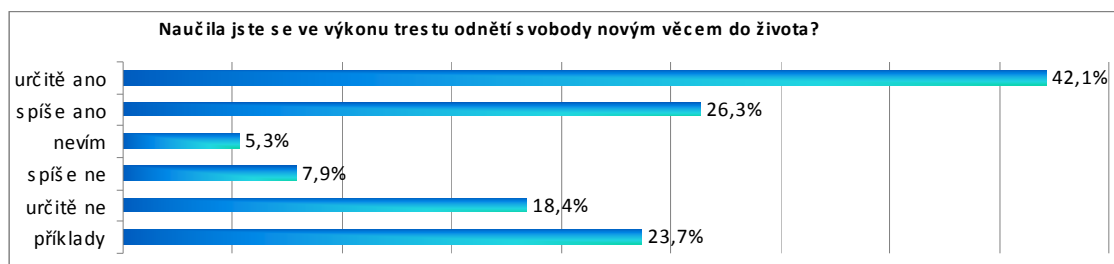

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly k tomu, zda se ve výkonu trestu odnětí svobody naučily novým věcem do života. Odsouzené se nejčastěji vyjádřily takto: 42,5 % žen uvedlo, že určitě ano, 32,5 % žen uvedlo, že spíše ano, 12,5 % žen uvedlo, že určitě ne, 7,5 % žen uvedlo, že spíše ne, 5,0 % žen uvedlo, že neví. Z toho 17,5 % žen uvedlo příklad co nového se naučily ve výkonu trestu odnětí svobody do života.

Uvedené příklady:

- „vstávat v 06,00 hodin“,
- „trpělivosti a toleranci“,
- „zdravovědu a péči o rodinu“,
- „nechodit spát když nesmím“,
- „spoléhat sama na sebe“,
- „krást se nevyplácí“,
- „vážit si domova“,
- „přestala jsem být důvěřivá“,
- „žít společně s lidmi, kterých bych si venku ani nevšimla“,
- „chodit do práce“.

Graf č. 15a: Postoj odsouzených žen k tomu zda se výkonu trestu odnětí svobody naučily novým věcem - **Kategorie B recidivistky**

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly k tomu, zda se ve výkonu trestu odnětí svobody naučily novým věcem do života. Odsouzené se nejčastěji vyjádřily takto: 42,1 % žen uvedlo, že určitě ano, 26,3 % žen uvedlo, že spíše ano, 18,4 % žen uvedlo, že určitě ne, 7,9 % žen uvedlo, spíše ne, 5,3 % žen uvedlo, že neví. Z toho 23,7 % žen uvedlo příklad co nového se naučily ve výkonu trestu odnětí svobody do života.

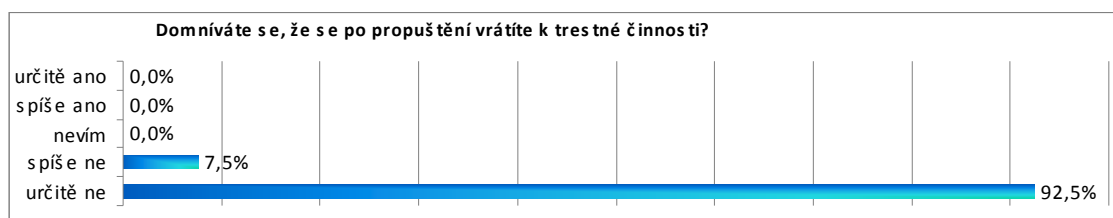
Uvedené příklady:

- „kouřit tabák, balit cigarety a pít moc kávy“,
- „hodně šetřit a vycházet s málem“,
- „plnit režim dne a řešit problémy“,
- „vážit si každého dne, každé hodiny svobodného života“,
- „v životě to není tak zlé, jak to vypadá, všechno se dá řešit“,
- „uklízet“,
- „plnit povinnosti“,
- „být nedůvěřivá a spoléhat se pouze sama na sebe“,
- „vážit všech a všeho“,
- „být zdrženlivá a nedůvěřivá“,
- „není všechno tak, jak na první pohled vypadá“,
- „žít pohromadě s někým, s kým bych si nikdy nepodala ani ruku“.

Prvotrestané odsouzené ženy se vyjádřily, že se ve výkonu trestu odnětí svobody naučily novým věcem do života. Recidivující odsouzené ženy se rovněž vyjádřily, že se naučily novým věcem do života.

Otázka č. 15: *Domníváte se, že se po propuštění vrátíte k trestné činnosti?*

Graf č. 16: Postoj odsouzených žen ke svému návratu k trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody - **Kategorie A prvotrestané**

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly k tomu, zda se domnívají, že se po propuštění vrátí k trestné činnosti. Odsouzené se nejčastěji vyjádřily takto: 92,5 % žen uvedlo, že určitě ne, 7,5 % žen uvedlo, že spíše ne.

Graf č. 16a: Postoj odsouzených žen ke svému návratu k trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody - Kategorie B recidivistky

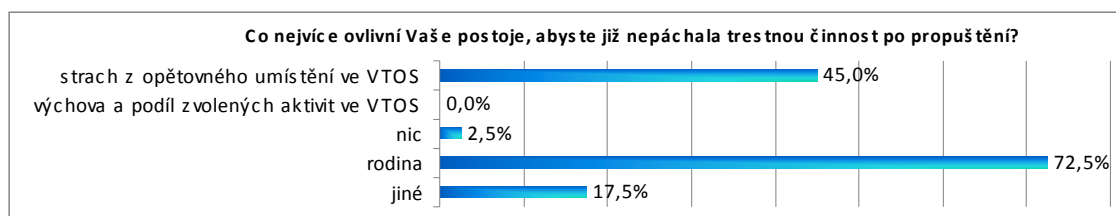

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly k tomu, zda se domnívají, že se po propuštění vrátí k trestné činnosti. Odsouzené se nejčastěji vyjádřily takto: 94,7 % žen uvedlo, že určitě ne, 2,6 % žen uvedlo, že spíše ne.

Prvotrestané odsouzené ženy se výrazné většině vyjádřily, že se k trestné činnosti po propuštění určitě nevrátí. Recidivující odsouzené ženy se rovněž vyjádřily, že se k trestné činnosti po propuštění určitě nevrátí.

Otázka č. 16: Co nejvíce ovlivní Vaše postoje, abyste již nepáchala trestnou činnost po Vašem propuštění?

Graf č. 17: Motivy (motivace) odsouzených žen, které nejvíce ovlivní jejich postoje, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění - Kategorie A prvotrestané

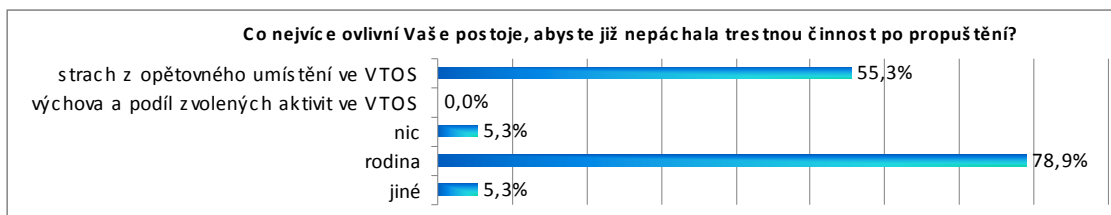
Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé se vyjadřovaly k tomu, co nejvíce ovlivní jejich postoje, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění. Odsouzené se vyjádřily nejčastěji takto: 72,5 % žen uvedlo, že nejvíce ovlivní jejich postoj rodina, 45,0 % žen uvedlo strach z opětovného umístění ve výkonu trestu, 2,5 % žen uvedlo, že nic. Z toho 17,5 % žen uvedlo jiné příklady toho, co ovlivní jejich postoje, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění.

Uvedené příklady:

- „ponížení a bezmoc“,
- „práce“,
- „uvědomění si vlastních hodnot a priorit“,
- „odloučení od svých dětí“,

- „ztráta svobody a ponížení“,
- „mám podanou žádost o obnovu řízení“,
- „žádnou trestnou činnost jsem nepáchala, budu žít nadále svůj spořádaný život“,
- „bezmoc v rozhodování“,
- „chci pracovat a normálně žít“.

Graf č. 17a: Motivy (motivace) odsouzených žen, které nejvíce ovlivní jejich postoje, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění - Kategorie B recidivistky

Odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát se vyjadřovaly k tomu, co nejvíce ovlivní jejich postoje, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění. Odsouzené se vyjádřily nejčastěji takto: 78,9 % žen uvedlo, že nejvíce ovlivní jejich postoj rodina, 55,3 % žen uvedlo strach z opětovného umístění ve výkonu trestu, 5,3 % žen uvedlo, že nic. Z toho 5,3 % žen uvedlo jiné příklady toho, co ovlivní jejich postoje, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění.

Uvedené příklady:

- „žádnou trestnou činnost jsem nepáchala budu i nadále žít stejně spořádaný život“,
- „ponížení, odloučení a bezmoc“,
- „nechci opět vše ztratit“,
- „láska k životu“,
- „záleží na sociální správě“.

Prvotrestané odsouzené ženy vyjádřily, že největší motivací k tomu, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění je rodina a strach z opětovného umístění ve výkonu trestu. Recidivující odsouzené ženy se rovněž vyjádřily, že největší motivací k tomu, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění je rodina a strach z opětovného umístění ve výkonu trestu .

6.3. Prezentace případových studií a jejich závěrů

V této kapitole jsou uvedeny dvě kasuistiky odsouzených žen, které byly ochotné poskytnout informace o sobě v rámci osobního strukturovaného rozhovoru a tato sdělení budou použita pouze k vypracování mé diplomové práce. Tyto ženy byly ochotné se svěřit o svém osobním životě a důvodu uvěznění. Jména odsouzených jsou smyšlená a uvedena pouze jako iniciály.

Kasuistika 1

Paní **Ivana M.**, má 30let. Jmenovaná je české národnosti, do 12. let vyrůstala s matkou. Otec byl převážně mimo domov, pracoval u stejné firmy jako matka jmenované. Biologický otec byl notorický alkoholik. Po dovršení 10 let prožila rozvod rodičů. Matka si našla za dva roky novou známost a podruhé se provdala, z tohoto svazku se narodil chlapec. O chlapce se Ivana starala, jakoby to bylo její vlastní dítě, pomáhala matce s výchovou. Otčím se dopouštěl domácího násilí, bil nevlastní dceru, manželku, pouze vlastního syna nebil. Jmenovaná ukončila základní školu, byla přijata do SOU obor kuchař – číšník. První ročník studií proběhl bez závažnějších problémů, ve druhém ročníku se začala dopouštět záškoláctví. Následně byla rozhodnutím soudu umístěna do výchovného ústavu, odkud opakovaně utíkala za přítelem. Díky této známosti byla gravidní. Z důvodu gravidity byla přemístěna do jiného výchovného ústavu, mezitím byla matka jmenované po fyzickém útoku manžela zmrzačena a byl jí přiznán invalidní důchod v plném rozsahu. Manželství bylo rozvedeno, rozvod byl značně komplikovaný. Dotyčná porodila dceru a bydlela u matky a bratra. Odtud odešla asi po třech letech, chtěla se osamostatnit, pronajala si menší byt, zpočátku v něm bydlela s dcerou. Našla si oproti sobě mladšího přítele a z nového vztahu porodila druhé dítě, syna. Příklad byl narkoman. dotyčná chtěla svému partnerovi poskytnout pomoc od drogové závislosti, místo toho se však pod jeho vlivem sama stala závislou. Dostali se poměrně brzy do finančních potíží, měli velké dluhy. Jmenovaná finanční deficit začala řešit přivýdělkem z prostituce. Příklad si vzal syna a odstěhoval se ke své babičce, dceru předal matce jmenované. Následovalo úplné odcizení způsobené drogovou závislostí, laxním přístupem k zodpovědnému životu a Ivana M. se začala živit výhradně prostitucí, drobnými krádežemi v obchodech. Po poskytnutí sexuální služby oloupila zákazníka, o svém činu nepřemýšlela. Druhý den se vyskytovala na stejném místě, byla dotyčným poškozeným identifikována. Po podání trestního stíhání a následovala vazba v Litoměřicích. Odtud byla po naplnění platnosti rozsudku přemístěna do Věznice Světlá nad Sázavou.

Paní Ivana M. je poprvé soudně umístěna do výkonu trestu, přesto, že měla opakované krádeže, byla čtyřikrát soudně trestána, náhled na svoje chování v souvislosti s trestnou činností má, své trestné jednání bagatelizuje, trest však přijímá. Byla umístěna na oddělení odsouzených žen s krátkými tresty. Ve VTOS si začala hlouběji

uvědomovat následky všech svých činů. Uvědomovala si délku vyměřeného trestu odnětí svobody a následně začala počítat dny do konce pobytu ve vězení. Dostala se do hluboké deprese, nedokázala se vyrovnat s ranním vstáváním, sčítacími prověrkami, jednotvárné pravidelnosti režimu dne. Na svůj stav upozornila psychologa věznice, po rozhovoru byla umístěna na krizové oddělení věznice, kde se její stav ještě více zhoršil. Došla k závěru, že nezvládne současnou situaci a rozhodla se, že se ukončí svůj život. Pořezala si zápěstí levé ruky, ale okamžitě hláskou přivolala dozorčí službu. Byla převezena do Vazební věznice a ústavu pro zabezpečovací detenci v Brně. Po návratu do Věznice Světlá nad Sázavou byla umístěna na ubytovnu výstupního oddělení, kde je menší počet odsouzených žen a součástí je to oddělení i pro odsouzené mladistvé.

Pod vedením vychovatelky výstupního oddělení (dále jen VO) se dotyčná začala hlouběji zamýšlet nad svým dosavadním životem. Povinné aktivity specializovaného VO jsou zaměřeny na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, projekty jsou pečlivě sestavovány s cílem resocializace. Projektů se odsouzená začala účastnit, zaměřila se na svá pochybení, plně si je začala uvědomovat. Stanovila si cíle, kterých chce po VTOS dostat. Vracet se bude do nového prostředí, kde ji nikdo nezná. Matka s dcerou a druhem se přestěhovali do jiného kraje, k nim se bude vracet a bydlet ve společné domácnosti. O práci zájem projevuje a pracovat hodlá i po propuštění.

Rozhovor s odsouzenou:

1. Jakého programu se ve Věznici Světlá nad Sázavou se v současné době fakticky účastníte (který plníte)?

„Mám ráda všechny aktivity. Nejraději mám keramiku, která nespadá do aktivit výstupního oddělení, ráda pracuji s hlínou, uklidňuje mě to. Z aktivit výstupního oddělení mám ráda zdravý životní styl, protože ráda poslouchám vychovatelku, máme tam dobrá témata (např. stres, diety, práce, cestování po České republice apod.). Vždy se něco nového dozvím.“ „V rámci extramurální aktivity jsem byla s vychovatelkou v Ochranné stanici přírody Pavlov. Bylo to hezký.“

2. Podle čeho jste si program zacházení vybírala?

„ Vybrala jsem si dle toho co mne zajímalo, když jsem měla možnost.“

3. Myslíte si, že má Vámi zvolený program zacházení pozitivní vliv na Váš rozvoj, změnu, nápravu?

„Určila jsem si své priority, to co se naučím budu moci využít po propuštění v zaměstnání.“

4. Pomůže Vám program zacházení k návratu do běžného života?

„Pomáhá mi pletení, pletu obvazy pro lidi postižené leprou a mám z toho dobrý pocit, že někomu moje práce pomůže. Neměla jsem zaběhaný životní režim a zvykla jsem si na denní režim, chci u toho zůstat.“

5. Pomáhá Vám výkon trestu odnětí svobody změnit Vaše chování k lepšímu?

„Za tu dobu, co jsem tady, jsem si přehodnotila priority, které jsou po návratu domů pro mě nejdůležitější, dcera a pomoc matce je pro mě na prvním místě. Také otčím je pro mě zárukou dobrých budoucích vztahů.“

6. Jak si myslíte, že se projeví výchova a snaha zaměstnanců VS ČR na Vašem životě po propuštění?

„Často si díky nim uvědomuji, že máma pro mě moc udělala a chci jí vše vrátit. Teď vidím, jaké starosti musela prožívat. Máma mi také nic nevyčítá, je skvělá máma.“

7. Komu ve věznici nejvíce důvěřujete?

„Své vychovatele na výstupním oddělení, díky ní jsem se začala více zamýšlet nad svým dosavadním životem.“

8. Jaký je podle Vás ve věznici režim?

„Ve věznici je přísný režim, ale tady na výstupním oddělení je takový volnější režim a je tady větší klid než na standardním oddělení.“

9. Co je pro Vás ve výkonu trestu nejvíce motivující?

*„Podpora mojí rodiny, matky, přítele, dcery a myšlenka na nový život“
„Nápomocná je mi především moje máma. Jsem s ní stále v kontaktu, píšeme si, telefonujeme a na návštěvu mi také jezdí. Pomůže mi druh matky, v místě bydliště má již vytvořeny kontakty na případné zaměstnání pro mě.“*

10. Co je pro Vás ve výkonu trestu nejvíce nemotivující, uveďte proč?

„Nemám volnost. Nejsem s rodinou. Také tím, jak jsme my odsouzené v úzkém sevření, tak tady vznikají zbytečné hádky, pomluvy a to někdy zraňuje. Občas se tady někdo s někým popere. Do práce budu zařazena až po mé operaci, takže se snažím chodit na aktivity, abych se úplně nezbláznila.“

11. Z jakého důvodu se zúčastňujete aktivit programu zacházení?

„Z důvodu získání kladného hodnocení za účelem dosáhnutí podmíněčného propuštění. Samozřejmě i z důvodu zajímavosti aktivity.“

12. Je pro Vás výkon trestu odnětí svobody a jeho nastavený převýchovný systém dostatečně motivující, jste s ním spokojená?

„Ano jsem tu poprvé a doufám, že naposled“ „Přínos výkonu trestu spatřuji v tom, že jsem o sobě začala přemýšlet, často se něco děje, oproti některým obdobím v životě.“

13. Co by jste změnila na povinnostech odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody za účelem Vaší motivace k nepáchání trestné činnosti?

„Někdy bych prostrídala aktivity šití za jiné aktivity, třeba chodit v létě na hřiště. Nebo bych raději častěji vařila, jinak bych asi nic neměnila.“

14. Naučila jste se ve výkonu trestu odnětí svobody novým věcem do života?

„Byl pro mě překvapující způsob života některých odsouzených, třeba že se často dívají na televizi a čekají na své seriály, což jsem nikdy nedělala a ani nyní nedělám. Naučila jsem se režimu dne a také tomu, že vše je tady vzácné. Každý dobrý úsměv a pochopení, víc se cení dobré slovo než materiální věci. Víc si vážím rodinných vztahů.“

15. Domníváte se, že se po propuštění vrátíte k trestné činnosti?

„Po propuštění půjdu do úplně nového prostředí. Mamka s dcerou a otčímem se přestěhovali a já půjdu k nim. Nikdo mě tam nebude znát, takže vše bude nové. Budu si zvykat jak na krajinu, tak i na moji rodinu, přeci jenom s nimi už pět let nejsem. Vím, ale že se chci moc snažit být dobrá máma a dcera své mamce. Pracovat bych nemusela, protože má rodina vydělává ze soukromé firmy, ale pracovat chci. Tady zjišťuji, že mi práce chybí, jsem v duchu pořád aktivní a lenošení mě nebaví. Snad se již nikdy nevrátím.“

16. Co nejvíce ovlivní Vaše postoje, abyste již nepáchala trestnou činnost po Vašem propuštění?

„ Jak jsem už uvedla bude to rodina, zázemí venku a tahle negativní zkušenost – vykonání trestu ve věznici.“

Odsouzená si je svých problémů vědoma, má však snahu řešit svůj budoucí život po propuštění z výkonu trestu s matkou, se kterou je ve velmi úzkém a velmi dobrém kontaktu. Matka dceři již nyní pomáhá tím, že společně plánují život po výkonu trestu. Odsouzená je rozhodnuta ke změně, je si vědoma nutnosti nevracet se do rizikových míst, nechce se již nikdy do věznice vrátit, což je jeden z pevnějších současných bodů v prioritách odsouzené. Motivaci vidí v poskytnutí výchovy dceři se kterou si píše, udržuje s ní pravidelný telefonní kontakt a návštěvy rodiny ve věznici. Tato odsouzená přijala výchovné působení a motivaci změnit své postoje k dosavadnímu způsobu života, s tím že již nechce páchat trestnou činnost a nechce se vracet do výkonu trestu.

Kasuistika 2

Odsouzená Eva V. má 40 let. Od 19 let žila s manželem, sňatek uzavřeli až po 10 letech, z manželství se narodily 4 děti, nejstaršího syna porodila v 17 letech z údajně bezvýznamného družného vztahu. V manželství byla spokojená, rodina žila ze sociálních dávek a z trestné činnosti. Manžel v loňském roce zemřel. **Odsouzená Eva V., byla v minulosti 11x soudně trestána, ve výkonu trestu se nachází po šesté.** Opakovaně byla soudně řešena za krádeže, v současné době si odpykává trest 3 roky za nedovolenou výrobu a distribuci drog. Jak sama uvádí, drogy sama nikdy nebrala, trestná činnost není pro rodinu ničím neobvyklým či špatným, berou ji jako jednoduchý způsob obživy i přesto, že dobře zná důsledky drogové závislosti. V průběhu soudního procesu simulovala nemoc, snažila se působit spíše jako oběť. Nyní vinu pouze formálně přiznává, i přes nízkou intelektovou úroveň je velmi pragmatická, umí vyhodnotit situaci a zvolit pro sebe lepší cestu. Na dalším způsobu života po vykonání trestu nechce nic měnit. S pomocí sociální pracovnice požádala o vdovský důchod. Sociální zázemí po propuštění z výkonu trestu má zajištěné ve svém trvalém bydlišti, žije společně se svými dětmi. Kontakt se širokou rodinou probíhá pouze pravidelnými návštěvami a také telefonním kontaktem. Odsouzená z důvodu své ngramotnosti dopisy nepíše, příchozí pošta jí je předčítána. Psycholožka uvádí, že jmenovaná je přátelská, bez známek hostility a agrese. Je nevázaná, nezdrženlivá, spontánní, ovšem nezodpovědná, egocentricky zaměřená, snadno ovlivnitelná především negativním směrem. Vyhledává nové kontakty a zážitky, které bez problémů navazuje, zůstávají však povrchní. Má kladný přístup k životu, chce mít možnost dělat to, co je podle jejího vlastního přesvědčení správné, odmítá předpisy, má problémy s autoritami. Je však sociálně poměrně zdatná, dokáže se přizpůsobit, aby se vyhnula otevřeným konfliktům a sporům. Speciální pedagog odsouzenou zařadil na specializované oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné ženy. Jmenovaná je schopna se bez problémů adaptovat na podmínky výkonu trestu, pokyny a příkazy zaměstnanců vězeňské služby plní. Je svěhlavá, nerada se nechává omezovat. Ze strany zaměstnanců je nutná důsledná kontrola respektování pravidel a pokynů. Doporučen rozvoj zájmové oblasti, kterou si odsouzená sama zvolila a dobrovolně se zapsala do kurzu školského vzdělávacího střediska pro ngramotné. Je absolutně nekritická, nepřipouští si žádnou možnost své viny, snaží se hrát na city, hledá pro sebe výhody a tvrdošijně trvá na svých požadavcích. Rozumové a vyjadřovací schopnosti jsou na nízké úrovni, ovlivněny její ngramotností, verbální projev doprovázen mohutnou gestikulací, je jednoduchá až primitivní, řídí se pudy. Pracovní návyky nemá vytvořeny, bez zájmů, žila konzumním způsobem života. Z primární rodiny byli trestáni rodiče, sourozenci, poté její dcera. Vyrůstala na Slovensku ve vlastní úplné rodině se 2 bratry. S rodiči kočovali, z tohoto důvodu nikdy nechodila do školy. Vzdělání ovšem nepřikládá žádnou velkou váhu. Také nikdy nepracovala, pomáhala s domácností. Své dětství hodnotí jako velmi spokojené.

Rozhovor s odsouzenou:

1. **Jakého programu se ve Věznici Světlá nad Sázavou se v současné době fakticky účastníte (který plníte)?**
„Chodím na ty, ... míče, pak chodím do školy taky, pak už nikam.“
2. **Podle čeho jste si program zacházení vybírala?**
„Podle toho, co mi psychologka řekla a holky z ubytovny.“
3. **Myslíte si, že má Vámi zvolený program zacházení pozitivní vliv na Váš rozvoj, změnu, nápravu?**
„Abych jenom neseděla, potřebuju vyplnit čas, jinak jenom kouřím a piju kafe.“
4. **Pomůže Vám program zacházení k návratu do běžného života?**
„To nevím, asi ne, nevím.“
5. **Pomáhá Vám výkon trestu odnětí svobody změnit Vaše chování k lepšímu?**
„Nevím, asi ne, nejsem tu poprvé a ani naposled.“
6. **Jak si myslíte, že se projeví výchova a snaha zaměstnanců VS ČR na Vašem životě po propuštění?**
„Asi nijak, všechno záleží na mě.“
7. **Komu ve věznici nejvíce důvěřujete?**
„Sama sobě, nedá se tu nikomu věřit.“
8. **Jaký je podle Vás ve věznici režim?**
„Je to tu přísný, zbytečná buzerace.“
9. **Co je pro Vás ve výkonu trestu nejvíce motivující?**
„Nevím na co se ptáte, ale já se stejně nezměním, záleží na sociálce a státu jak to bude dál.“
10. **Co je pro Vás ve výkonu trestu nejvíce nemotivující, uveďte proč?**
„Vadí mi ostatní odsouzené, je tam jedna jmenuje se A. M. a pořád se do mě navází. Je to bordel.“
11. **Z jakého důvodu se zúčastňujete aktivit programu zacházení?**
„Abych splnila a nebyla trestaná kázeňákem.“

12. Je pro Vás výkon trestu odnětí svobody a jeho nastavený převýchovný systém dostatečně motivující, jste s ním spokojená?

„Je mi to jedno, když mi stát nedá peníze budu zase krást.“

13. Co by jste změnila na povinnostech odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody za účelem Vaší motivace k nepáchání trestné činnosti?

„Asi nic, nevím,..... já bych hlavně změnila tu buzeraci.“

14. Naučila jste se ve výkonu trestu odnětí svobody novým věcem do života?

„Hodně kouřit a pít moc kafe.“

15. Domníváte se, že se po propuštění vrátíte k trestné činnosti?

„Určitě ano, když nic nemám musím si to vzít.“

16. Co nejvíce ovlivní Vaše postoje, abyste již nepáchala trestnou činnost po Vašem propuštění?

„ Nevím, já .....,to mne moc nezajímá.“

Tato odsouzená byla v minulosti již jedenáctkrát soudně trestána a ve výkonu trestu se nachází již po šesté. Nemá téměř žádnou motivaci ke změně svého chování, je rozhodnutá pokračovat v dosavadním způsobu života po svém propuštění a snaha zaměstnanců je z její strany chápána jako buzerace. Je to typ odsouzené, která se těžko motivuje ke změně svých postojů a její jednání má pouze konzumní charakter. Pro zaměstnance Vězeňské služby je pozitivní alespoň to, že její účelové jednání zapadá do kontextu udržení pořádku a bezpečnosti. Dotyčná se chová účelově slušně, aby nebyla kázeňsky řešena a neměla ve výkonu trestu problémy. Vytvořený systém hodnot u této osobnosti vychází ze způsobu dosavadního života a snaha výchovy o možnou změnu je velmi obtížná. Odsouzená dává ihned najevo, co si myslí o převýchově a samotné umístění do výkonu trestu bere jako nutné zlo, které jednou skončí a ona bude žít stejným způsobem, jako doposud. Umístění do výkonu trestu zde plní pouze úlohu oddělení pachatele od společnosti, aby nepáchal další trestnou činnost, i když i tato úloha je relativní, protože odsouzené mnohdy pokračují ve svém chování i ve výkonu trestu odnětí svobody a zcizují si věci mezi sebou navzájem a jsou v rámci umístění ve výkonu trestu znovu řešeny za majetkovou trestnou činnost.

6.4. Ověření stanovených hypotéz

Provedeným výzkumem byla získána data, pomocí kterých vyhodnotím stanovené hypotézy. Výsledek provedeného výzkumu vychází především z dat získaných dotazníkovým šetřením. Provedená analýza otevřených otázek z dotazníků a analýza případových studií nezměnila celkový výsledek výzkumu, ale podpořila ho a rozšířila. Důvodem je nízký počet přímých vyjádření oproti vyjádřením u předepsaných odpovědí. K ověření hypotéz byly vždy porovnávány výpovědi obou původně rozdělených skupin: **Kategorie A** prvotrestané ženy (odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody poprvé), Kategorie B – recidivistky (odsouzené ženy umístěné do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát).

Hypotéza 1: *“Odsouzené ženy nejsou dostatečně motivované ke změnám postojů“*, **byla falzifikována – je neplatná.**

K této hypotéze se vztahují otázky ze strukturovaného dotazníku uvedené pod čísly: 3), 4), 5), 6), 9), 10), 12), 13), 14), 15).

Výzkum prokázal, že odsouzené ženy hodnotí svůj program zacházení a své aktivity pozitivně, pomáhají jim v návratu do běžného života, pomáhají jim změnit své chování k lepšímu a snahu zaměstnanců hodnotí rovněž pozitivně. Při hodnocení výchovy v porovnání s jinými faktory, které případně nemotivují jejich postoje ke změně k lepšímu jí pokládají jako nejméně nemotivující. Výkon trestu odnětí svobody hodnotí jako dostatečně motivující a neví co by případně na povinnostech ve výkonu trestu měnily. Odsouzené uvedly, že se ve výkonu trestu naučily novým věcem do života a k trestné činnosti se určitě nevrátí. Otevřené otázky v dotazníku pouze upřesnily motivy, nebo postoje jednotlivých žen, nezměnil se tím výsledek výzkumu.

Zajímavé jsou některé odpovědi na otevřenou otázku č. 10, *„Co je pro Vás ve Výkonu trestu nejvíce nemotivující, uveďte důvod?“*, které prokazují, že nejméně odsouzené motivuje ztráta soukromí, ztráta svobody, společné ubytování a malé rozdíly v rámci prostupných skupin vnitřní diference:

- „žádné soukromí“,
- „chybí mi rodina“,
- „ztráta svobody a úcty k druhému“,
- „rozdíl mezi I. a III. prostupnou skupinou vnitřní diference je jen ve výši nákupu a koukání na TV, tak to je nemotivující“.

Hypotéza 2: „Účast na aktivitách programu zacházení je účelová (tj. neplní primární cíl naučit se něčemu novému, připravit se do života)“, **byla verifikována – je platná.**

K této hypotéze se vztahují otázky ze strukturovaného dotazníku uvedené pod čísly: 1), 2), 11)

Výzkum prokázal, že odsouzené ženy zvolily program zacházení převážně ze zájmových a pracovních aktivit, vzdělávací aktivity jsou až druhotné ve smyslu jejich zájmu. Program a aktivity si vybírají samy prioritně dle jejich zájmu, v druhé řadě podle toho, kdo aktivity vede, nebo podle ostatních odsouzených. Program např. vůbec nevybíraly dle jeho vysoké náročnosti. Odsouzené ženy se programů zacházení účastní z větší části z účelových důvodů, které neplní primární cíl naučit se něčemu novému, připravit se do života, ale účastní se jich pro svůj vlastní prospěch, nebo oddálení neprospěchu (kázeňských trestů).

Zajímavé jsou některé odpovědi na otevřenou část otázky č. 11, „Z jakého důvodu se zúčastňujete programů zacházení“:

- „dosažení kázeňské odměny a následně PP“,
- „pro rozhybání a svou kondici“,
- „abych vypadla z baráku“,
- „abych vyhověla režimu“,
- „nechci sbírat tresty“,
- „na baráku se nic neděje a když tak nic dobrého“.

Hypotéza 3: „Více se mění postoj k vlastnímu životu u prvotrestaných žen než u recidivistek“, **byla falzifikována - je neplatná.**

K této hypotéze se vztahují všechny položené otázky v dotazníku.

K vyhodnocení této hypotézy byly již předem v rámci výzkumu stanoveny dvě cílové skupiny, které na sobě nezávisle vyjadřovaly a vyhodnocovaly. Cílová skupina odsouzených žen, které jsou ve výkonu trestu poprvé, tzv. prvotrestané – označované pracovním jako „**Kategorie A**“. Druhá cílová skupina odsouzených žen umístěných do výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a vícekrát, tzv. recidivistky – označované pracovním jako „Kategorie B“. Porovnáním výsledků odpovědí obou definovaných kategorií bylo možné učinit závěr, že:

Výzkum prokázal, že se odsouzené, až na malé odchylky vyjadřovaly shodně u všech předemných otázek dotazníku i v jejich otevřených odpovědích. Významný rozdíl je u vybraných odsouzených v případové studii, kde byly vytipovány dvě náhodné ženy: odsouzená, která je ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé a druhá odsouzená, která je výkonu trestu odnětí svobody již po šesté. Během rozhovoru byl

patrný velký rozdíl v postojích a motivaci u obou odsouzených žen. Prvotrestaná odsouzená během výkonu trestu našla a prožívá novou motivaci ke změně svého chování a změně v životě po propuštění. Výchovný systém v rámci výkonu trestu splnil svůj úkol. Recidivující žena má svůj postoj téměř neměnný, motivaci ke změně svého chování ani nehledá, je si jistá, že bude pokračovat v trestné činnosti i po propuštění. Výkon trestu odnětí svobody plní v jejím případě jen úlohu oddělení pachatele od společnosti.

7. Shrnutí empirické části

Pomocí stanovených hypotéz v rámci výzkumných metod byly na dvou cílových skupinách ověřovány motivace a postoje odsouzených žen k plnění jejich povinností ve výkonu trestu odnětí svobody a zároveň povinnost, vyplývajících z důsledků jejich páchané trestné činnosti. Dále bylo zkoumáno, zda lze tyto postoje a motivaci v průběhu výkonu trestu odnětí svobody formovat a zda je současný přístup ze strany Vězeňské služby ČR účelný a dostatečný. Cílovými skupinami byly odsouzené ženy prvotrestané a recidivující.

Cíl výzkumu byl splněn, stanovené hypotézy byly podrobeny kritickému zkoumání a byla ověřena jejich platnost. Pomocí dotazníků bylo provedeno shromáždění potřebných dat u obou cílových skupin. Otevřené otázky pomohly upřesnit a doplnit jejich smysl. Provedeným výzkumem pomocí případových studií byl podrobně prověřen závěr výzkumu.

Zvolený způsob výzkumu, provedený formou případové studie dvou odsouzených žen sice potvrdil stanovené hypotézy, ale z hlediska profilu obou odsouzených žen šlo o krajní charakteristiky osobností. Samotný kvalitativní výzkum by byl v případě jeho volby sice přesnější a sdílnější, ale vzhledem k časové a obsahové náročnosti těžko proveditelný.

Provedenou analýzou obsahu dostupných zákonných norem a jiných právních předpisů, týkajících se problematiky odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, je zřejmé, že postavení odsouzených žen ve výkonu trestu je srovnatelné s výkonem trestu odsouzených mužů. Ženy plní totožné povinnosti stejně jako odsouzení muži a z hlediska jejich práv nemají výrazné odlišnosti oproti mužům. Až na výjimky ve specializovaných odděleních a současného prostředí Věznice Světlá nad Sázavou, nemají odsouzené ženy nijak významně uzpůsobeny podmínky výkonu trestu ve věznicích.

Z provedeného výzkumu rovněž vyplývá, že stávající programy zacházení jsou zpracovány odborně, na dobré úrovni a odsouzené ženy je vnímají jako dostačující. Přestože se dotazníkového šetření provedeného výzkumu účastnilo pouze 80 odsouzených žen, lze jeho výsledky považovat za relevantní, obecně platné a charakteristické pro odsouzené ženy ve výkonu trestu odnětí svobody.

Dotazované odsouzené ženy, umístěné ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Světlá nad Sázavou, byly provedenému výzkumu přístupné a ochotné spolupracovat. Během prováděného výzkumu nedošlo k odmítnutí účasti při vyplňování dotazníků, ani odmítnutí spolupráce při případové studii. Výzkum byl proveden se souhlasem vedení Věznice Světlá nad Sázavou a výsledek bude sloužit k formování nových návrhů programů zacházení a aktivit.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo přiblížit výkon trestu odnětí svobody odsouzených žen v České republice v kontextu s jeho historií, až do současné doby. Zároveň bylo cílem přiblížit novodobé vězeňství z pohledu zacházení s vězňenými ženami a zjistit, zda je současný způsob pro odsouzené ženy přijatelný, dostačující, nebo zda je zaostalý a nevyhovující. Dalším pohledem práce bylo porovnání, jaké je jednání odsouzených žen ve výkonu trestu – jaké jsou jejich postoje a motivace, ve smyslu plnění povinností a přijetí snahy zaměstnanců Vězeňské služby tyto postoje a motivace korigovat a zároveň posouzení do jaké míry je lze měnit. Dalším cílem bylo zjistit zda současný systém programů zacházení dostatečně motivuje odsouzené ke změně dosavadního způsobu chování ve vzájemném srovnání mezi ženami, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé - prvotrestanými a mezi těmi, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody již po několikáté – recidivujícími ženami.

Vývoj trestů odsouzených žen se vyvíjel zároveň s historií trestů odsouzených mužů za stejných pravidel, zárodků práva a trestání. S vývojem lidské společnosti se z těžkých mrzačících a smrtících trestů vyvinul i trest věznění, tedy současná podoba výkonu trestu odnětí svobody. I tento druh trestu byl po dlouhá období vykonáván za stejných podmínek pro muže i ženy. Poté, co vězeňství v České republice prošlo řadou různých změn, nastalo období po roce 1989, kdy došlo k velké reformě tohoto resortu. Došlo k celkové depolitizaci, demilitarizaci a nastalo období humanizace ve vězeňství. Výkon trestu odnětí svobody převzal filozofii ve smyslu Evropských vězeňských pravidel. Současným problémem je velká přeplněnost věznic, což se nevyhýbá ani věznicím pro odsouzené ženy. Stát zatím řeší tento problém přestavbou a rekonstrukcemi současných objektů a rekonstrukcí objektů dříve užívaných armádou, nebo po jiném uživateli. Věznice Světlá nad Sázavou, která je v současnosti jedinou věznicí v České republice jen pro odsouzené ženy v celém jejím objektu, byla budována v období let 2000 – 2006. Projektována a budována byla právě s ohledem na ženy, které zde vykonávají trest odnětí svobody. V současné době je i tato věznice přeplněna a prostředí, které bylo zřizováno s ohledem na její klientelu, musí postupně ustupovat praktickým požadavkům pro možnost maximálního zaplnění věznic. Kriminalita žen průběžně stoupá mnohem více, než bylo předpokládáno. V současné době je zde umístěno cca 800 odsouzených žen. Celkově je v České republice již téměř 1400 odsouzených žen. Dalším neméně závažným problémem je financování vězeňství v kontextu se současnou ekonomickou situací ve České republice a Evropské unii. Vysoká náročnost, spojená s péčí o odsouzené a s provozem objektů a přibývajícím počtem odsouzených, jsou důvodem narůstajících finančních nákladů na odsouzené a stát.

Odsouzeným ženám se ve výkonu trestu odnětí svobody věnuje odborný personál. Speciální pedagogové, psychologové, sociální pedagogové, terapeuti,

psychiatři, duchovní, vychovatelé, lékaři a zdravotní personál a další odborní zaměstnanci, včetně příslušníků VS ČR pečují o zajištění chodu věznice. Všichni zaměstnanci splňují dnes již standardní požadavky na vzdělání a další potřebné odborné znalosti získávají formou celoživotního vzdělávání uvnitř i mimo resort Vězeňské služby ČR. Odsouzeným ženám je poskytována kvalitní zdravotní péče, včetně odborných lékařských vyšetření. Ženám ve výkonu trestu je věnována potřebná péče i ve smyslu umožnění kontaktu s dětmi, partnery, rodiči a dalšími blízkými osobami formou písemnou, telefonickou, nebo přímého kontaktu umožněním návštěvy těchto osob. Ženy snáší uvěznění hůře než muži a z těchto důvodů jsou ženám ve výkonu trestu uzpůsobeny programy zacházení, které tento faktor snižují a přistupují k odsouzeným ženám jako k individualitám. Aktivitu, které si mohou odsouzené vybrat ve spolupráci s odborným personálem a na základě doporučení ze zpracované komplexní zprávy jsou sestaveny tak, aby působily na postoje a motivace odsouzených žen nepáchat již dále trestnou činnost. Mají zajistit, aby měly možnost se zařadit nekonfliktně do společnosti. Vzdělávání odsouzených žen je realizováno v rámci vzdělávacích programů specializovaných vzdělávacích středisek a jedno z nich je právě součástí Věznice Světlá nad Sázavou. Ženy mají možnost v jistém omezeném množství projít vzdělávacími aktivitami a kurzy, znalosti z těchto programů mohou využít i po propuštění z výkonu trestu. Zaměstnávání odsouzených žen je realizováno jak uvnitř objektu věznice, tak i mimo objekt u několika soukromých subjektů. Zaměstnávání a vzdělávání jsou z hlediska možné resocializace, změny postoje a motivace odsouzených žen jedny z nejdůležitějších faktorů ve výkonu trestu. Tento systém současně dává možnost využít vzdělání po propuštění, splacení nákladů výkonu trestu a splacení pohledávek, mnohdy souvisejících s předchozí trestnou činností.

Odsouzené ženy ve Věznici Světlá nad Sázavou vyhodnotily programy zacházení, přístup zaměstnanců věznice a systém výkonu trestu kladně. Z provedeného výzkumu vyplývá, že je současný způsob péče, výběr aktivit a sestavených programů zacházení pro odsouzené ženy přijatelný, dostačující a samy většinou nenavrhují jeho změny. Empirické šetření bylo postaveno na zpracování dotazníku a obsahové analýze otevřených odpovědí na položené otázky a doplnění výzkumu na metodě případových studií dvou odsouzených žen. V rámci provedeného výzkumu byly podrobeny kritickému zkoumání 3 hypotézy, z nichž dvě byly falzifikovány a jedna z nich byla verifikována. Z výsledků výzkumu dále vyplynulo, že odsouzené ženy jsou relativně spokojeny se současným komplexním přístupem k resocializaci. Zkoumané téma „Postoje odsouzených žen k plnění povinností“ by bylo vhodné zkoumat i nadále, protože se jedná o specifickou skupinu odsouzených, které mají své individuální charakteristiky a potřeby. Například ženami zmiňované společné ubytování ve smyslu negativní – nemotivující oblasti v rámci výkonu trestu odnětí svobody je pozorně vnímáno i ze strany personálu věznice.

Využití provedeného výzkumu může být realizováno například při tvorbě nových návrhů programů zacházení tak, aby co nejvíce kopírovaly potřeby odsouzených, reagovaly na aktuální potřeby společnosti a zároveň nevytvářely výrazně odlišné prostředí v porovnání s reálným životem. Výzkum měl rovněž porovnat efektivitu vynaložené síly specialistů, kteří ve věznici pracují tak, aby jejich působení odsouzené ženy přijímaly co nejméně účelově, ale aby získané poznatky využily v budoucím životě.

Z provedeného výzkumu vyplývá, že odsouzené ženy by na současných programech zacházení (aktivitách) neměnily nic, téměř žádné návrhy na změny v programech zacházení nenavrhovaly. Ojedinele se objevil návrh na zařazení právní pomoci nebo programu, který zahrnuje péči o rodinu, výchovu a péči o děti.

Z pohledu své několikaleté praxe u Vězeňské služby ČR a vzhledem k tíživé ekonomické situaci státu, navrhuji programy zacházení zaměřit především na výuku a zaměstnávání odsouzených zároveň. Úmyslem je výrazná úspora finančních prostředků státu a zároveň zachování výchovného prvku v zacházení a uplatnění na trhu práce po propuštění z výkonu trestu. Současně je důležité najít a rozvíjet takové programy, kde si odsouzený (muž nebo žena) vydělá prostředky na pobyt ve výkonu trestu. V těchto prostředcích bude zahrnuta i částka vynaložená na zaměstnance a jejich činnost, včetně výchovy, energií a další výdajů.

Do budoucna je nutné zajistit, aby práce s odsouzenými ženami navazovala na systém péče po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Je nutné nastavit a zajistit provázanost postpenitenciární péče, která bude udržovat a dále rozvíjet výsledky práce programů zacházení, realizované během umístění osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Jak se ukazuje v praxi, je snaha ze strany odborných zaměstnanců a výchovného systému ve vězeňství namotivovat odsouzené k dalšímu nepáchání trestné činnosti osamocena a pro běžný život nestačí. Odsouzené ženy nemají ve většině případů svůj návrat vnějším prostředím nijak usnadněn, neboť se většinou vrací zpět do původního - deviantního prostředí. Starost spojená s péčí končí odchodem odsouzené a uzavřením klatru ve věznici.

Z těchto důvodů je třeba zajistit funkční provázanost penitenciární péče s postpenitenciární, která bude dohlížet nad znovuzачleněním těchto osob do běžné společnosti. Je nutná spolupráce probační a mediační služby, sociálních kurátorů a jiných orgánů, včetně nestátních organizací, kteří budou promítat snahu o změnu postojů a motivů odsouzených i po jejich propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Snaha o resocializaci, znovuzачlenění a motivaci nepáchat dál trestnou činnost je oboustranně výhodná jak pro stát, tak i pro samotné odsouzené.

Resumé

Diplomová práce je zaměřena na ověření postojů odsouzených žen k plnění povinností a ověření, jak jsou ženy motivované k činnostem ve výkonu trestu, či k závazkům, vyplývajícím z trestné činnosti. Dále bylo ověřováno, jaké programy zacházení, nabízené odsouzeným ženám, jsou smysluplné a nápomocné při znovuzacházení do dalšího života, s cílem zamezení dalšího páchaní trestné činnosti. Výzkum byl proveden náhodným výběrem vzorku asi 80 žen z různých oddělení (i specializovaných) výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Světlá nad Sázavou. Empirické šetření bylo postaveno na zpracování dotazníku a obsahové analýzy otevřených odpovědí na položené otázky a doplněním výzkumu na metodě případových studií dvou odsouzených žen. V rámci provedeného výzkumu byly podrobeny kritickému zkoumání 3 hypotézy, z nichž dvě byly falzifikovány a jedna z nich byla verifikována. Z výsledků výzkumu dále vyplynulo, že odsouzené ženy jsou relativně spokojeny se současným komplexním přístupem k resocializaci.

V dlouhodobé historii vězeňství v České republice prošel výkon trestu odnětí svobody odsouzených žen řadou proměn, které probíhaly v kontextu se změnami výkonu trestu odnětí svobody odsouzených mužů. Postupem času se výkon trestu odsouzených žen vyčlenil a specializoval svými přístupy a pohledem na celou problematiku. Ženy jsou v současnosti soustředěny pouze ve Věznici Světlá nad Sázavou, Věznici Opava a v pobočkách Vazební věznice Praha Ruzyně – Řepy a Velké Přílepy. V současné době je ve věznicích umístěno cca 1400 odsouzených žen. Největší počet z nich je soustředěn do Věznice Světlá nad Sázavou.

Věznice Světlá nad Sázavou nabízí odsouzeným ženám celou řadu alternativních programů zacházení, včetně jejich kombinací, které jsou svou povahou vždy do určité míry individualizované. Cílem je motivovat odsouzené ženy ve výkonu trestu k plnění povinností a činnostem ve výkonu trestu a zároveň působit na změnu postojů odsouzených žen, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění. Snaha odborných zaměstnanců věznice je nalézt a používat účelné a smysluplné přístupy, které jsou využívány v programech zacházení a osobním kontaktu a přístupu s odsouzenými ženami. Při tvorbě těchto programů je přihlíženo ke specifické odlišnosti výkonu trestu žen od mužů.

Do budoucna je nutné zajistit, aby práce s odsouzenými ženami navazovala na systém péče po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Nastavit a zajistit provázanost postpenitenciární péče, která bude udržovat a dále rozvíjet výsledky práce programů zacházení, realizované během umístění osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Anotace

Cílem diplomové práce bylo pomocí kvalitativního a kvantitativního výzkumu zjistit, jaké jsou postoje odsouzených žen k plnění povinností a jak tyto postoje ovlivňují možnosti odsouzených žen začlenit se zpět do společnosti. Teoretická část zahrnuje historický pohled na výkon trestu a mapuje problematiku současného zacházení s odsouzenými se zaměřením na ženy. V praktické části je proveden výzkum formou dotazníkového šetření a případových studií, kterým jsou ověřovány hypotézy související s motivací, účelovostí a postoji odsouzených žen.

Klíčová slova

interakce, motivace, odsouzené ženy, postoje, program zacházení, resocializace, účelovost, vězeňská služba, věznice, výchova, výkon trestu odnětí svobody.

Abstract

The aim of this diploma thesis was to determine by means of qualitative and quantitative research what are the attitudes of sentenced women to their duties and how these attitudes affect the chances of female prisoners concerning their integration back into society. The theoretical part includes a historical view of punishment and maps the current treatment of prisoners with a focus on women. The practical part contains the questionnaire survey and case studies, hypotheses tested are related to motivation, purposefulness and attitude of female inmates.

Keywords

interaction, motivation, sentenced female offenders, attitudes, treatment program, rehabilitation, purposefulness, prison service, prison, education, prison sentence.

Seznam použité literatury

Právní předpisy, zákony a vyhlášky

1. Zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*
2. Zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*
3. Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*
4. Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)*
5. Zákon č. 140/1961 Sb., *trestní zákon, (platný do 31. 12. 2009)*
6. Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*
7. Evropská vězeňská pravidla. Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3
8. Zákon č. 555/1992 Sb., *o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky*
9. Zákon č. 169/1999 Sb., *o výkonu trestu odnětí svobody*
10. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., *kerou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody*
11. Zákon č. 59/1965 Sb., *o výkonu trestu odnětí svobody (platný do roku 1999)*
12. Zákon č. 117/1852 ř. z., *o zločinech, přečinech a přestupcích*

Knihy a monografie

13. Blatníková, Š., Netík, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha 2007. ISBN 978-80-7338-063-2.
14. Cakirpaloglu, P. *Psychologie hodnot, – přehled pro humanitní obory*; Sazba DTP Votobia; ISBN 80-7220-195-6.
15. Czapów C., Jedlewski, S.. *Resocializační pedagogika*. Státní pedagogické nakladatelství. Praha. 1981. Z polského originálu *Pedagogika resocjalizacyjna*, vyd. nakl. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Varšava. 1971, přeložili F. Kábele, a kol. ISBN neuvedeno.
16. Čepelák, J. *Bulletin*. Výzkumný ústav penologický. SNV ČSR č. 4/1978.
17. Černíková, V., Sedláček, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR. 2002. ISBN 80-7251-104-1.
18. Hartl, P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha, 1993: Budka. ISBN 80-90 15 49-0-5.
19. Hendl, J. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
20. Hewstone, M., Stroebe, W. *Sociální psychologie, Moderní učebnice sociální psychologie.*, 1. vyd. Portál, s.r.o., Praha, 2006. ISBN 80-7367-092-5.

21. Jůzl, M., Olejníček, A. *Penologie a penitenciární pedagogika*, úvod do studia předmětu., Brno: Institut mezioborových studií, 2004. ISBN neuvedeno.
22. Kohoutek, R. *Sociální psychologie*. Institut mezioborových studií. Brno. 2004. ISBN neuvedeno.
23. Kohoutek, R. a kol. *Základy pedagogické psychologie*. Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., Brno. 1996. ISBN 80-85867-94-X.
24. Kraus, B., Poláčková V. *Člověk-prostředí-výchova*, 117 publikace. Vydalo: Paido. Edice pedagogické literatury, Brno 2001. ISBN 80-7315-004-2.
25. Maňák J., Švec, V.. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.
26. Marešová, A., a kol. *Sonda do problematiky osob v ČR poprvé trestně stíhaných a poprvé vězněných*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha 2004. ISBN 80-7338-034-X.
27. Mezník, J., a kol. *Základy penologie*. Masarykova universita. Brno. 1995. ISBN 80-210-1248-X.
28. Mühlpachr, P., a kol. *Sociální pedagogika II.*, Institut mezioborových studií. Brno. 2011. ISBN neuvedeno.
29. Nakonečný, M. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha, 1999: Academia Praha. ISBN 80-200-0690-7.
30. Nakonečný, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha, 1998: Academia Praha. ISBN 80-200-0689-3.
31. Radvan E., Vavřík M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno. Institut mezioborových studií, 2008. ISBN neuvedeno.
32. Řehoř, A. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*. Brno: institut mezioborových studií, 2008. ISBN neuvedeno.
33. Řezáč J. *Sociální psychologie*. 65. publikace. Brno, 1998: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-48-6.
34. Scheinost, M., a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha 2010. ISBN 978-80-7338-096-0.
35. Sochůrek, J. *Úvod do viktimologie pro pracovníky vězeňství*, učební texty. Institut vzdělávání VS ČR. Liberec 2003.
36. Švaříček, R., Šed'ová, K., a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
37. Výrost, J., Slaměník, I. *Sociální psychologie – Sociálna psychológia*. 1. vyd. Praha, 1997: ISV – nakladatelství. ISBN 80-85866-20-X.

Časopisecké a jiné zdroje

38. Slováková G., Úvod. Časopis České vězeňství. čtvrtletník 2/2010, Vězeňská služba ČR. Praha. 2010. ISSN 1213-9297.
39. Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015. Vězeňská služba ČR. Generální ředitelství. Praha. 2005.
40. PROJEKTY. Hledání nových forem zacházení s pachateli. Příloha časopisu České vězeňství č. 2/1999. Praha.
41. Učební texty, Institut vzdělávání VS ČR, Brno 1994.
42. Vnitřní rád Věznice Světlá nad Sázavou.

Internetové zdroje

43. Internetové stránky Wikipedie. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Postoj>
44. Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou>
45. Internetové stránky Domova sv. Karla Boromejského <http://www.domovrepy.cz>
46. Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-ruzyne-90/o-nas-1617/zakladni-informace-159/oddeleni-vykonu-trestu-pro-odsouzene-zeny-repy>
47. Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/veznice-opava>
48. Internetové stránky Vězeňské služby ČR, [http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravni/statistiky/Statistické ročenky](http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravni/statistiky/Statistické_ročenky)
49. Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/bylo-otevreno-nove-vezenske-zarizeni>
50. Internetové stránky Vězeňské služby ČR. <http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/informacni-servis-1612/literatura-745/historie-pardubicke-veznice-5586>
51. Internetové stránky Ministerstva spravedlnosti ČR, <http://www.reformajustice.cz/cz/trestni-zakonik/alternativni-tresty.html>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1: Průměrný stav odsouzených žen v ČR od roku 1995 do současné doby

Tabulka č. 2: Věkové složení odsouzených žen ve Věznici Světlá nad Sázavou

Tabulka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání odsouzených žen ve Věznici Světlá nad Sázavou

Tabulka č. 4: Stav odsouzených žen podle recidivy

Tabulka č. 5: Stav odsouzených žen podle délky aktuálního trestu

Tabulka č. 6: Rodinný stav odsouzených žen

Graf č. 1: Průměrný počet odsouzených žen v České republice od roku 1995 do současnosti

Graf č. 2: Účast na aktivitách v programech zacházení ve Věznici Světlá nad Sázavou - **Kategorie A prvotrestané**

Graf č. 2a: Účast na aktivitách v programech zacházení ve Věznici Světlá nad Sázavou - Kategorie B recidivistky

Graf č. 3: Výběr programu dle předložených možností - **Kategorie A prvotrestané**

Graf č. 3a: Výběr programu dle předložených možností - Kategorie B recidivistky

Graf č. 4: Postoj odsouzených žen k pozitivě zvoleného programu zacházení - **Kategorie A Prvotrestané**

Graf č. 4a: Postoj odsouzených žen k pozitivě zvoleného programu zacházení - Kategorie B recidivistky

Graf č. 5: Postoj odsouzených žen k pomocné úloze svého programu zacházení – **Kategorie A prvotrestané**

Graf č. 5a: Postoj odsouzených žen k pomocné úloze svého programu zacházení – Kategorie B recidivistky

Graf č. 6: Postoj odsouzených žen k pomocné úloze výkonu trestu odnětí svobody – **Kategorie A prvotrestané**

Graf č. 6a: Postoj odsouzených žen k pomocné úloze výkonu trestu odnětí svobody – Kategorie B recidivistky

Graf č. 7: Postoj odsouzených žen k projevům snahy a výchovy zaměstnanců VS ČR po propuštění – **Kategorie A prvotrestané**

Graf č. 7a: Postoj odsouzených žen k projevům snahy a výchovy zaměstnanců VS ČR po propuštění – Kategorie B recidivistky

Graf č. 8: Komu důvěřují odsouzené ženy ve výkonu trestu – **Kategorie A prvotrestané**

- Graf č. 8a:** Komu důvěřují odsouzené ženy ve výkonu trestu – Kategorie B recidivistky
- Graf č. 9:** Hodnocení odsouzených žen režimu ve věznici – **Kategorie A prvotrestané**
- Graf č. 9a:** Hodnocení odsouzených žen režimu ve věznici – Kategorie B recidivistky
- Graf č.10:** Vyhodnocení největší motivace odsouzených žen ve výkonu trestu **Kategorie A prvotrestané**
- Graf č. 10a:** Vyhodnocení největší motivace odsouzených žen ve výkonu trestu Kategorie B recidivistky
- Graf č. 12:** Vyhodnocení účelu docházky na aktivity - **Kategorie A prvotrestané**
- Graf č. 12a:** Vyhodnocení účelu docházky na aktivity - Kategorie B recidivistky
- Graf č. 13:** Postoj odsouzených žen k dostatečné motivaci výchovného systému výkonu trestu odnětí svobody - **Kategorie A prvotrestané**
- Graf č.13a:** Postoj odsouzených žen k dostatečné motivaci výchovného systému výkonu trestu odnětí svobody - Kategorie B recidivistky
- Graf č. 14:** Navržené změny ve výkonu trestu odnětí svobody za účelem motivace nepáchání trestné činnosti - **Kategorie A prvotrestané**
- Graf č. 14a:** Navržené změny ve výkonu trestu odnětí svobody za účelem motivace nepáchání trestné činnosti - Kategorie B recidivistky
- Graf č. 15:** Postoj odsouzených žen k tomu zda se výkonu trestu odnětí svobody naučily novým věcem - **Kategorie A prvotrestané**
- Graf č. 15a:** Postoj odsouzených žen k tomu zda se výkonu trestu odnětí svobody naučily novým věcem - Kategorie B recidivistky
- Graf č. 16:** Postoj odsouzených žen ke svému návratu k trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody - **Kategorie A prvotrestané**
- Graf č. 16a:** Postoj odsouzených žen ke svému návratu k trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody - Kategorie B recidivistky
- Graf č. 17:** Motivy (motivace) odsouzených žen, které nejvíce ovlivní jejich postoje, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění - **Kategorie A prvotrestané**
- Graf č. 17a:** Motivy (motivace) odsouzených žen, které nejvíce ovlivní jejich postoje, aby již nepáchaly trestnou činnost po propuštění - Kategorie B recidivistky

Seznam příloh:

Příloha A: Dotazník

Příloha A: Dotazník

Dobrý den, jmenuji se Luboš Kořínek a jsem studentem Institutu mezioborových studií Brno, oboru Sociální pedagogika. Vážené respondentky, dovoluji si Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit k vypracování mé diplomové práce: „Postoje odsouzených žen k plnění povinností“. Dotazník je anonymní a zjištěná data budou sloužit pouze pro tuto práci. Odpovědi zakroužkujte, nebo zakřížkujte (můžete i více možností), případně svou odpověď vepište. Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas věnovaný k vyplnění dotazníku.

1. Jakého programu se ve Věznici Světlá nad Sázavou se v současné době fakticky účastníte (který plníte)?

Pracovní aktivity

Zaměstnávání u cizího subjektu za finanční náhradu (vnější pracoviště).....

Zaměstnávání ve věznici za finanční náhradu (vnitřní pracoviště).....

Zaměstnávání bez nároku na odměnu (úklidy různého charakteru, atd.).....

Jiné pracovní, (pracovní terapie .....

Zájmová aktivita: (cvičení na míčích, dramatický kroužek, hudební kroužek, hudební aktivita, kroužek keramika, kroužek rukodělných činností, kroužek výtvarných technik, kroužek ručních prací, kroužek tvůrčích činností, komunikační dovednosti, atd..).....

Vzdělávací aktivita: (např.: škola, jazyk, kurzy, kurz vaření, kurz šití, počítače, atd.).....

Speciálně výchovné aktivity: (např.: artererapie, jóga, skupinové ter, atd.).....

Extramurální aktivity: (programy podporující sociální vazby za zdi věznice) .....

Minimální program zacházení: .....

Uveďte Vaší aktivitu (aktivity): .....

.....

2. Podle čeho jste si program zacházení vybírala?

podle jeho zaměření a mého zájmu

podle vedoucího této aktivity (ved. kroužku, nebo vyučujícího)

podle ostatních odsouzených

podle předchozích zkušeností

podle dostupnosti odměn v rámci vyhodnocení, jeho nízké náročnosti

podle jeho vysoké náročnosti

jiná možnost: .....

.....

3. Myslíte si, že má Vámi zvolený program zacházení pozitivní vliv na Váš rozvoj, změnu, nápravu?

určitě ano   spíše ano   nevím   spíše ne   určitě ne

uved'te v čem: .....

4. Pomůže (pomáhá) Vám program zacházení k návratu do běžného civilního života?

určitě ano   spíše ano   nevím   spíše ne   určitě ne

uved'te v čem: .....

5. Pomáhá Vám výkon trestu odnětí svobody změnit Vaše chování k lepšímu?

určitě ano   spíše ano   nevím   spíše ne   určitě ne

uved'te jak: .....

6. Jak si myslíte, že se projeví výchova a snaha zaměstnanců Vězeňské služby ČR na Vašem životě po propuštění?

nijak se neprojeví   jen pozitivně   spíše pozitivně
spíše negativně   jen negativně   nevím   jinak uved'te.....

7. Komu ve věznici nejvíce důvěřujete?

jiné odsouzené   sama sobě   dozorcí   psychologovi
vychovateli   duchovnímu   prevenci   někomu jinému

uved'te komu jinému: .....

8. Jaký je podle Vás ve věznici režim?

tvrdý/přísný   spravedlivý   výchovný   zbytečný
měkký/mírný   nespravedlivý   nevýchovný   potřebný
dostatečný   nedostatečný

jiný uved'te: .....

9. Co je pro Vás ve výkonu trestu nejvíce motivující?

zaměstnání (práce)   programy zacházení   návštěvy

kázeňské odměny   rodina, děti, zázemí venku   přerušování výkonu trestu

jiné uveďte:.....

10. Co je pro Vás ve výkonu trestu nejvíce nemotivující, uveďte důvod?

kázeňské tresty   výchova   společné ubytování   umístění ve věznici

ztráta soukromí   jednání se zaměstnanci věznice   omezení práv

jiné uveďte:.....

11. Z jakého důvodu se zúčastňujete aktivit programu zacházení?

za účelem dosažení podmíněčného propuštění z výkonu trestu

za účelem své nápravy a změny svého náhledu na trestnou činnost

za účelem vyplnění zbytečného času

protože je to zajímavá činnost

z důvodu donucení

z jiného důvodu, uveďte: .....

12. Je pro Vás výkon trestu odnětí svobody a jeho nastavený převýchovný systém dostatečně motivující, jste s ním spokojená?

určitě ano   spíše ano   nevím   spíše ne   určitě ne

13. Co by jste změnila na povinnostech odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody za účelem Vaší motivace k nepáchání trestné činnosti (trestného činu)?

nic   nevím   uveďte: .....

.....
.....
.....
.....
.....

14. Naučila jste se ve výkonu trestu odnětí svobody novým věcem do života?

určitě ano   spíše ano   nevím   spíše ne   určitě ne

uveďte co: .....

.....

15. Domníváte se, že se po propuštění vrátíte k trestné činnosti?

určitě ano   spíše ano   nevím   spíše ne   určitě ne

16. Co nejvíce ovlivní Vaše postoje, abyste již nepáchala trestnou činnost po Vašem propuštění?

strach z opětovného umístění ve VTOS   výchova a podíl zvolených aktivit ve VTOS

nic   rodina   jiné, uveďte: .....

.....
.....